

NIVI Rapport 2024:2

Interkommunalt samarbeid i Agder

Utarbeidet på oppdrag av Statsforvalteren i Agder

Av Geir Vinsand

Forord

På oppdrag fra Statsforvalteren i Agder har NIVI Analyse gjennomført en kommunevis kartlegging av det formaliserte interkommunale samarbeidet. Kartleggingen bygger på NIVIs kartleggingsmetodikk som er brukt i flere andre fylker.

Prosjektet er gjennomført i nær kontakt med Statsforvalteren og kommunedirektørene i kommunene. Kontaktperson hos Statsforvalteren har vært spesialrådgiver Dag Petter Sødal og seniorrådgiver Jostein Nordhus. Seniorrådgiver Pål Alfred Larsen har bistått med kartutforming. NIVI er ansvarlig for alle analyser og innsamlet materiale. Ansvarlig utreder i NIVI Analyse har vært Geir Vinsand.

Sandefjord, 4. oktober 2024

INNHOLD

HOVEDPUNKTER	4
1 METODISK TILNÆRMING	9
1.1 Bakgrunn og formål	9
1.2 Problemstillinger.....	9
1.3 NIVIs definisjon av interkommunalt samarbeid.....	10
1.4 Ny nasjonal veileder	11
1.5 Omfattede samarbeid utenfor definisjonen.....	12
1.6 Kartlegging av omfang og innhold	15
1.7 Gjennomføring og erfaringer	15
1.8 Rapportering	16
2 SAMARBEIDETS OMFANG OG STRUKTUR	17
2.1 Fylkesoversikt	17
2.2 Antall ordninger pr kommune.....	18
2.3 Geografiske vippekommuner.....	19
2.4 Samarbeid på tvers av fylkesgrenser	20
2.5 Nyetableringer	21
2.6 Konsekvenser av kommunesammenslutninger.....	23
3 ENDRINGER I INNHOLD OG ORGANISERING.....	25
3.1 Andel som samarbeider om ulike oppgaver	25
3.2 Mange eksempler på velfungerende samarbeid.....	28
3.3 Interkommunale årsverk	28
3.4 Fordeling av vertskommuneansvar	29
3.5 Bruk av juridiske organisasjonsformer	31
3.6 Tjenestestruktur og effekter på fagmiljø.....	34
3.7 Dagens barneverntjenester	35
3.8 NAV-kontorene i Agder	36
3.9 Fylkeskommunens deltagelse	37
4 SEKTORVIS GJENNOMGANG AV DAGENS ORDNINGER.....	39
4.1 Sektorfordeling	39
4.2 Samarbeid om administrasjon.....	40
4.3 Samarbeid om helsetjenester	44
4.4 Samarbeid om sosialtjenester.....	47
4.5 Samarbeid innenfor skoler og barnehager	51
4.6 Samarbeid om planlegging og byggesak	52
4.7 Samarbeid om landbruk og naturforvaltning	53
4.8 Samarbeid om tekniske tjenester	56
4.9 Samarbeid om brannvern og beredskap.....	58
4.10 Samarbeid om kultur.....	61
4.11 Samarbeid om næringsutvikling	62
5 REGIONRÅDENE OG ØVRIG SAMHANDLINGSSTRUKTUR	64
5.1 Regionrådene i Agder	64
5.2 Østre Agder IPR.....	65
5.3 Setesdal IPR	67
5.4 Region Kristiansand IPR	68
5.5 Lister IPR	70
5.6 Forekomst av interkommunale fagnettverk	71
5.7 Samhandlingsstruktur mellom kommunene og staten	75
5.8 Samhandlingsstruktur mellom kommunene og fylkeskommunen....	77

6	DEN VIDERE FORVALTNINGSUTVIKLING	79
6.1	Skarpere utfordringsbilde	79
6.2	Dagens kommunestruktur	80
6.3	Tre modeller for kommuneutvikling.....	82
6.4	Inntil 20 prosent kjernesamarbeid.....	82
6.5	Utkast til fire forvaltningsprinsipper.....	83
6.6	Retning for fremtidig samarbeid.....	84
6.7	Krav til samordnet organisering	84
6.8	Samarbeid mellom forvaltningsnivåene	87

Hovedpunkter

160 formelle samarbeidsordninger

I kartleggingen er det for de 25 kommunene i Agder registrert til sammen 160 interkommunale samarbeidsordninger. Kommuneforvaltningen i Agder preges av en omfattende samhandlingsstruktur i form av løpende prosjekter og fagnettverk som kommer i tillegg til det formaliserte interkommunale samarbeidet. Forekomst av permanente fagnettverk dreier seg om over 100 forskjellige arenaer. Den administrative og faglige samhandlinga skjer på ulike geografiske nivåer og preger alle sektorområder, dels mellom kommunene, mellom kommunene og fylkeskommunen og mellom kommunene og staten.

Lite variasjon i samarbeidets omfang

Antall ordninger pr kommune varierer fra 33 for Lindesnes til 44 for Vegårshei. For 14 av 25 kommuner er det registrert mellom 40 og 44 samarbeidsordninger. Omfanget på det interkommunale samarbeidet varierer lite mellom kommuneregionene (IPR-områdene). Omfanget på det interkommunale samarbeidet varierer ikke systematisk etter kommunestørrelse. Gjennomsnittlig antall ordninger pr kommune ligger på 40 for hele fylket. Kommunene i Agder ligger på topp i samarbeidsnivå sammenliknet med tilsvarende kartlegginger i andre fylker.

Fire geografiske vippekommuner

Det er gjort en nærmere gjennomgang av hvilke kommuner som deltar i flest grenseoverskridende ordninger i forhold til de geografiske grensene for regionrådene (IPR-områdene). Det viser seg at det er Åseral (16), Iveland (13), Evje og Hornnes (11) og Hægebostad (11) som først og fremst kan karakteriseres som vippekommuner i det interkommunale samarbeidet. Sirdal lengst vest er sterkt Agderorientert i det interkommunale samarbeidet. Det gjelder også tilhørighet til statlige etater, med unntak for at Sirdal tilhører Sør-Vest politidistrikt og Eigersund tingrett. Kommunene lengst øst i Agder er blant kommuner som kommer ut med færrest grenseoverskridende samarbeidsordninger (3-5 pr kommune).

Homogent kommunefylke

I kartleggingen er et funnet 16 interkommunale ordninger som krysser fylkesgrensen mot hhv. Telemark, Rogaland og andre fylker. Det er funnet åtte ordninger mot Telemark, fem mot Rogaland og tre som involverer andre fylker. Det tyder på at Agder er et homogent kommunefylke med generelt lite integrasjon i den kommunale oppgaveløsningen på tvers av fylkesgrensen. Lund kommune i Rogaland deltar i NAV Lister. Lund kommune deltar også i samarbeid om legevakt og legevaktssentral mot Flekkefjord.

Aktiv fylkeskommune

I kartleggingen er det funnet 18 interkommunale samarbeidsordninger med deltagelse fra Agder fylkeskommune. Fylkeskommunen er bl.a. medeier i IKT Agder IKS som er eid av 14 kommuner med tillegg av fylkeskommunen. IKT Agder har nærmere 50.000 brukere og er landets første interkommunale IKT-driftsselskap som leverer tjenester på to forvaltningsnivåer. Selskapet har nærmere 100 ansatte. Fylkeskommunen deltar også i mange fagnettverk og prosjektbasert samarbeid på en lang rekke områder sammen med kommunene.

Moderat fornyelse av samarbeidet

62 prosent av de registrerte ordningene er etablert etter år 2000. I årene etter år 2000 ble mye av dagens samarbeid om IKT og kompetansekrevende velferdstjenester innenfor bl.a. helse- og sosialtjenestene etablert. Det er funnet 24 samarbeidsordninger som er etablert etter 2020. Her finner vi bl.a. samarbeid om tre NAV-kontor i hhv. Midt-Agder, Lister og Øst i Agder. Vi finner

også to havneselskap, fire vannområdekoordinatører og 110 Agder IKS. I 2024 er det så langt etablert fire nye samarbeidsordninger. Det gjelder felles brannsjef mellom Sirdal og Flekkefjord, Lister barnehagemyndighet, et felles arkiv og dokumentssenter for Birkenes og Lillesand og et felles vannverk mellom Kristiansand og Lillesand.

Liten effekt av kommunesammenslutninger

Gjennomførte kommunesammenslutninger har ikke medført noen klar nedgang i det interkommunale samarbeidet for noen av de siste sammenslutningene. For nye Kristiansand er det funnet 11 nedlagte samarbeidsordninger mellom Søgne, Songdalen og gamle Kristiansand kommune. Kristiansand kommune deltar i dag i 41 samarbeidsordninger og omfanget ville vært noe større uten sammenslutningen, men det er snakk om litt flere lokale ordninger. For nye Lindesnes kommune er det funnet åtte nedlagte samarbeidsordninger, inkludert et renovasjonselskap (Marne AS) og et landbrukssamarbeid (ALMA landbruksforvaltning). For nye Lyngdal er det ikke funnet noen konkrete eksempler på nedlegging av samarbeid som følge av sammenslutningen.

Fem prosent kjernesamarbeid

Ut fra kartleggingen og beregninger som er gjort for andre kommuner kan det anslås at kjernesamarbeidet om administrasjon og tjenester maksimalt utgjør 4-5 prosent av totale årsverk i kommunene. Legger vi til årsverk i interkommunale selskaper og aksjeselskaper kan det anslås at ca. 15 prosent av totale årsverk i kommunene er ansatt i interkommunale ordninger.

Store variasjoner i samarbeid om ulike oppgaver

Det er beregnet deltakerfrekvens for 55 forskjellige oppgaveområder som viser store variasjoner i samarbeidets innhold. I Agder deltar samtlige 25 kommuner i interkommunalt samarbeid om 13 forskjellige oppgaver, herunder bl.a. revisjon, innkjøp, krisesenter, barnevernvakt og akutt forurensning. Nesten alle kommunene deltar i samarbeid om IKT, legevakt, barnevern, brannvesen, renovasjon, personvernombud og responsenter for velferdsteknologi. Blant vanlige samarbeidsområder, der mellom 30-70 prosent deltar, finner vi samarbeid om bl.a. PP-tjeneste, NAV-kontor og kommunal øyeblikkelig hjelp (KØH). Rundt en tredjedel av kommunene samarbeider om jordmor, barnehagetilsyn og felles kulturskole. Blant mer sjeldne samarbeidsområder, der under 30 prosent av kommunene deltar, finner vi flere lovpålagede oppgaver innenfor helse og omsorg, undervisning og teknisk sektor.

Eksempler på økonomisk innsparing og bedre kvalitet

I NIVIs mange kartlegginger av interkommunalt samarbeid har bidrag til bredere fagmiljø og kvalitetsgevinster vært framhevet som klare fordeler med interkommunale ordninger. I kartleggingen i Agder finnes mange slike eksempler på velfungerende samarbeid som gir stabilitet og bedre kvalitet på tjenester til innbyggerne. I kartleggingen er det funnet ett særlig interessant eksempel på samarbeid om administrative støttefunksjoner som gir en klar økonomisk innsparing i tillegg til kvalitetsgevinster. Det gelder Agder kommunale støttetjenester (AKST), der Arendal og Grimstad har samarbeidet om lønn, regnskap, arkiv og dokumentssenter siden 2015. Samarbeidet har medført en innsparing på 21 prosent i heltidsstillinger for å ivareta oppgavene. Tjenesten har i tillegg økt kommunenes sykepenge- og foreldrepengeinntekter med betydelige beløp. AKST har i dag et fagmiljø på 37 ansatte og er godt posisjonert til å ta ytterligere effektivitetsgevinster, bl.a. som følge av økt digitalisering og bruk av kunstig intelligens. Fra andre interkommunale samarbeid om tilsvarende oppgaver er det kjent at innsparingspotensial ligger i størrelsesordenen 10-30 prosent.

Fraværende samarbeid på flere viktige områder

Hovedbildet er at de tunge tjenestesektorene er lite berørt av interkommunalt samarbeid. Det er overraskende lite samarbeid om administrative støttefunksjoner, flere kompetansekrevende helsetjenester og oppgaver som inngår i kommunenes planfunksjon. I Agder er det funnet fire kommuner som samarbeider om regnskap og fem om lønnsfunksjon. I Agder finnes det ingen regionale plankontor, ingen felles økonomikontor og ingen samarbeid om tildelingskontor for ressurskrevende helse- og omsorgstjenester. I Agder er det ikke funnet noen eksempler på formalisert interkommunalt samarbeid om kommuneoverlegefunksjon, herunder helseberedskap og samfunnsmedisin. Fire av dagens kommuneoverleger ivaretar til sammen 11 kommuner gjennom delte stillinger. Mye av samarbeidet preges av fragmentering og ulike løsninger for oppgaver som naturlig henger sammen. Det er også lite formalisert samarbeid innenfor klima, miljø og samfunnssikkerhet, som blir viktigere i årene fremover.

Sentralisert vertskommuneansvar

Hovedinntrykket er at sentrert vertskommunemodell dominerer i alle delregionene, med noen variasjoner. Kristiansand og Arendal er vertskommune for 50 ordninger, som utgjør 36 prosent av alle ordninger. I Setesdal ivaretar Evje og Hornnes vertskommuneansvar for 11 ordninger, mens Lyngdal, Farsund, Kvinesdal og Flekkefjord er vertskommuner for 5-7 ordninger hver i Lister. Spredningen av vertskommuneansvar ser ut til å være minst i Østre Agder. Arendal er vertskommune for 24 ordninger. De fleste av disse er lokale og nærregionale ordninger i Østre Agder. Fordelingen av vertskommuneansvar er liten, både mellom Arendal og Grimstad, mellom nord og sør i regionen og mellom de sentrale og perifere kommunene.

Mye administrativ organisering

Nærmere 60 prosent av dagens samarbeidsordninger er organisert uten organisatorisk overbygning dvs. dels som administrativt vertskommunesamarbeid etter kommuneloven (31 prosent) og dels som avtalebasert samarbeid uten spesiell hjemmel (26 prosent). Bruk av selskaper utgjør over en fjerdedel av alle registrerte samarbeidsordninger, fordelt med 18 prosent interkommunale selskaper (IKS) og 9 prosent aksjeselskaper (AS). Bruk av IKS er betydelig mer utbredt i Agder enn i andre kartlagte fylker.

Store variasjoner i tjenestestruktur

En sektoriell gjennomgang av dagens samarbeid tyder på at tjenestestrukturen er til dels svært ulik for nært beslektede oppgaver og tjenesteområder. Det gjelder administrative støttefunksjoner som IKT, lønn, regnskap og en rekke andre typiske rådhusfunksjoner. Med utgangspunkt i tre etablerte IKT-samarbeid bør det være store muligheter for samordning og samarbeid om gevinstrealisering på en rekke administrative områder. Samarbeidet om IKT er også et viktig tema, sett i lys av at kommunene i Region Kristiansand for tiden deltar i fire ulike IKT-tjenester. Ulik tjenestestruktur preger også flere kompetansekrevende velferdstjenester innenfor helse- og sosialsektoren og oppvekstfeltet, hvor det kan være viktig å samhandle med de samme kommuner på samme geografiske nivå. Tjenestestrukturen er også ulik for en rekke tjenester innenfor teknisk sektor som brannvesen, renovasjon og en rekke plan- og forvaltningspregede oppgaver, bl.a. innenfor vann og avløp.

Ikke systematisk effekt på kommunenes fagmiljøer

Dagens samarbeidsmønster i Agder gir utvilsomt viktige bidrag til bredere fagmiljøer, f.eks. innenfor barnevern, NAV og PPT. Det etablerte samarbeidet er likevel ikke tilstrekkelig systematisk til at de mest sårbare kommunene og de mest kompetansekrevende oppgavene blir løst med utgangspunkt i fagmiljøer. Fagnettverk og digitale løsninger kan kompensere et stykke på vei, men kan ikke erstatte behovet for å forankre lovpålagede oppgaver og offentlig myndighetsutøvelse i en faglig grunnressurs. De nye kommunene som er etablert som del av

kommunereformen gir med stor sannsynlighet også viktige bidrag til faglig bærekraft, men det finnes fortsatt mange viktige oppgaver som løses av små kommuner uten formalisert samarbeid.

Regionrådene funksjon

De fire regionrådene i Agder ligner hverandre mht. roller og organisering, men er svært ulike mht. størrelse målt i folketall, areal og reiseavstander. Regionrådene har til felles at de er regulert som interessepolitiske organer, på siden av kommunenes tjenesteproduksjon, med rådgivende roller uten beslutningsmyndighet. I alle delregioner kan det reises tvil om regionrådene rådgivende rolle og nettverksbaserte organisering er tilpasset et skarpere utfordringsbilde som stiller krav til sterkere regional samordning og samarbeid om kompetanseutvikling og operativ tjenesteproduksjon.

Interessepolitisk samarbeid i Region Kristiansand

Region Kristiansand prioriterer interessepolitisk arbeid overfor nasjonale og regionale myndigheter. Det registreres svak integrasjon i samarbeidet om administrasjon og tjenester og ulike samarbeidsretninger for kommunene. De seks kommunene forholder seg i dag til fire ulike IKT-organisasjoner. Ingen kommuneregion på Sørlandet har et så stort utviklingspotensial og så mange ledige posisjoner i det interkommunale samarbeidet som Region Kristiansand.

Helhetlig kommunesamarbeid i Lister og Østre Agder

Regionrådene i Lister og Østre Agder vektlegger samarbeid om både regionale utviklingsoppgaver og tjenesteproduksjon. Regionrådene har utviklet kjernesamarbeid om flere viktige tjenester og det er etablert mange arenaer for politisk og administrativ samordning. Ytterligere tjenesteintegrasjon i Lister hemmes av at Lyngdal og Sirdal står utenfor IKT-samarbeidet. Kommunesamarbeidet i Østre Agder preges av mange kommuner som kan ha ulike behov og interesser for samarbeid. For tiden vurderes et forsterket nærsamarbeid mellom kommunene øst for Arendal og Grimstad. I det videre samarbeid vil det være en fordel at alle åtte kommunene har felles digitale systemer gjennom IKT Agder. Kommunesamarbeidene i Lister og Østre Agder kan være gode kandidater til å prøve ut nye integrerte styringsløsninger for et mer omfattende kommunesamarbeid om kjerneoppgaver. Utprøving av nye former for arbeidsdeling og desentraliserte løsninger kan være en del av det videre utviklingsarbeid.

Fragmentert kommunesamarbeid i Setesdal

Kommunesamarbeidet i Setesdal preges av samarbeid i ulike konstellasjoner i ulike geografiske retninger. Valle og Bykle har utviklet et omfattende samarbeid om helsetjenester som kan være det nærmeste vi kommer en felles helsekommune i Norge. Evje og Hornnes og Bygland har en rekke felles tjenester, mens Åseral framstår som Agders mest klare geografiske vippekommune med samarbeid i flere retninger. Alle kommunene i Setesdal er sårbarer og det er grunn til å etterlyse en mer samlet strategi for samarbeid om både lovpålagte velferdstjenester og samfunnsutvikling.

Anbefalinger fra utreder

I et avsluttende kapittel anbefales alle kommunene å vurdere overgang til et bredere og mer oversiktig organisert interkommunalt samarbeid mellom faste partnere. Utreder peker på tre alternative modeller for kommuneutvikling og anbefaler forsterket samarbeid på konkrete oppgaveområder. Utreder mener sterke faglige argumenter tilslører formalisert samarbeid om inntil 20 prosent av kommunenes kjerneoppgaver, med vekt på oppgaver som ikke direkte berører personrettet tjenesteyting innenfor oppvekst og pleie og omsorg. Et så omfattende interkommunalt samarbeid vil stille krav til samordnet organisering og harmonisering innenfor fire faste kommuneregioner dvs. Østre Agder, Region Kristiansand, Setesdal og Lister.

Fire forvaltningsprinsipper

Utreder fremmer forslag til fire forvaltningsprinsipper som kan legges til grunn for den videre forvaltningsutvikling. Solidaritetsprinsippet innebærer at ingen enkeltkommuner kan isolere seg fra løsninger som er nødvendig for å sikre et bærekraftig kommunesystem med likeverdige velferdstjenester og god rettssikkerhet i alle kommuner. Naboprinsippet innebærer at løsninger på de viktigste utfordringene bør finnes i et samarbeid med de nærmeste nabokommuner. Nye kommuner og samarbeidende kommuner bør være geografisk sammenhengende. Naboprinsippet er ikke til hinder for fleksibelt samarbeid om stedsuavhengige tjenester. Kapasitetsprinsippet innebærer at lovpålagte oppgaver bør dimensjoneres ut fra en veiledede minstenorm på 15-20.000 innbyggere, så vidt geografisk mulig. Funksjonalitetsprinsippet tilslier at felles løsninger bør utvikles innenfor geografisk funksjonelle by- og kommuneregioner. Det bør sikttes mot helhetlige regionale løsninger for lovpålagte oppgaver, uten restkommuner og uten restoppgaver i forhold til tjenester som henger nøyne sammen. Disse forvaltningsprinsippene innebærer en oppmyking av generalistkommunesystemet ved at formalisert interkommunalt samarbeid betraktes som en hovedløsning for bestemte oppgaver og bestemte kommunetyper.

Tid for effektivisering

De økonomiske utfordringene stiller krav til gevinstrealisering i hele kommuneforvaltningen. Alle kommunene bør utnytte mulighetene for forsterket samarbeid om oppgaver som kan medføre mer effektiv ressursbruk og økonomisk innsparing. Forenkling av etablert samhandlingsstruktur og systematisk samarbeid om administrative støttefunksjoner i alle del-regioner, framstår som åpenbare tiltak for effektivisering. Det samme gjelder samarbeid om digitalising av forvaltningsoppgaver og tjenester, hvor muligheter for utnyttelse av kunstig intelligens og andre former for ny teknologi kan være store. Kartleggingen tyder på at det kan være behov for en nærmere gjennomgang av de lovpålagte helsefellesskapene, med vekt på en enklere organisering og færre samhandlingsavtaler.

Behov for egenprat og naboprat

I anbefalingen fra utreder ligger en langsiktig tyngdepunktforsterkning av den kommunale virksomhet i Agder, konkretisert til fire faste kommuneregioner som grunnlag for samarbeid om tjeneste- og samfunnsutvikling. Rapportens hovedkonklusjoner medfører først og fremst utfordringer for kommunene som bør gå gjennom egen sårbarhet og bærekraft som generalistkommuner. Regionrådene framstår som naturlige arenaer for å drøfte hvordan grunnleggende utfordringer skal møtes. Forslagene i rapporten utfordrer også statsforvalteren, fylkeskommunen og de andre regionale aktørene i fylket. På prioriterte tjenesteområder kan det etableres fylkesinitiativ med sikte på tyngdepunktutvikling i særlig sårbarer kommuneregioner. Setesdal framstår som Agders mest sårbar kommuneregion hvor det kan ligge godt til rette for nye samlende initiativ. Gjennom fylkesinitiativ kan det også tas initiativ til en mer bærekraftig tjenestestruktur på prioriterte områder. Det kan gjelde IKT, barnevern, NAV, PPT, plan og byggesak, beredskap og samfunnssikkerhet eller andre oppgaver.

1 Metodisk tilnærming

1.1 Bakgrunn og formål

Statsforvalteren i Agder har tatt initiativ til en kartlegging og analyse av det interkommunale samarbeidet mellom fylkets 25 kommuner. Oppdragsgiver viser til at det har vært gjennomført flere kommunevise kartlegginger i regi av NIVI de seneste årene, med henvisning til Trøndelag, Buskerud og Møre og Romsdal.

Begrunnelsen er at Statsforvalteren ønsker å ha god oversikt over hvordan kommunene ivaretar sine oppgaver. Oppdragsgiver skal bruke utredningen som faglig grunnlag for veileddningsoppgaver overfor kommunene og kommunedialog generelt. Det vektlegges at utredningen vil ha nytteverdi for tjenestutviklingen i kommunene, og at den bør kunne benyttes som et felles grunnlag for diskusjon om utfordringsbilde og forbedringsarbeid i kommunene. I tillegg vil en oppdatert oversikt over interkommunalt samarbeid ha nytteverdi i kommunenes planarbeid, og ved utarbeiding av årsberetninger og eierskapsmeldinger. Under arbeidets gang har det blitt tydeligere at kravet til effektiv ressursbruk og økonomisk innsparing har kommet høyere på dagsorden. Kartleggingen vil også gi kunnskap om effektiviseringsmuligheter i det interkommunale samarbeidet.

1.2 Problemstillinger

Det ble forutsatt at utredningen skulle omhandle følgende problemstillinger:

- En kartlegging av alle typer formelle (lovregulerte) interkommunale samarbeid for alle kommunene i Agder, som beskriver omfang og organisering m.m. Det er i tillegg også ønskelig å få fram omfang og betydning av de mer uformelle samarbeidene.
- En analyse av funnene i kartleggingen, som ser bl.a. på:
 - endringer og utviklingstrekk i det interkommunale samarbeidet i senere tid
 - hva gjennomførte endringer i kommunestruktur, regelverk og andre rammebetingelser har betydd for interkommunalt samarbeid
- En drøfting og problematisering av status og framtidsutsikter for interkommunalt samarbeid i lys av dagens utfordringsbilde. Forslag til nye fagområder for samarbeid, og ulike forbedringstiltak eller innsparingsmuligheter bør ligge innenfor regelverket for interkommunalt samarbeid.

Oppdragsgiver oppgir at følgende sentrale problemstillinger og spesielle forhold i Agder må omtales som del av oppdraget:

- Hvordan styringen av interkommunalt samarbeid fungerer, herunder ansvar og roller som vertskommune og deltakerkommune
- I Agder er alle kommunene deltaker i et av fire regionsamarbeid, som nå er organisert som interkommunale politiske råd (IPR). Oppdragsgiver mener det kan være interessant og nyttig å gjøre en sammenligning av hvordan disse fire regionene fungerer, også sett i lys av generalistkommuneutvalgets rapport. Dette inkluderer også forholdet mellom IPR-enes arbeid, og primærkommunenes utfordringer med å levere lovpålagte tjenester og styre sin økonomi.
- Nærmere om utfordringsbildet for de minste kommunene, og hvordan disse kan ivareta sine oppgaver framover
- Hvordan interkommunalt samarbeid påvirker kompetanse og fagmiljø innenfor det enkelte samarbeid, og hvordan det påvirker kompetansen innenfor den enkelte deltakerkommune
- I hvilken grad interkommunalt samarbeid har betydning for framtidig rekruttering og kompetansebygging i kommunene, jf. de demografiske endringene vi ser framover

- Aktuelle forslag til bedre samarbeid framover, bl.a. basert på en sammenligning med andre regioner i landet

1.3 NIVIs definisjon av interkommunalt samarbeid

Hovedoppgaven i prosjektet har bestått i å identifisere og beskrive formaliserte interkommunale samarbeidsordninger i fylket, med bruk av i samme definisjon som i tidligere kartlegginger. De siste årene har NIVI gjennomført kommunevisse kartlegginger i Møre og Romsdal (2023), Viken (2021), Trøndelag (2021), Nordland (2020) og Troms og Finnmark (2019).

Kartleggingen tar utgangspunkt i følgende definisjon av hva som regnes som formalisert interkommunalt samarbeid:

- Avtalebasert samarbeid i form av kjøp og salg av tjenester uten spesiell hjemmel
- Administrativt vertskommunesamarbeid med myndighetsoverføring til en vertskommune etter kommuneloven § 20-2
- Alle former for samarbeid med en organisatorisk overbygning, herunder
 - Vertskommune med felles, folkevalgt nemnd, etter kommuneloven § 20-3
 - Styre etter kommuneloven §27, utgår med ny kommunelov og kan erstattes med Interkommunalt politisk råd etter kapittel 18, Kommunalt oppgavefellesskap etter kapittel 19, eller på annen måte det er rettslig adgang til
 - Interkommunalt selskap (IKS), etter lov om interkommunale selskaper (IKS-loven)
 - Aksjeselskap (AS) med kommunal eiermajoritet, organisert etter lov om aksjeselskaper (aksjeloven)
 - Ansvarlig selskap etter lov om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper (selskapsloven), med solidarisk ansvar (ANS) eller delt ansvar (DA)
 - Samvirke (SA), etter lov om samvirkeforetak (samvirkeloven)
- Andre samarbeidsformer som unntaksvis regnes med, som stiftelser etter lov om stiftelser (stiftelsesloven)

Når det gjelder avtalebasert kjøp og salg av tjenester, er det tilstrekkelig at det foreligger et likelydende vedtak på politisk eller administrativt nivå i deltakende kommuner.

Stiftelser regnes normalt ikke som interkommunalt samarbeid. Det er i tidligere kartlegginger gjort noen unntak av hensyn til sammenliknbarhet med tidligere kartlegginger. Det gjelder f.eks. de regionale museene.

Når det gjelder aksjeselskaper, er det som en hovedregel kun tatt med selskaper hvor kommuner har aksjemajoritet (over 50 prosent av aksjene). Det er ikke regnet med selskaper hvor kommuner kan ha aksjemajoritet via indirekte eierskap og krysseierskap i interkommunale selskaper og aksjeselskaper.

Samarbeid der staten, fylkeskommunen eller private aktører er dominerende deltagere, regnes ikke som interkommunalt samarbeid, heller ikke medlemsorganisasjoner, foreninger, fagnettverk og midlertidige prosjekter. Også for denne typen samarbeid kan det gjøres unntak for samarbeid som ligger i en gråsone ift. definisjonen.

I kartleggingen er det gjort et forsøk på å få en oversikt over formaliserte fagnettverk mellom kommunene og samhandlingsstrukturen ifht. Agder fylkeskommune og staten. Kartleggingen viser at det er etablert et omfattende faglig og administrativt samarbeid som kommer i tillegg til de formelle interkommunale samarbeidsordningene.

1.4 Ny nasjonal veileder

Hva som defineres som interkommunalt samarbeid i ny nasjonal veileder for interkommunalt samarbeid etter kommuneloven¹, framgår av faktarute nedenfor. I veilederen regnes samarbeid mellom kommuner og mellom kommuner og fylkeskommuner som interkommunalt samarbeid. NIVIs definisjon vektlegger samarbeid mellom primærkommuner om primærkommunale oppgaver, dvs. formalisert samarbeid på samme forvaltningsnivå. Samarbeid mellom kommuner og fylkeskommuner, der fylkeskommunen er hovedaktør og formelt ansvarlig for oppgaveløsningen, regnes ikke som interkommunalt samarbeid. Begrunnelsen er at kartleggingen er ment å belyse graden av egenregi og i hvilken grad kommunene samarbeider på tvers av kommunegrensene for å løse primærkommunale oppgaver. Særlig interesse knytter seg til de lovpålagte oppgavene inkl. kommunal administrasjon og støttefunksjoner.

NIVIs kartlegginger er egnet til å belyse tjenestestruktur for kompetansekrede velferdstjenester når det tas hensyn til interkommunalt samarbeid. Kartleggingene gir også grunnlag for analyser av oversiktighet og ressursbruk i forvaltningen, omfang på indirekte valgte organer (indirekte demokrati) og spørsmålet om interkommunalt samarbeid er utviklet som et alternativ til kommunesammenslutning.

I veilederen fra departementet regnes heller ikke avtalebasert kjøp og salg av tjenester mellom kommunene som interkommunalt samarbeid. NIVI tar med avtalebasert kjøp og salg, ut fra erfaring at slike avtaler kan innebære vel så mye samarbeid om vel så viktige kommunale oppgaver som er organisert etter kommunelovens organisasjonsformer, f.eks. administrativt vertskommunesamarbeid.

NIVI tar også med AS med kommunal eiermajoritet, i noen tilfeller også samarbeid som er organisert på annen måte utenfor kommuneloven, som samvirkeforetak (SA) og stiftelser. Begrunnelsen er at ulike kommuner kan velge ulike juridiske organisasjonsformer for samme type oppgaver. Det gjelder f.eks. organiseringen av kommunal renovasjon. I Agder er to av åtte renovasjonsselskaper organisert som aksjeselskaper, mens øvrige er organisert som interkommunale selskap. Dokumentasjon av juridiske tilknytningsformer fremgår av kap.3.5.

Nedenfor følger utdrag fra departementets veileder som beskriver aktuelle organisasjonsformer innenfor og utenfor kommuneloven.

2.1 Hva er interkommunalt samarbeid?

Kommuner og fylkeskommuner kan utføre felles oppgaver gjennom et interkommunalt samarbeid. Interkommunalt samarbeid brukes om tilfeller der kommuner samarbeider med kommuner, fylkeskommuner samarbeider med fylkeskommuner eller hvor kommuner og fylkeskommuner samarbeider med hverandre. I tillegg kan interkommunale selskaper (IKS) være med i interkommunale samarbeid som er organisert etter IKS-loven. Interkommunale samarbeid kan dermed bestå av

- To eller flere kommuner
- To eller flere fylkeskommuner
- En eller flere kommuner og en eller flere fylkeskommuner
- En eller flere kommuner/fylkeskommuner og ett eller flere interkommunale selskap (IKS)

Interkommunalt samarbeid er altså oppgaveløsning på tvers av kommune- eller fylkesgrenser. Dette til forskjell fra situasjoner hvor kommuner løser oppgavene i sin egen driftsorganisasjon eller ved kjøp av tjenester.

¹ Veileder om interkommunalt samarbeid etter reglene i kommuneloven. Veileder H-2550. Oktober 2023.

Figur 2.1 Oversikt over ulike måter kommuner kan løse oppgaver på

Kilde: Figur av Oslo Economics, bearbeidet av Kommunal- og distriktsdepartementet

1.5 Omfattede samarbeid utenfor definisjonen

Alle kommuner deltar i en mengde andre grenseoverskridende organisasjoner og samarbeidsformer enn de som i denne kartleggingen regnes som formalisert interkommunalt samarbeid. Basert på omfattende gjennomganger gjelder det bl.a. følgende i Agder:

- Prosjekter av ulik karakter og varighet, kjennetegnet ved midlertidig organisering og finansiering fra f.eks. regionrådet, statsforvalteren, fylkeskommunen eller nasjonale direktorater og departementer. Midlertidige prosjekter er svært vanlig som følge av et helt univers av statlige og andre øremerkede tilskuddsordninger, hvor kommunene kan søke om prosjektfinansiering til alle mulige oppgaver og aktiviteter. En nasjonal kartlegging av øremerkede tilskuddsordninger fra 2017² viste at kommuner og fylkeskommuner ble tilført nærmere 45 mrd. kroner utenfor de frie inntektene. Midlene ble tilført gjennom 247 forskjellige tilskuddsordninger som blir forvaltet av 38 ulike offentlige etater. Også fylkeskommunen og KS er viktige kilder til midlertidig prosjektfinansiering.
- Fagnettverk mellom de ansatte eller politikere på ulike geografiske nivåer, mellom nære nabokommuner, på regionrådsnivå, fylkesnivå og på landsplan. I kartleggingen er det funnet over 100 formaliserte fagnettverk, hvorav 70 er regionale fagnettverk knyttet opp mot de interkommunale politiske rådene, mens øvrige er etablert for større geografiske områder eller på fylkesnivå. Omfanget er stort og berører i dag alle viktige sektorer og faggrupper i kommunene. Som en grunnregel regnes ikke slike fagnettverk som interkommunalt samarbeid etter definisjonen. I noen tilfeller hvor fagnettverkene er formalisert som permanent virksomhet med definerte oppgaver og egne stillingsressurser, regnes de med som interkommunalt samarbeid. Det gjelder de regionale fagnettverkene innenfor de lovpålagte helsefellesskapene som ivaretar samhandlingsoppgaver overfor Sørlandet sykehus HF. Det gjelder også de regionale vannområdekoordinatorene som inngår i den fylkeskommunale vannregionforvaltningen. Det vises til nærmere omtale av formaliserte fagnettverk og samhandlingsstruktur ifht. fylkeskommunen og staten i kap.5.6-5.8. Det kan nevnes at NIVI gjorde en kartlegging av fagnettverk for ni kommuner i Romsdal i 2011³, som viste at kommunenes fagpersonell deltok i minst 57 forskjellige fagnettverk.
- Samarbeid der fylkeskommunen eller staten er hovedaktører i samarbeidet regnes ikke som interkommunalt samarbeid, herunder:

² Områdegjennomgang av øremerkede tilskudd til kommunesektoren. Økt treffsikkerhet – bedre effekt – mindre byråkrati Rapport fra ekspertgruppe til KMD og Finansdepartementet 2017.

³ NIVI Rapport 2011:1 Kommunestruktur og interkommunalt samarbeid i Romsdal - en forstudie

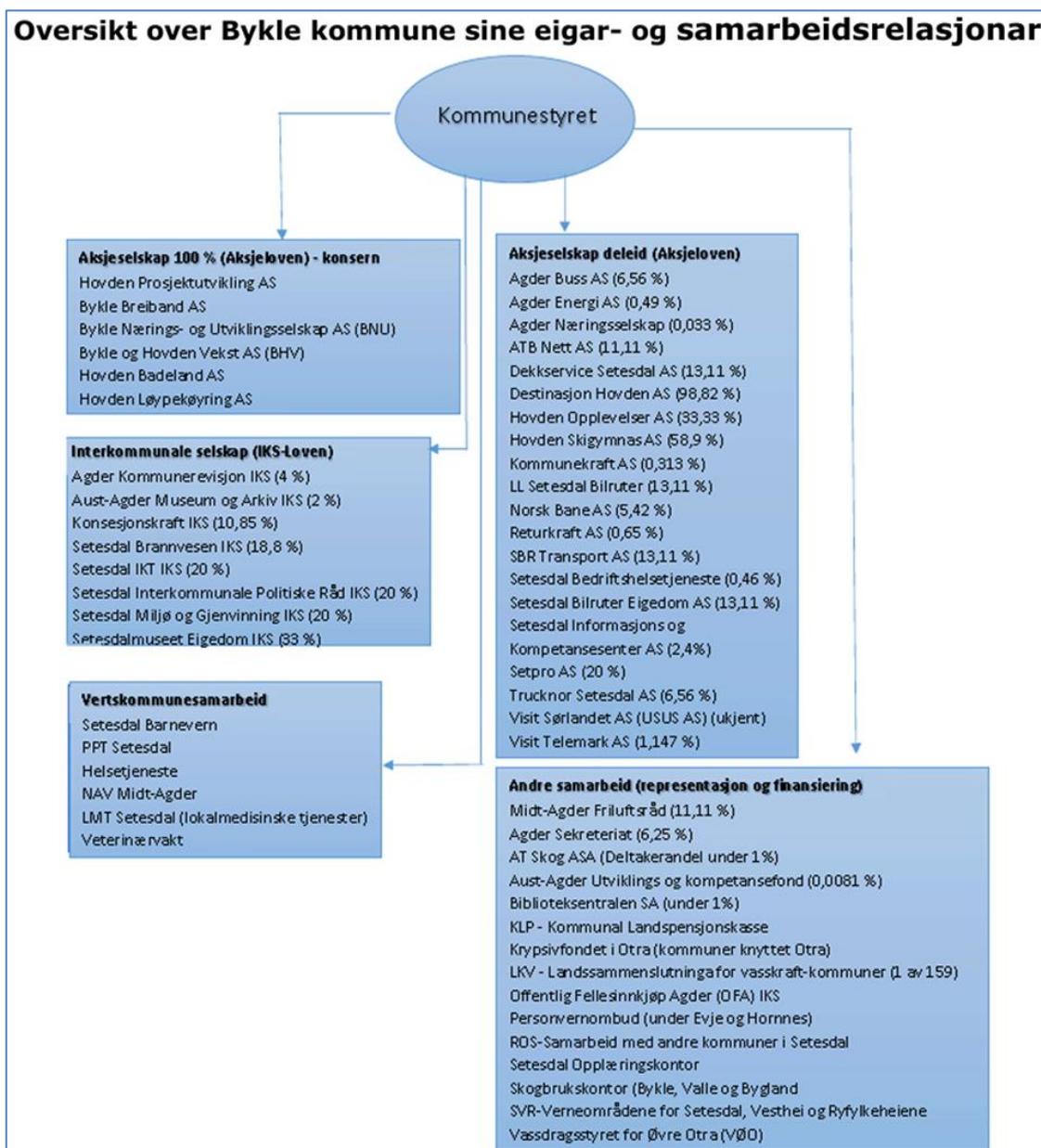
- Samhandlingsstrukturen mellom kommunene og Agder fylkeskommune, som har mål og strategier i Regionplan Agder 2030 som utgangspunkt. Etablert samhandlingsstruktur gjennom #vårtAgder er nærmere beskrevet i kap.5.8.
 - Fylkesdekkende samarbeid om digitalisering (Digi Agder), der fylkeskommunen leder og organiserer et prosjektbasert samarbeid
 - Samarbeid om vannregioner dvs. vannregionforvaltningen der fylkeskommunen er regional vannregionmyndighet og ansvarlig for en regional vannregionplan. Samarbeidet med kommunene er organisert i fire vannområdeutvalg for å ivareta løpende samarbeid om aktuelle planer og tiltak. I kartleggingen er det kun de regionale vannområdekoordinatorene som regnes som interkommunalt samarbeid.
 - Samarbeid mellom bedrifter og virksomheter om inntak til videregående skole og bedriftsintern opplæring (opplæringskontor)
 - Samarbeid innenfor lovpålagte helsefellesskap, herunder samarbeidsavtaler mellom den enkelte kommune og helseforetaket. Som del av Nasjonal helse- og sykehushusplan 2020-2023 ble det opprettet 19 helsefellesskap, som består av helseforetak og kommunene i opptaksområdet. I helsefellesskapet møtes representanter fra helseforetak, tilhørende kommuner, fastleger og brukere for å planlegge og utvikle tjenestene sammen. Det er gitt en nærmere omtale av Helsefellesskapet Agder i kap.5.7.
 - Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT-samarbeid)
 - Beredskapssamarbeid forankret hos Statsforvalteren i Agder dvs. FylkesROS⁴, samt beredskapssamarbeid forankret i politiråd
- Aksjeselskaper der andre aktører enn kommuner eier mer enn 50 prosent av aksjene, inkludert selskaper med indirekte eierskap. Det er svært vanlig og kan dreie seg om mange ulike aksjeselskaper for enkelte kommuner, jf. uttrekk fra eierskapsmelding for Bykle kommune nedenfor.
 - Andre samarbeidsformer som stiftelser, ansvarlige selskap, samvirke, interesseorganisasjoner, foreninger og gjensidige forsikringsselskap. Også slike samarbeidsformer er utbredt i de fleste kommuner. En organisasjon som Landssamanslutninga av Vasskraftkommunar (LVK) regnes ikke som interkommunalt samarbeid. LVK er en medlemsbasert forening som ble stiftet i 1977 og har i dag rundt 160 medlemskommuner. Norsk kulturskoleråd, som er en nasjonal forening for 346 kommuner med kulturskole, regnes ikke som interkommunalt samarbeid. Heller ikke Stiftelsen Miljøfyrtårn.
 - Teambasert samarbeid som er integrert i andre tjenester er ikke regnet som selvstendig interkommunalt samarbeid. Det gjelder ACT-team, FACT-team og PMTO innenfor psykisk helse, rus og barnevern.
 - Kystsone- og sjøområdeplaner er heller ikke regnet som permanent interkommunalt samarbeid, med bakgrunn i at utarbeidelsen av slike planer som regel er prosjektorganisert.

Et utvalg av andre typer samarbeidsordninger som er tolket til å ligge utenfor definisjonen av interkommunalt samarbeid er vist i tabellen nedenfor. Oversikten omfatter ikke et stort antall fagnettverk som er gitt en egen omtale og en mengde aksjeselskaper der kommunene er mediere med mindre eierposter.

⁴ ROS Agder 2024. Statsforvalteren i Agder.

Nr	Virksomhet	Nr	Virksomhet
1	Kilden Teater og Konserthus IKS	16	Sørnorsk Filmsenter AS
2	Stiftelsen Sørlandet Kunstmuseum	17	Filmparken AS
3	Stiftelsen Sørlande kompetansefond	18	Felles forliksråd under Namsfoden i Agder
4	Aust-Agder utviklings- og kompetansefond	19	Bibliotekentralen SA
5	Opplæringskontoret for offentlig sektor i Agder	20	Bynett Sør
6	Lister Opplæringskontor	21	Agder Kollektivtrafikk AS
7	Setesdal informasjons- og kompetansesenter AS	22	FACT-team
8	Lister Nyskapning AS	23	FACT digital region Setesdal
9	Agder Næringselskap AS	24	Nullvisjon Agder
10	Visit Sørlandet AS	25	Agder Europakontor
11	Etablerersenteret i Agder IKS	26	Landssammenslutninga av Vasskraftkommunar(LVK)
12	Risøbank IKS	27	Regionalt forsikringssamarbeid Aust-Agder
13	Lindesnesregionen Næringshage AS	28	Verd Investering AS
14	Lindum Sør AS	29	Telemarksvegen
15	Statens Hus/RegionLab Lister	30	Business Region Kristiansand

Figur 1.1 Virksomheter utenfor definisjonen av interkommunalt samarbeid

Figur 1.2 Oversikt hentet fra Eigarutredning 2021 for Bykle kommune

1.6 Kartlegging av omfang og innhold

I kartleggingen ble det satt som mål at alle de utvalgte kommunene skulle dekkes med en mest mulig korrekt og oppdatert oversikt over gjeldende formaliserte samarbeidsordninger. Følgende informasjon er så langt det har vært mulig samlet inn om det pågående samarbeidet:

- *Navn på samarbeidsordningen*, som kan være formelt navn, et navn som vanligvis brukes eller noen tilfeller et navn som er laget som del av prosjektet
- *Dagens deltakere i samarbeidet* dvs. eierkommuner og ev. andre eiere
- *Hovedinnhold i samarbeidet*, herunder en stikkordmessig beskrivelse av tjeneste, oppgave eller formål
- *Etableringsår* dvs. når ordningen ble etablert første gang, evt. med avvikende deltakelse og organisering
- *Juridisk tilknytningsform*, jf. aktuelle samarbeidsformer i definisjonen
- *Vertskommune* dvs. hvilken kommune som ivaretar vertskommunefunksjon iht. avtale eller som er administrasjonskommune for ordningen
- *Dimensjonering* dvs. faste årsverk i interkommunal tjeneste
- *Andre opplysninger* om f.eks. politisk og administrativ organisering, fordeling av eierskap eller nylige endringer i samarbeidet

1.7 Gjennomføring og erfaringer

Kartleggingen har foregått communevis i nær dialog med kommunedirektørene, daglige ledere i de interkommunale politiske rådene og andre kontaktpersoner bl.a. hos Statsforvalteren i Agder. Kommunene ble orientert om kartleggingen i brev fra oppdragsgiver datert 12. april 2023, med kopi til de interkommunale politiske rådene, fylkeskommunen og KS Agder.

NIVI har gjennomført en omfattende sporing av samarbeidsordninger og gjort bruk av en rekke kilder og offentlige registre. Oversendte eierskapsmeldinger og direkte kontakt mot kommunedirektørene og ansatte i aktuelle samarbeidsordninger har vært av avgjørende betydning. NIVI har også fått faglige innspill fra fagpersonell hos statsforvalteren og statlige etater som NAV, DSB og andre nasjonale kilder over interkommunalt samarbeid.

I løpet av kartleggingsperioden ble det sendt ut kommunevise oversikter i to omganger, den første 25. mai og den siste 20. juni. Etter mottatte innspill og oppdateringer ble kartleggingsfilen ferdigstilt for analyse 22. august 2024.

NIVI har stort sett høstet gode erfaringer fra gjennomføringen. Det foreligger positiv bekreftelse fra 19 av 25 kommunedirektører på at tilsendte oversikter gir et dekkende bilde av det formaliserte samarbeidet. For flere kommuner i Østre Agder har mye av kartleggingen foregått via regionrådet og de største kommunene Arendal og Grimstad.

Etter NIVIs vurdering foreligger gode data om forekomst av interkommunalt samarbeid iht. definisjonen og målet med kartleggingen. Det kan finnes ordninger som ikke har kommet med, kanskje særlig knyttet til bilateralt faglig samarbeid mellom nære nabokommuner (kjøp og salg av tjenester). Når det gjelder formaliserte fagnettverk og øvrig samhandlingsstruktur, kan foreliggende oversikter regnes som en første oversikt. Den faglige samhandlingen er dynamisk og finnes med sikkerhet flere fagnettverk og møtearenaer enn de som her er identifisert.

Som ventet har det vært krevende å samle inn relevant innholdsinformasjon om 160 samarbeidsordninger. NIVI har studert vedtekter og samarbeidsavtaler og fått god hjelp i konkretiseringen av samarbeidets innhold og organisering fra fagpersonell i kommunene. NIVI har også fått innspill fra oppdragsgiver. Grunnlaget for analyse av definerte problemstillinger vurderes som godt, men kunne vært bedre særlig når det gjelder samlet årsverksinnsats og størrelse på fagmiljøer innenfor ulike oppgaveområder.

1.8 Rapportering

Fra prosjektet foreligger denne sluttrapporten som er tilgjengelig via Statsforvalteren i Agder. Alle NIVIs rapporter legges også ut på www.nivianalyse.no. Resultater fra prosjektet er formidlet på Statsforvalterens ordfører- og kommunedirektørkonferanse i Mandal 18. oktober 2024.

2 Samarbeidets omfang og struktur

I dette kapitlet redegjøres det for samarbeidets omfang målt i antall samarbeidsordninger på ulike geografiske nivåer og pr kommune. Samarbeid på tvers av grensene for de interkommunale politiske rådene (regionrådene) og forekomst av kommuner med samarbeid i flere geografiske retninger blir belyst. Videre beskrives også omfanget av interkommunalt samarbeid på tvers av fylkesgrensen mot Telemark og Rogaland. I kapitlet gis det også en beskrivelse av etableringsår for de ulike samarbeidsordningene med vekt på nyetableringer de siste 4-5 årene.

2.1 Fylkesoversikt

I kartleggingen er det registrert til sammen 160 formelle interkommunale samarbeidsordninger fordelt på 25 kommuner i Agder. Omfang og struktur på det formelle samarbeidet framgår av tabellen nedenfor.

Geografisk nivå	Agder 2024		MR 2023		Trøndelag 2020	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Lokalt nivå 2-3K	62	39	92	46	150	52
Regionrådsnivå 4-9K	65	41	85	42	104	36
Høyere geografisk nivå	33	21	23	12	35	12
Sum	160	100	200	100	289	100

Tabell 2.1 Forekomst av formelle interkommunale samarbeidsordninger i Agder, Møre og Romsdal og Trøndelag

I kartleggingen er det funnet omrent like mange samarbeidsordninger på lokalt nivå mellom 2-3 kommuner som på regionalt nivå mellom 4-9 kommuner. 80 prosent av samarbeidsordningene er etablert innenfor de faste kommuneregionene (IPR-områdene), mens 20 prosent av ordningene er etablert i større geografiske enheter. Sammenliknet med Trøndelag er det mindre omfang på lokale ordninger og større omfang på ordninger som dekker fylkesnivå eller andre store geografiske områder i Agder.

Av de 160 ordningene er det registrert flest interkommunale ordninger mellom kommunene i Østre Agder og Region Kristiansand, betydelig færre mellom kommunene i Lister og Setesdal. De lavere tallene for Lister og Setesdal har sammenheng med at enkeltkommuner som Hægebostad og Åseral i større grad deltar i tjenestesamarbeid med andre kommuner enn de som inngår i regionrådet. Hele 69 av de 160 ordningene (43 prosent) er grenseoverskridende ifht. de etablerte kommuneregionene (IPR-områdene).

Ordninger pr kommuneregion	Antall	Prosent
Østre Agder	30	19
Setesdal	17	11
Region Kristiansand	25	16
Lister	19	12
Grenseoverskridende	69	43
Sum ordninger	160	100

Tabell 2.2 Antall samarbeidsordninger på regionrådsnivå

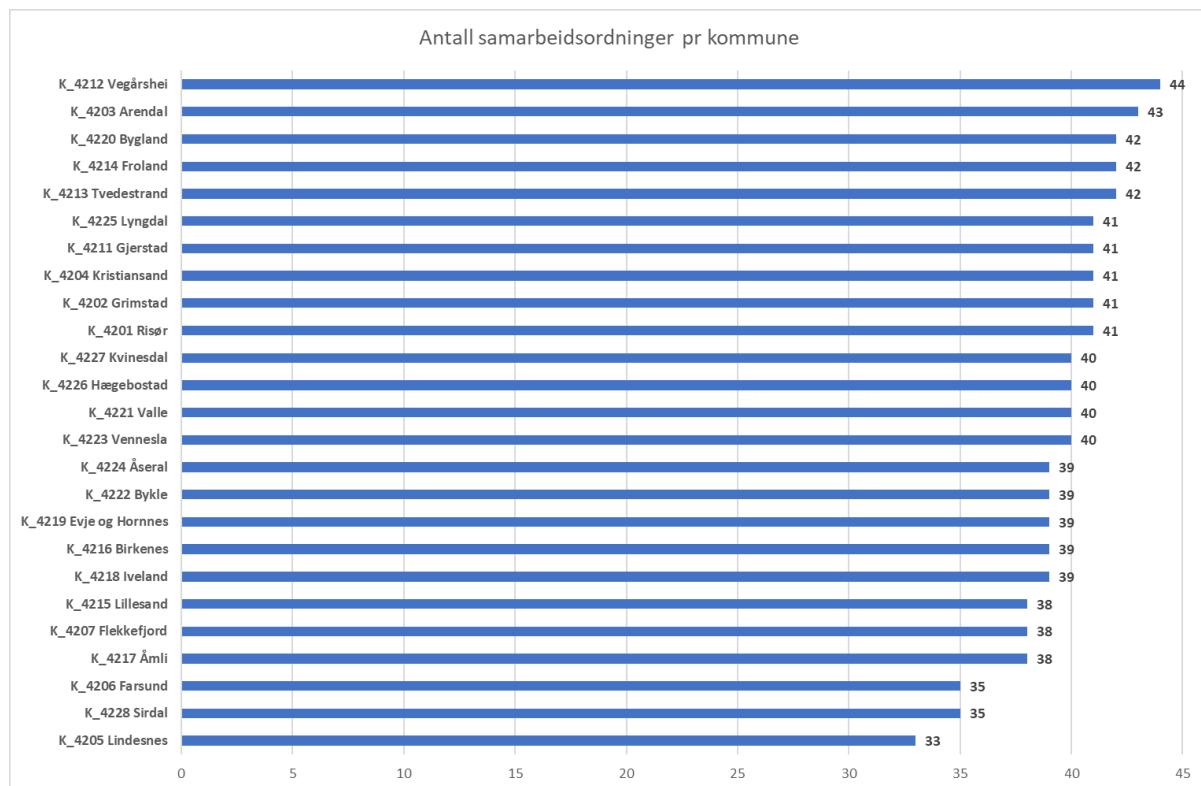
2.2 Antall ordninger pr kommune

Antall registrerte ordninger pr kommune varierer fra 33 for Lindesnes til 44 for Vegårshei. Gjennomsnittlig antall ordninger pr kommune ligger på 40 for hele fylket.

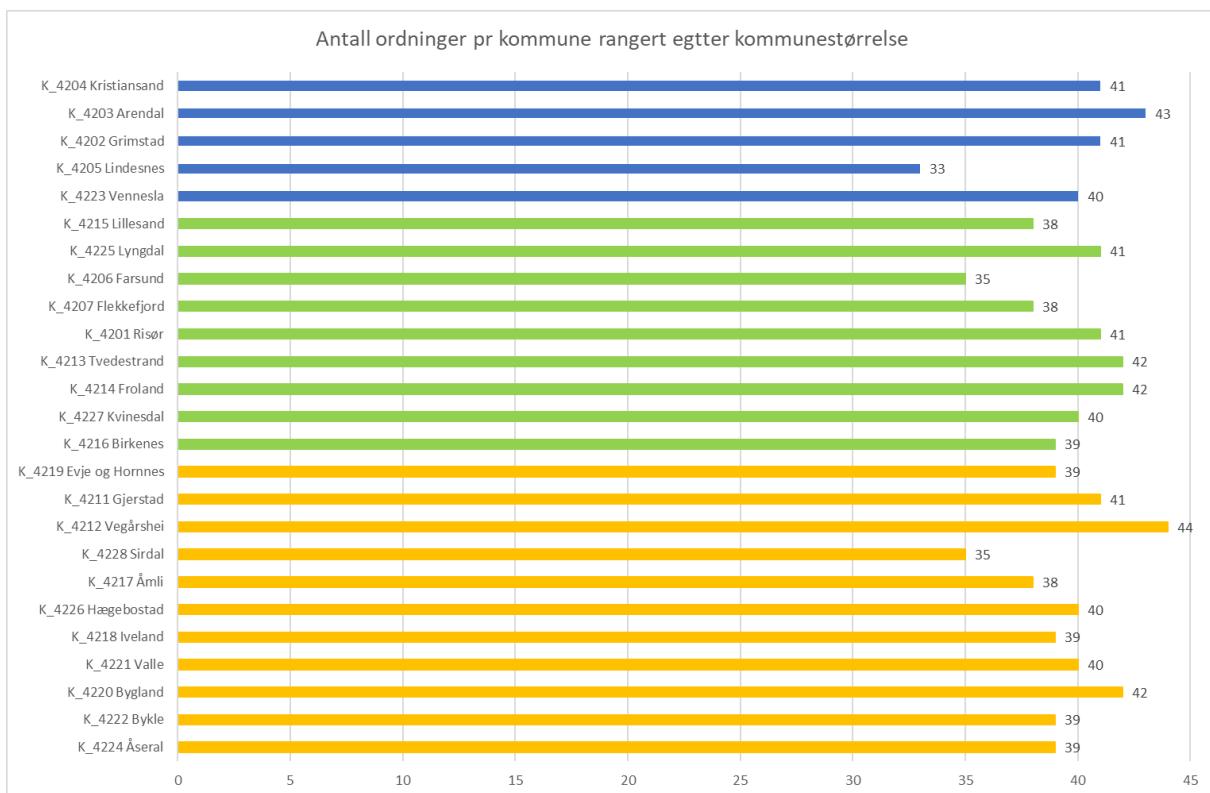
Utenom Lindesnes er det bare Sirdal (35) og Farsund (35) som skiller seg ut med litt færre registrerte ordninger. For 14 av 25 kommuner er det registrert mellom 40 og 44 samarbeidsordninger. Med en så jevn fordeling av samarbeidets omfang kan vi trekke to konklusjoner:

- Omfanget på det interkommunale samarbeidet varierer lite mellom kommuneregionene (IPR-områdene). For kommunene i Østre Agder er det registrert i gjennomsnitt 42 ordninger pr kommune, i Setesdal i snitt 40, for Region Kristiansand og Lister i snitt 38 ordninger pr kommune.
- Omfanget på det interkommunale samarbeidet varierer heller ikke systematisk etter kommunestørrelse. Gjennomsnittlig antall ordninger og spredning i antall ordninger er omtrent lik når vi grupper kommunene etter kommunestørrelse.

Gjennomsnittlig antall ordninger pr kommune ligger som nevnt på 40 i Agder. I Møre og Romsdal ble det i 2023 registrert et tilsvarende gjennomsnitt på 36 ordninger pr kommune. Buskerud lå på 34 ordninger i 2021 og Trøndelag på 35 ordninger pr kommune i 2020. Referansetallene tilslører at kommunene i Agder ligger på topp i samarbeidsnivå sammenliknet tilsvarende kartlegginger i andre fylker.

Figur 2.1 Antall formelle samarbeidsordninger pr kommune i Agder

Figur 2.2 Antall formelle samarbeidsordninger pr kommune. Kommunene rangert etter folketall. Blå farge angir kommuner med over 15 000 innbyggere, grønn farge kommuner med 5-15 000 innbyggere, oransje farge kommuner med under 5 000 innbyggere.

2.3 Geografiske vippekommuner

Det er gjort en nærmere gjennomgang av hvilke kommuner som deltar i flest grenseoverskridende ordninger i forhold til de geografiske grensene for regionrådene (IPR-områdene). Det viser seg at det er Åseral (16), Iveland (13), Evje og Hornnes (11) og Hægebostad (11) som først og fremst kan karakteriseres som vippekommuner i det interkommunale samarbeidet. Vi ser her bort ifra samarbeidsordninger som er etablert på høyere geografisk nivå.

De øvrige Listerkommunene deltar i 5-9 grenseoverskridende ordninger, færrest for Sirdal (5) og flest for Kvinesdal (9).

De andre kommunene i Region Kristiansand deltar i 6-7 grenseoverskridende ordninger. Vennesla skiller seg ut sammen med Iveland ved at begge kommuner samarbeider mot Setesdalskommuner på viktige områder som barnevern, PPT og NAV. De er også begge med i IKT Agder IKS. Det finnes i dag ingen felles IKT-tjeneste for de seks kommunene i Region Kristiansand. Kommunene deltar i fire ulike IKT-tjenester, Kristiansand har egen IKT-tjeneste, Lillesand og Birkenes har felles IKT-tjeneste, Vennesla og Iveland deltar i IKT Agder, mens Lindesnes deltar i Det Digitale Vestre Agder (DDV IKS).

I Setesdal deltar Bygland, Bykle og Valle i 9-10 grenseoverskridende ordninger. Alle Setesdalskommune deltar i IKT Agder IKS unntatt Åseral som deltar i IKT-samarbeid mot Listerkommunene (Det Digitale Vestre Agder – DDV IKS).

I Østre Agder finnes ingen klare vippekommuner. Flest grenseoverskridende ordninger finner vi for Grimstad (5). Alle de syv øvrige kommunene i Østre Agder deltar i 3-4 grenseoverskridende ordninger. Alle åtte kommunene deltar i IKT Agder IKS.

2.4 Samarbeid på tvers av fylkesgrenser

I kartleggingen er et funnet 16 interkommunale ordninger som krysser fylkesgrensen mot hhv. Telemark, Rogaland og andre fylker. Det er funnet åtte ordninger mot Telemark, fem mot Rogaland og tre som involverer andre fylker. Det tyder på at Agder er et homogent kommunefylke med generelt lite integrasjon i den kommunale oppgaveløsningen på tvers av fylkesgrensen.

I forhold til Telemark er det et visst samarbeid om bl.a. helsetjenester, friluftsråd, vannområdeforvaltning og et avfallsselskap. I forhold til Rogaland er det etablert et større samarbeid gjennom Verneområdestyret for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane landskapsvernombord. Sirdal kommune deltar i samarbeid om 110-sentral Sør-Vest og det er for øvrig ikke funnet andre interkommunale ordninger mot Rogaland. Det er litt overraskende sett i lys av at Sirdal ofte omtales som en grensekommune med betydelig integrasjon mot Rogaland. Det gjelder enkelte statlige etater og tjenester, ved at kommunen tilhører Sør-Vest politidistrikt og Egersund tingrett. Sirdal kommune har også hatt samarbeidsavtale om innlegging ved Sykehuset i Stavanger. Sirdal har likevel over 95 prosent av sine samarbeidsordninger vendt mot kommunene i Agder og er for øvrig integrert i mange viktige statlige etater som del av Agder fylke. På grensen mot Rogaland registreres det at Lund kommune deltar i NAV Lister. Lund kommune deltar også i samarbeid om legevakt og legevaktsentral mot Flekkefjord.

Det kan nevnes at det i den siste kartleggingen for Møre og Romsdal ble funnet til sammen 45 samarbeidsordninger som krysser fylkesgrensen mot nabofylkene, deriblant 38 ordninger på tvers av fylkesgrensen mot Trøndelag.

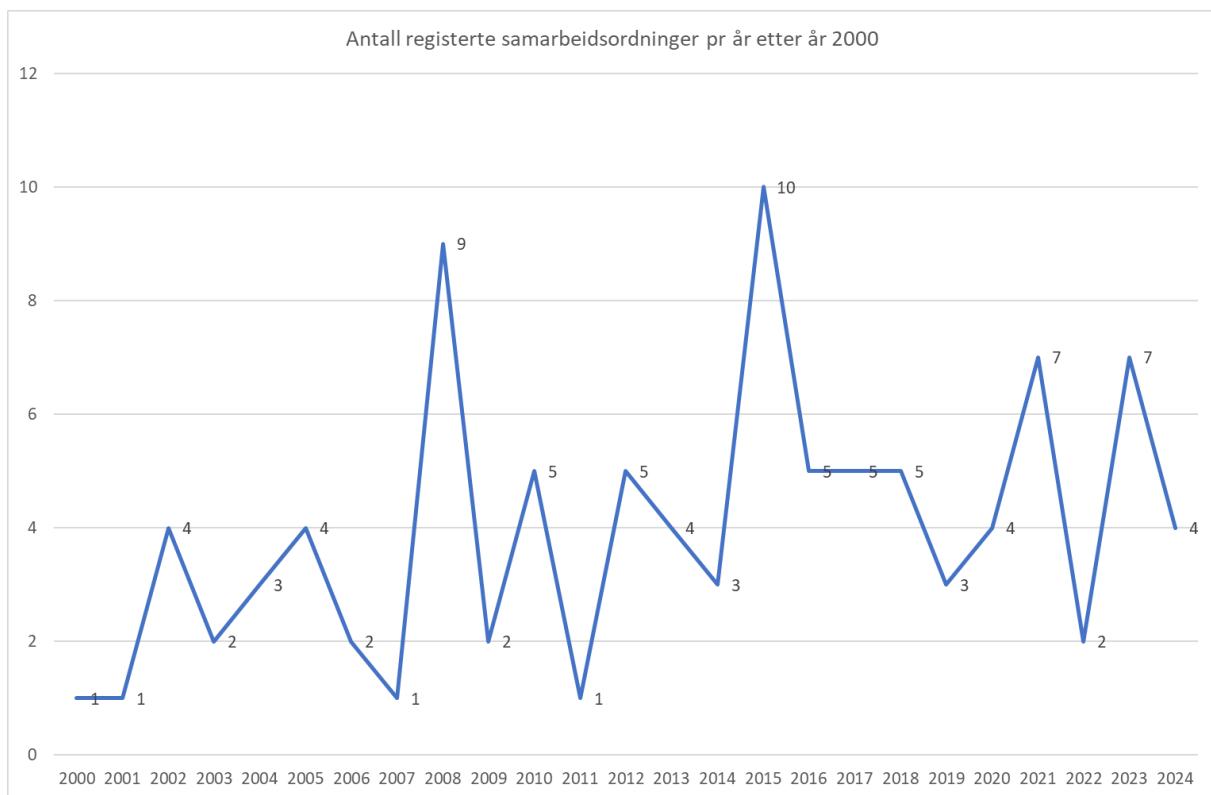
Nr	Samarbeidsordning	Kommuner
1	Indre Agder og Telemark Avfallsselskap IKS (IATA)	Åmli, Nome, Drangedal, Nissedal
2	Interkommunalt plansamarbeid E18 Bamble-Grimstad	Arendal, Grimstad, Tvedstrand, Vegårshei, Risør, Gjerstad, Kragerø, Bamble
3	Friluftsrådet Sør	Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Åmli, Nissedal
4	Vannområdekoordinator Nidelva-Gjerstad/Vegår	Åmli, Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Valle, Fyresdal, Nissedal, Kviteseid, Tokke, samt Agder og Telemark fylkeskommuner
5	Legevaktsentral Arendal	Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Åmli, Valle, Bykle, Nissedal, Fyresdal, Evje og Hornnes, Bygland
6	Legevakten i Arendal	Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Åmli, Nissedal, Evje og Hornnes, Bygland
7	Kommunal øyeblikkelig hjelpe Østre Agder (KØH)	Arendal, Froland, Åmli, Risør, Gjerstad, Tvedstrand, Grimstad, Vegårshei, Nissedal
8	Vestfold, Telemark og Agder Kontrollutvalgssekretariat IKS (VETAKS)	Arendal, Birkenes, Froland, Gjerstad, Grimstad, Kristiansand, Lillesand, Risør, Tvedstrand, Vegårshei, Vennesla, Åmli, Fyresdal, Nissedal, Hjartdal, Tokke, Siljan, Kviteseid, Seljord, Vinje, Drangedal, Tinn, Nome, Kragerø, Midt-Telemark, Notodden, Bamble, Porsgrunn, Holmestrand, Færder, Horten, Larvik, Tønsberg, Sandefjord, samt Agder fylkeskommune, Telemark fylkeskommune og Vestfold fylkeskommune
9	Verneområdestyret for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane landskapsvernombord	Sirdal, Kvinesdal, Bykle, Valle, Bygland, Åsærl, Hjelmeland, Suldal, Sandnes
10	110 Sør-Vest	Eigersund, Stavanger, Haugesund, Sandnes, Sokndal, Lund, Bjerkreim, Hå, Klepp, Time, Gjesdal, Sola, Randaberg, Strand, Hjelmeland, Suldal, Sauda, Kvitsøy, Bokn, Tysvær, Karmøy, Utsira, Vindafjord, Sirdal, Sveio, Stord, Bømlo, Fitjar, Etne
11	NAV Lister	Farsund, Flekkefjord, Sirdal, Lyngdal, Kvinesdal, Lund
12	Legevaktsentral Flekkefjord	Flekkefjord, Lyngdal, Kvinesdal, Farsund, Sirdal, Lund
13	Flekkefjord interkommunale legevakt	Flekkefjord, Lyngdal, Kvinesdal, Lund
14	Kommunekraft AS	Birkenes, Bygland, Bykle, Evje og Hornnes, Froland, Iveland, Kvinesdal, Lindesnes, Sirdal, Valle, Vennesla, Åmli, Åsærl, med tillegg av 113 andre kommuner fra hele landet
15	Norsk Bane AS	Bykle, Vinje, Suldal, Sauda, Ullensvang, Tokke, Midt-Telemark, Haugesund, samt Rogaland fylkeskommune m.fl.
16	Nasjonalt Kommunesamarbeid for 110-sentralene IKS	Ålesund, Kirkenes, Tromsø, Bodø, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tønsberg, Oslo, Nordre Follo, Hamar

Tabell 2.3 Interkommunale samarbeidsordninger som krysser fylkesgrensen mot Telemark, Rogaland og andre fylker

2.5 Nyetableringer

Ut fra kartlegging av etableringsår for de ulike samarbeidsordningene, kan det oppsummeres følgende om fornyelse av det interkommunale samarbeidet:

- 62 prosent av de registrerte ordningene er etablert etter år 2000. Det dreier seg om 99 ordninger jf. oversikt over antall nye ordninger det enkelte år nedenfor. Det er registrert 29 ordninger med oppstart før år 2000, 23 ordninger som har eksistert «over lengre tid» og 9 ordninger hvor oppstartsår er ukjent. Det er utvist skjønn når det gjelder hva det er rimelig å regne som en nyetablering. En utvidelse av et etablert samarbeid med en ny kommune regnes ikke som en nyetablering. Heller ikke skifte av juridisk tilknytningsform som følge av tilpasninger til ny kommunelov.
- Som eksempler på langvarige samarbeid kan det pekes på attføringsbedriftene, der f.eks. Varodd AS ble etablert i 1961. De interkommunale utvalgene mot akutt forurensning (IUA) og flere av avfallsselskapene ble etablert før år 2000. Det samme gjelder felles kulturskoler for hhv. Lillesand og Birkenes og tilsvarende for Bygland og Evje og Hornnes. Det kan nevnes at regionrådene i Setesdal og på Lister ble etablert i 1999. Regionrådet i Region Kristiansand ble etablert som Knutepunkt Sørlandet i 1996. I Østre Agder ble regionrådet etablert i 2006.
- I årene etter år 2000 ble mye av dagens samarbeid om IKT og kompetansekrevisjon velferdstjenester innenfor bl.a. helse- og sosialtjenestene etablert. IKT Agder ble etablert i 2002, Det Digitale Vestre Agder (DDV IKS) i 2015, mens IT-tjenesten for Lillesand og Birkenes ble etablert i 2018. Det kan nevnes at de to eneste eksemplene på samarbeid om lønn og regnskap ble startet opp i 2014 og 2015, som Struktur1 mellom Lillesand og Birkenes og Agder kommunale støttetjenester (AKST) mellom Arendal og Grimstad.
- Det er funnet 24 samarbeidsordninger som er etablert de seneste årene etter 2020. Her finner vi bl.a. samarbeid om tre NAV-kontor i hhv. Midt-Agder, Lister og Øst i Agder. Vi finner også to havneselskap, fire vannområdekoordinatorer, 110 Agder IKS og Nasjonalt kommunesamarbeid for 110-sentralene IKS. I 2024 er det så langt etablert tre nye samarbeidsordninger. Det gjelder felles brannsjef mellom Sirdal og Flekkefjord, Lister barnehagemyndighet og et felles arkiv og dokumentsentre for Birkenes og Lillesand.

Figur 2.3 Antall nye samarbeidsordninger det enkelte år

Nr	Samarbeidsordning	År
1	Verneområdestyre for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder	2020
2	NAV Midt-Agder	2020
3	NAV Lister	2020
4	Agder Kommunerevisjon IKS	2020
5	Oppmåling Birkenes-Iveland	2021
6	Mankalk Lindesnes	2021
7	Kristiansand havn IKS	2021
8	Listerhavnene IKS	2021
9	Nasjonalt Kommunesamarbeid for 110-sentralene IKS	2021
10	Legetjenesten Evje og Hornnes og Bygland kommuner	2021
11	Regnskapssamarbeid AKST-Vegårshei	2021
12	NAV Øst i Agder	2022
13	Sammen på vei-Kristiansand	2022
14	Sandripheia Fritidspark kommunalt oppgavefellesskap	2023
15	Vannområdekoordinator Nidelva-Gjerstad/Vegår	2023
16	Vannområdekoordinator Mandal-Audna, Lygna og Sira-Kvina	2023
17	Vannområdekoordinator Otra	2023
18	Vannområdekoordinator Tovdalvassdraget	2023
19	110 Agder IKS	2023
20	Østre Agder Interkommunale Helsebygg IKS	2023
21	Grimevann interkommunale vannverk IKS	2024
22	Felles brannsjef Flekkefjord-Sirdal	2024
23	Lister barnehagemyndighet	2024
24	Felles arkiv og dokumentsenter for Birkenes og Lillesand	2024

Tabell 2.4 Samarbeidsordninger som er etablert i perioden 2020-2024

2.6 Konsekvenser av kommunesammenslutninger

Fra 1.1.2020 ble det gjennomført tre kommunesammenslutninger i Agder:

- Kristiansand slo seg sammen med Søgne og Songdalen til nye Kristiansand kommune med virkning fra 1.1.2020
- Lindesnes, Mandal og Marnardal slo seg sammen til nye Lindesnes kommune fra 1.1.2020
- Audnedal og Lyngdal slo seg sammen til nye Lyngdal kommune fra 1.1.2020

I kartleggingen er det foretatt en sporing av nedlagte samarbeidsordninger som har sammenheng med kommunesammenslutningene. Det gir følgende resultat:

- For nye Kristiansand er det funnet 11 nedlagte samarbeidsordninger jf. oversikt nedenfor. De fleste nedlagte ordninger gjelder vertskommunesamarbeid som var etablert mellom Søgne og Songdalen. Før sammenslutningen var det også etablert et regionalt samarbeid om IKT, som på det meste omfattet fem kommuner (Kristiansand, Songdalen, Lillesand, Iveland og Birkenes).
- Ved etableringen av Nye Lindesnes kommune ble regionsamarbeidet i Lindesnesregionen nedlagt. Regionen omfattet også Audnedal og Åseral i tillegg til de tre som slo seg sammen. Resultatet ble minst åtte nedlagte samarbeidsordninger, jf. oversikt nedenfor. Flere av de nedlagte ordningene omfattet Audnedal og Åseral, som måtte finne nye løsninger som følge av kommunesammenslutningen.
- Opplysninger fra nye Lyngdal kommune tyder på at det ikke ble nedlagt interkommunale ordninger mellom de to kommunene som følge av kommunesammenslutningen. Audnedal og Lyngdal var med i to ulike regionsamarbeid, henholdsvis Lindesnes- og Listerregionen før kommunesammenslutningen i 2020. Dannelsen av Lindesnes kommune innebar nedlegging av et renovasjonsselskap (Marne AS) og et landbruksamarbeid (ALMA landbruksforvaltning). Kommunesammenslutningen endret for øvrig i liten grad det allerede etablerte samarbeidsmønsteret.

Nr	Nedlagt samarbeidsordning	Deltakende kommuner
1	Felles oppmålingskontor	Søgne, Songdalen
2	Felles legevakt	Søgne, Songdalen
3	Interkommunal PP-tjeneste	Søgne, Songdalen
4	Høllen interkommunale renseanlegg	Søgne, Songdalen
5	Opplæring nyankomne innvandrere, grunnskole for voksne og Kvalifiseringsbasen	Søgne, Songdalen
6	Felles lønnskjøring	Kristiansand, Songdalen
7	Innkjøpssamarbeid	Kristiansand, Søgne
8	Felles personvernombud	Kristiansand, Søgne, Songdalen
9	Interkommunal vigselordning	Kristiansand, Søgne, Songdalen
10	Tronstadvann interkommunale vannverk IKS	Kristiansand, Søgne, Songdalen
11	Kristiansandregionens kommunale IKT-tjeneste (KR-IKT)	Kristiansand, Songdalen, Lillesand, Iveland, Birkenes

Tabell 2.5 Nedlagte samarbeidsordninger som følge av kommunesammenslutningen mellom tidligere Kristiansand kommune, Søgne og Songdalen kommuner fra 1.1.2020

Nr	Nedlagt samarbeidsordning	Deltakende kommuner
1	Marne AS (renovasjonsselskap)	Lindesnes, Mandal, Marnardal, Audnedal, Åseral
2	Skjærgårdsparken	Lindesnes, Mandal
3	Barnevern Sør	Lindesnes, Mandal, Marnardal, Åseral
4	ALMA Landbruksforvaltning	Lindesnes, Mandal, Marnardal, Audnedal
5	Felles NAV-leder	Marnardal, Audnedal, Åseral
6	Stiftelsen Turistkontoret i Lindesnesregionen	Lindesnes, Mandal, Marnardal
7	Interkommunal psykolog	Lindesnes, Marnardal, Audnedal, Åseral
8	Interkommunal kommuneoverlege	Lindesnes, Marnardal, Hægebostad, Åseral

Tabell 2.6 Nedlagte samarbeidsordninger som følge av kommunesammenslutningen mellom tidligere Lindesnes kommune, Mandal og Marnardal kommuner fra 1.1.2020

3 Endringer i innhold og organisering

I dette kapitlet redegjøres det for hvor mange av fylkets 25 kommuner som samarbeider om ulike oppgaver. Det er gjort en vurdering av omfang på interkommunale årsverk. Fordeling av vertskommuneansvar og bruk av ulike juridiske organisasjonsformer er nærmere analysert. Videre følger en vurdering av samarbeidets betydning for tjenestestruktur og fagmiljøenes størrelse på sentrale tjenesteområder. Det vises til kap.4 for en nærmere beskrivelse av regionrådene og samarbeid på ulike sektorområder.

3.1 Andel som samarbeider om ulike oppgaver

Nedenfor følger tall for hvor stor andel av kommunene i Agder som deltar i formalisert interkommunalt samarbeid om homogene oppgavefelt. I oversikten er det tatt med referansetall fra de siste kartleggingene i Møre og Romsdal (2023) og Trøndelag (2020). Det er beregnet deltakerfrekvens for 55 samarbeidsoppgaver.

Som hyppige samarbeidsområder regnes oppgaver der over 70 prosent av kommunene deltar i formalisert samarbeid. Her finner vi samarbeid om 22 ulike oppgaver, hvorav samtlige kommuner samarbeider på 13 områder. Det gjelder revisjon, kontrollutvalgssekretariat, interkommunalt arkiv, innkjøp, samhandlingskoordinator, barnevernvakt, krisesenter, 100-sentral brann, beredskap mot akutt forurensning (IUA), veterinærkraft, attføringsbedrift, museumsdrift og regionalt næringsfond. I Agder deltar nesten alle kommunene i samarbeid om legevakt, legevaksentral, renovasjon/avfallsgjenvinning, friluftsråd, IKT, brannvesen, barnevern, personvernombud og responscenter. Lindesnes står utenfor samarbeid om legevakt og legevaksentral. Tre kommuner står utenfor de regionale samarbeidene om IKT, det gjelder Sirdal, Lyngdal og Kristiansand. Kommunene Grimstad, Flekkefjord og Sirdal står utenfor samarbeid om felles brannvesen. Kommunene Arendal, Grimstad, Froland og Lindesnes står utenfor samarbeid om barnevern. Det vises til den sektorielle gjennomgangen for nærmere oversikt over hvilke kommuner som deltar/ikke deltar i samarbeid på de ulike områdene.

Blant vanlige samarbeidsområder, der mellom 30-70 prosent deltar, finner vi samarbeid om bl.a. PP-tjeneste, NAV-kontor og kommunal øyeblikkelig hjelp (KØH). Rundt en tredjedel av kommunene samarbeider om jordmor, barnehagetilsyn og felles kulturskole.

Blant mer sjeldne samarbeidsområder, der under 30 prosent av kommunene deltar, finner vi flere lovpålagede oppgaver innenfor helse og omsorg, undervisning og teknisk sektor. Det gjelder samarbeid om samfunnsmedisin, miljørettet helsevern, kommunepsykolog, voksenopplæring og spesialskoletjenester. Bare fem kommuner samarbeider om felles lønnskjøring og fire om regnskap. Vi finner også bare fire kommuner som samarbeider om kommuneadvokat, hvor det er formalisert et jussamarbeid med utgangspunkt i Arendal kommune. For tiden inngår Froland, Tvedstrand og Risør i det avtalebaserte samarbeidet. Samarbeid om avløp og vannforsyning dreier seg også om et fåtall kommuner. Til dette kommer seks oppgaveområder hvor ingen av kommunene deltar i formalisert samarbeid. Det gjelder bl.a. felles plankontor som ikke finnes i Agder. Det gjelder byggesaksbehandling, hvor det ikke er registrert noen formaliserte samarbeid på tvers av kommunegrensene. Og det gjelder kommuneoverlegefunksjon, hvor det ikke er registrert noen formaliserte interkommunale samarbeid om helseberedskap og samfunnsmedisin som fyller definisjonen. I Agder finnes 25 kommuneoverlegefunksjoner, hvorav fire kommuneoverleger ivaretar til sammen 11 kommuner gjennom delte stillinger⁵.

⁵ Følgende kommuner har kommuneoverlege i delt stilling: Flekkefjord og Kvinesdal, Åseral, Hægebostad, Farsund, Evje og Hornnes og Bygland, Bykle og Valle, Lillesand og Birkenes

Hovedbildet er at de tunge tjenestesektorene er lite berørt av interkommunalt samarbeid. Det er overraskende lite samarbeid om administrative støttefunksjoner, flere kompetansekrevende helsetjenester og oppgaver som inngår i kommunenes planfunksjon. I Agder er det funnet fire kommuner som samarbeider om regnskap og fem om lønnsfunksjon. I Agder finnes det ingen regionale plankontor, ingen felles økonomikontor og ingen samarbeid om tildelingskontor for ressurskrevende helse- og omsorgstjenester. Mye av samarbeidet preges av fragmentering og ulike løsninger for oppgaver som naturlig henger sammen. Det er også lite formalisert samarbeid innenfor klima, miljø og samfunnssikkerhet, som blir viktigere i årene fremover.

Nr	Oppgave	Antall kommuner Agder 2024	Prosent Agder 2024 (25K)	Prosent Møre og Romsdal 2023 (27K)	Prosent Trøndelag 2020 (38K)
1	Revisjon	25	100	100	97
2	Kontrollutvalgssekretariat	25	100	100	97
3	Interkommunalt arkiv	25	100	100	97
4	Innkjøp	25	100	100	32
5	Samhandlingskoordinator	25	100	100	100
6	Barnevernvakt	25	100	100	100
7	Krisesenter	25	100	100	100
8	Brann 110-sentral	25	100	100	100
9	Akutt forurensning IUA	25	100	100	100
10	Veterinæravakt	25	100	96	79
11	Attføringsbedrift	25	100	38	66
12	Museumsdrift	25	100	100	42
13	Regionalt næringsfond	25	100	30	97
14	Legevakt	24	96	96	92
15	Legevaktsentral	24	96	100	100
16	Renovasjon, gjenvinning	24	96	96	97
17	Friluftsråd	23	92	100	18
18	IKT	22	88	89	76
19	Felles brannvesen	22	88	59	63
20	Barnevern	21	84	63	76
21	Personvernombud	20	80	81	24
22	Responsenter velferdsteknologi	20	80	33	34
23	PP-tjeneste	16	64	56	66
24	Felles NAV-kontor	16	64	52	71
25	Øvrig landbruk, jord, skog, vilt, utmark	12	48	26	
26	Verneområdestyre	12	48	26	29
27	Kommunal øyeblikkelig hjelp (KØH)	10	40	56	58
28	Jordmor	9	36	30	32
29	Barnehagetilsyn	9	36	0	
30	Felles kulturskole	8	32	19	3
31	Interkommunalt plansamarbeid/arealplan	6	24	30	21
32	Studiesenter	6	24	0	
33	Felles kommelege/legetjeneste	6	24	0	
34	Lønnssarbeid	5	20	7	63
35	Interkommunalt havneselskap	4	16	63	37
36	Gjesteelever	4	16	26	8
37	Miljørettet helsevern	4	16	19	32
38	Kommunepsykolog	4	16	11	37
39	Regnskap	4	16	0	53
40	Kommuneadvokat, jussamarbeid	4	16	22	13
41	Spesialskoletjenester	3	12	22	
42	Felles landbrukskontor	2	8	41	18
43	Voksenopplæring	2	8	33	11
44	Øvrig brannsamarbeid	2	8	22	34
45	Vannforsyning	2	8	11	13
46	Avløp/reseanlegg	2	8	7	0
47	Matrikkelføring	2	8	0	0
48	Kommunal innkreving	2	8	0	0
49	Gjeldsrådgivning	0	0	19	0
50	Gjestebarnehagebarn	0	0	7	0
51	Biblioteksjef	0	0	7	0
52	Sykehjemsplasser	0	0	4	0
53	Byggesak	0	0	30	13
54	Felles plankontor	0	0	4	21
55	Kommuneoverlege/samfunnsmed. enhet	0	0	0	26

Tabell 3.1 Andel av kommunene som deltar i formalisert interkommunalt samarbeid. Prosent.

3.2 Mange eksempler på velfungerende samarbeid

I NIVIs mange kartlegginger av interkommunalt samarbeid har bidrag til bredere fagmiljø og kvalitetsgevinster vært framhevet som klare fordeler med interkommunale ordninger. I kartleggingen i Agder finnes mange slike eksempler på velfungerende samarbeid som gir stabilitet og bedre kvalitet på tjenester til innbyggerne. Det er lett å peke på faglige og kvalitetmessige merverdier ved etablert samarbeid innenfor alle sektorområder. Det gjelder alt fra det bredeste helsesamarbeid mellom Valle og Bykle med 24 årsverk til Lister barnevern som har over 40 stillinger. Det gjelder samarbeid om smale kompetansekrede stillinger som brannsjef, kommuneoverlege, personvernombud og jordmor. Alternativet til samarbeid ville vært mer sårbar tjenester eller i verste fall at lovpålagte tjenester ikke ble løst.

I kartleggingen er det funnet ett særlig interessant eksempel på samarbeid om administrative støttefunksjoner som gir en klar økonomisk innsparing i tillegg til kvalitetsgevinster. Det gjelder Agder kommunale støttetjenester (AKST), der Arendal og Grimstad har samarbeidet om lønn, regnskap, arkiv og dokumentcenter siden 2015. Etableringen av AKST medførte en nedgang i stillingsressurs for å ivareta de samme oppgavene fra 43 til 34 heltidsstillinger, som betyr en innsparing på 21 prosent. Tjenesten har i tillegg økt kommunenes sykepenge- og foreldrepengeinntekter med betydelige beløp. AKST har i dag et fagmiljø på 37 ansatte og er godt posisjonert til å ta ytterligere effektivitetsgevinster, bl.a. som følge av økt digitalisering og bruk av kunstig intelligens.

Eksempelet er interessant fordi samarbeidet er etablert mellom to store kommuner innenfor områder hvor kommunene over hele landet ligger langt på etterskudd når det gjelder gevinstrealisering. Det framstår som et paradoks at 80-90 prosent av kommunene samarbeider om IKT, samtidig som samarbeid om administrative støttefunksjoner kan være helt fraværende i store deler av landet. Fra eksempler på interkommunalt samarbeid om lønn, regnskap og andre støttefunksjoner i bl.a. Trøndelag er det kjent at innsparingspotensialet ligger i størrelsesorden 10-30 prosent.

3.3 Interkommunale årsverk

I kartleggingen er det samlet inn tall for årsverk som gir grunn for å gjøre et anslag på samlet omfang av det interkommunale samarbeidet.

Årsverkstall foreligger for 100 tjenester, hvorav nesten samtlige selskaper som dekkes av kartleggingen. Samlet årsverkstall for de 100 tjenestene er i 3003 årsverk. En gjennomgang av tjenester hvor det mangler årsverk tilsier at det kan dreie seg om ytterligere 100-150 årsverk.

Hvis vi legger disse tallene til grunn betyr det at ca. 15 prosent av totale årsverk i kommunene er ansatt i interkommunale ordninger. Beregningene tilsier at rundt fire prosent av årsverkene gjelder samarbeidsordninger etter kommuneloven, ni prosent interkommunale selskaper og aksjeselskaper og 2 prosent samarbeidsordninger med annen organisasjonsform (avtalebasert kjøp og salg, stiftelser etc.)

Disse tallene er usikre fordi det kan være vanskelig å vurdere hva som skal regnes med som interkommunale stillinger. Det gjelder f.eks. brannvesenet som preges av mange deltidstillinger eller og det gjelder store interkommunale selskaper og aksjeselskaper som kan ha en rekke datterselskaper og annen virksomhet utenfor kjernevirksemheten.

Anslagene på fire prosent kjernesamarbeid etter kommuneloven og et ytterligere omfang på rundt 10 prosent av årsverkene i interkommunale selskaper virker rimelig i forhold til konkrete beregninger som er gjort i andre deler av landet.

I 2021 ble det gjort beregninger for seks kommuner i Hallingdal som viste at tjenestesamarbeidet omfattet 93,1 årsverk, som utgjorde 3,9 prosent av totale årsverk. I de seks

kommunene ble det registrert mellom 39 ordninger for Hemsedal kommune opp til 48 ordninger for Ål kommune. Den lave andelen skyldes at hoveddelen av kommunenes oppgaver innenfor drift av barnehager, grunnskole og pleie- og omsorgstjenester ikke er omfattet av interkommunalt samarbeid. Det ble videre kartlagt 206,5 årsverk i viktige interkommunale selskaper og aksjeselskaper som er eid av kommunene i Hallingdal, som utgjorde 8,5 prosent av totale årsverk. Den totale interkommunale årsverksinnsatsen i vertskommuneordninger og interkommunale selskaper lå dermed på 12,4 prosent i Hallingdal.

For kommunene på Fosen ble det i 2013 gjort beregninger som viste rundt 4 prosent interkommunale årsverk i felles Fosen-ordninger. Innherred samkommune og Midtre Namdal samkommune lå begge på under 10 prosent interkommunal sysselsetting i sine funksjonsperioder.

Det kan nevnes at det største omfanget som er dokumentert i NIVIs kartlegginger gjelder Evenes og Tjeldsund kommuner i Nordland. Fra 2010 hadde de to kommunene utviklet vertskommuneløsninger for så godt som samtlige administrative støttefunksjoner, hele teknisk sektor inkl. plan, byggesak, kart og oppmåling, eiendomsforvaltning, landbruk og miljø, med tillegg av de fleste lovpålagede helse- og sosialtjenester. Beregninger viste at de interkommunale ordningene for Evenes og Tjeldsund utgjorde 19 prosent av kommunenes samlede årsverk.

Ut fra dagens dokumenterte omfang på samarbeidet kombinert med beregninger som er gjort for andre kommuner, er det grunn til å tro at kjernesamarbeidet om administrasjon og tjenester maksimalt utgjør 4-5 prosent av kommunenes økonomi og sysselsetting. Det formaliserte interkommunale samarbeidet berører ikke hoveddelen av den lovpålagede tjenesteproduksjonen som løses enhetskommunalt, med den kompetanse og den kapasitet som følger av dagens kommunestruktur.

3.4 Fordeling av vertskommuneansvar

Fordeling av vertskommuneansvar kan være en indikator på forekomst av kommunale tyngdepunkt og grad av avhengighet mellom store og små kommuner. En oversikt over vertskommuner kan også gi indikasjoner på kommunenes prioritering av intern balanse mellom kommunene, herunder valg mellom en sentrert eller balansert vertskommunemodell.

I kartleggingen er det registrert vertskommuner/kontorkommuner for 145 av totalt 160 samarbeidsordninger. Ser vi bort fra seks vertskommuner utenfor Agder, er det registrert 139 navn på vertskommuner internt i fylket. Fordelingen av disse framgår av tabellen nedenfor. Det kan pekes på flere interessante trekk:

- 21 av 25 kommuner har vertskommuneansvar for minst ett samarbeid, alle unntatt Iveland, Froland, Hægebostad og Sirdal. For Froland kan det bemerkes at det er sett bort ifra at kommunen deltar i et landbruksfaglig samarbeid, der Froland har ansvar for felles skogbruksjef med Arendal, mens Arendal har ansvar for felles jordbruksjef.
- Hovedinntrykket er at sentrert vertskommunemodell dominerer i alle delregionene, med noen variasjoner. Kristiansand og Arendal er vertskommune for 50 ordninger, som utgjør 36 prosent av alle ordninger. I Setesdal ivaretar Evje og Hornnes vertskommuneansvar for 11 ordninger, mens Lyngdal er vertskommune for 7 ordninger i Lister.
- De fire største kommunene i Lister er vertskommune for 5-7 ordninger hver. Det er som nevnt ikke registrert vertskommuneansvar for Hægebostad og Sirdal.
- I Region Kristiansand dominerer Kristiansand som vertskommune, men det gjelder ikke for lokale og nærregionale samarbeidsordninger. De fire nærmeste nabokommunene har vertskommuneansvar for 5-6 ordninger hver. For flere av disse deltar ikke Kristiansand i samarbeidet, f.eks. mellom Birkenes og Lillesand (IKT, lønn, regnskap, renovasjon) og tilsvarende mellom Vennesla og Iveland (legevakt) og mot Setesdalskommunene (PPT,

barnevern og NAV). Lindesnes er vertskommune for fem ordninger mot Lister, bl.a. IKT, brannvesen og IUA. Iveland ivaretar ikke vertskommuneansvar.

- I Setesdal dominerer Evje og Hornnes med vertskommuneansvar for 11 ordninger. Valle og Åseral har ansvar for 5 ordninger hver. Valle er vertskommune for regionrådet, PP-tjeneste, barnevern og to interkommunale selskap (Setesdalmuseet Eigedom og Konsesjonskraft). Åseral har et delt samarbeidsmønster og er vertskommune for 5 ordninger mot Lister. Det gjelder jordmor, legevakt, renovasjon, veterinærsvakt og skadefellingslag.
- Spredningen av vertskommuneansvar ser ut til å være minst i Østre Agder. Arendal er vertskommune for 24 ordninger. De fleste av disse er lokale og nærregionale ordninger i Østre Agder. Fordelingen av vertskommuneansvar er liten, både mellom Arendal og Grimstad, mellom nord og sør i regionen og mellom de sentrale og perifere kommunene.

Denne fordelingen av vertskommuneansvar tyder på en betydelig faglig og administrativ avhengighet mellom ikke bare de minste kommunene og de største, men også mellom relativt store kommuner internt i flere av kommuneregionene.

Mye av dagens samarbeid bærer preg av kjøp og salg av tjenester og pragmatiske samarbeidsordninger som i liten grad er koplet sammen og tilrettelagt for administrativ og politisk styring. Det er grunn til å tro at det er rom for en mer planmessig og helhetlig organisering av samarbeid om kjerneoppgaver i alle fylkets regionale tyngdepunkter, inkludert bedre utnyttelse av nye digitale løsninger og en mer aktiv arbeidsdeling for stedsuavhengige tjenester. Potensialet for arbeidsdeling og bedre spredning av vertskommuneansvar framstår som betydelig i alle kommuneregionene. I utgangspunktet vil alle kommuner i Agder kunne ivareta vertskommuneansvar for tilrettelagte oppgaver. Fylket består også av relativt mange kommuner med solid kompetanse og kapasitet til å ivareta verstkommeansvar for regionale tjenester.

Kommune	Innbyggere 1.1.2024	Antall ordninger der kommunen ivaretar vertskommuneansvar	Antall ordninger totalt
K_4204 Kristiansand	116986	26	41
K_4205 Lindesnes	23690	6	33
K_4223 Vennesla	15452	6	40
K_4215 Lillesand	11523	5	38
K_4216 Birkenes	5480	6	39
K_4218 Iveland	1380	0	39
K_4203 Arendal	46355	24	43
K_4202 Grimstad	24969	4	41
K_4201 Risør	6825	2	41
K_4213 Tvedstrand	6323	4	42
K_4214 Froland	6236	0	42
K_4211 Gjerstad	2444	2	41
K_4212 Vegårshei	2268	1	44
K_4217 Åmli	1802	3	38
K_4219 Evje og Hornnes	3967	11	39
K_4221 Valle	1205	5	40
K_4220 Bygland	1180	3	42
K_4222 Bykle	1011	2	39
K_4224 Åseral	923	5	39
K_4225 Lyngdal	10835	7	41
K_4206 Farsund	9876	6	35
K_4207 Flekkefjord	9279	6	38
K_4227 Kvinesdal	6192	5	40
K_4228 Sirdal	1873	0	35
K_4226 Hægebostad	1776	0	40

Tabell 3.2 Fordeling av vertskommuneansvar for 139 samarbeidsordninger

3.5 Bruk av juridiske organisasjonsformer

I kartleggingen er det gjort en vurdering av juridisk hjemmelsgrunnlag for samtlige ordninger, i hovedsak basert på kommunenes egne opplysninger i eierskapsmeldinger, oversendte samarbeidsavtaler og andre beskrivelser av dagens samarbeid. Juridisk form har vært lett å avgjøre for alle selskaper, herunder alle aksjeselskaper (AS) og interkommunale selskaper (IKS).

Nærmere 60 prosent av dagens samarbeidsordninger er organisert uten organisatorisk overbygning dvs. dels som administrativt vertskommunesamarbeid etter kommuneloven (31,3 prosent) og dels som avtalebasert samarbeid uten spesiell hjemmel (25,6 prosent). Bruk av vertkommuneregelverket i kommuneloven er like utbredt i Agder som i Møre og Romsdal og Trøndelag. Kartleggingen tyder på at avtalebasert kjøp og salg av tjenester er mindre utbredt i Agder enn i de to andre fylkene.

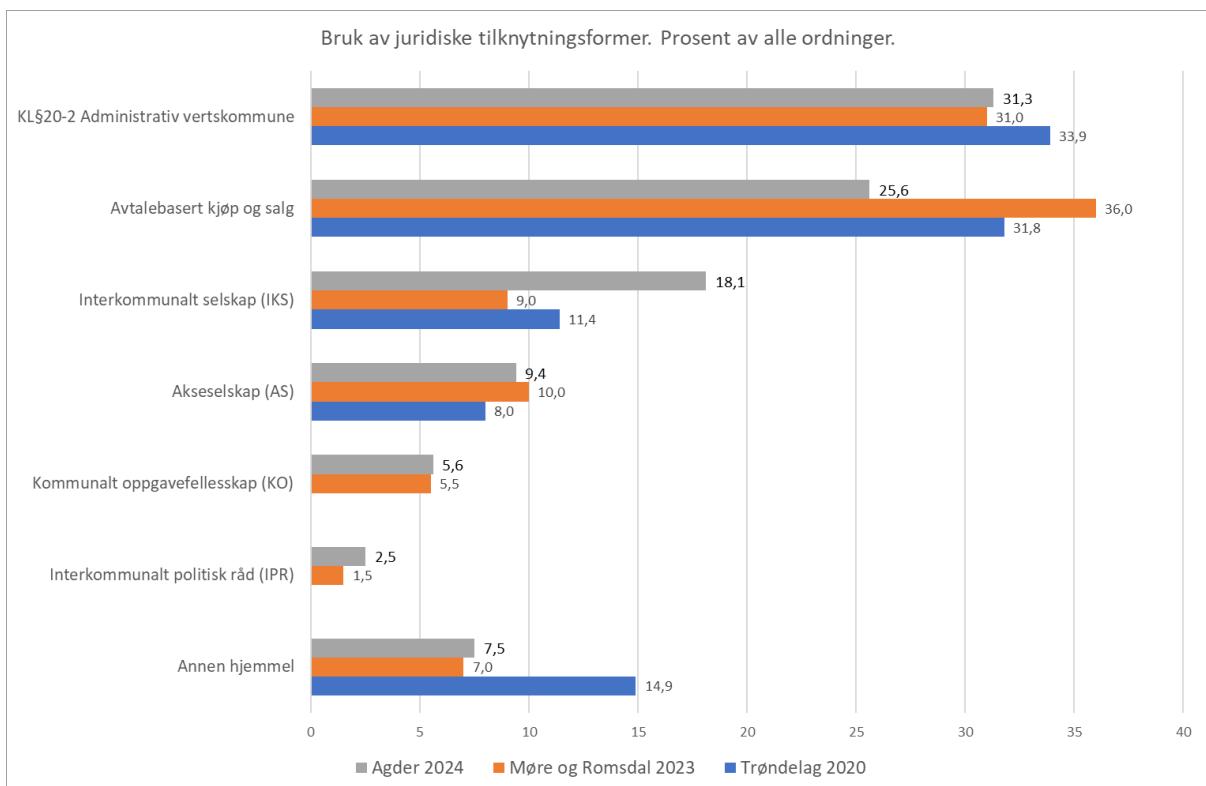
Innsamlet informasjon tyder på at reglene om vertskommunesamarbeid i kommuneloven brukes analogt for oppgaver hvor det formelt sett ikke er delegert forvaltningsmyndighet etter kommunelovens regler. Det finnes også eksempler på samarbeid som oppgis å være vanlig avtalebasert hvor det antakelig skulle vært inngått en formell vertskommuneavtale etter kommuneloven.

Bruk av selskaper utgjør over en fjerdedel av alle registrerte samarbeidsordninger, fordelt med 18,1 prosent interkommunale selskaper (IKS) og 9,4 prosent aksjeselskaper (AS). Når det gjelder kommunenes eierskap i aksjeselskaper, er det her kun tatt med selskaper der primærkommuner har aksjemajoritet. Bruk av IKS er betydelig mer utbredt i Agder enn i de to andre fylkene. Blant de 160 ordningene finner vi 9 ordninger som er regulert som kommunalt oppgavefellesskap etter kommunelovens kapittel 19. Her finner vi følgende samarbeidsordninger:

- Vannassistansen i Vestre Agder kommunalt oppgavefellesskap (VAVA)
- Veilyssamarbeidet Østre Agder
- Friluftsrådet Sør
- Midt-Agder Friluftsråd
- Lister Friluftsråd
- Sandripheia Fritidspark
- Agder Kommunale Støttetjenester (AKST)
- Struktur 1 Kommunalt Opgavefellesskap (KO)

Kategorien «Annen hjemmel» omfatter 12 samarbeidsordninger jf. tabell nedenfor. Her inngår tre verneområdestyrer med hjemmel i naturmangfoldloven/egen vedtekts, tre stiftelser (ST), ett samvirkeforetak (SA), ett samarbeid med hjemmel plan- og bygningsloven, tre §27-styrer etter utgått kommunelov og ett samarbeid uten inngått samarbeidsavtale.

Blant de 160 ordningene finner vi ingen eksempler på bruk av vertskommune med felles, folkevalgt nemnd etter kommuneloven § 20-3. I NIVIs siste fylkesvise kartlegginger, som nå dekker 1407 samarbeidsordninger i 195 kommuner etter 2019, er det funnet kun to eksempler på bruk av vertskommune med felles folkevalgt nemnd. Det gjelder Surnadal og Rindal kulturskole og Distriktsmedisinsk senter Inn-Trøndelag. Den nye kommuneloven inneholder dermed regelverk om interkommunalt samarbeid som nesten ikke er i bruk av kommunene og som i flere sammenhenger har vist seg som en komplisert organisasjonsform for å sikre effektiv politisk og administrativ styring. Det vises til nærmere omtale av behov for samordnet organisering i kap.6.

Figur 3.1 Juridisk hjemmelsgrunnlag for interkommunale samarbeidsordninger. Prosent av alle registrerte ordninger i Agder, Møre og Romsdal og Trøndelag. n=160/200/289

Nr	Annen hjemmel	Samarbeidsordning
1	§62 Naturmangfoldloven	Nasjonalparkstyret for Raet nasjonalpark og Søm landskapsvernområde
2		Verneområdestyret for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane landskapsvernområde
3		Verneområdestyre for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder
4	STI	Stiftelsen Sørlandet Krisesenter
5		Nok Agder
6		Alternativ til Vold-Arendal (ATV Arendal)
7	SA	Driftsassistansen i Aust-Agder SA
8	Pbl kap.9	Interkommunalt plansamarbeid E18 Bamble-Grimstad
9	§27	Interkommunal beredskap mot akutt forurensning-Aust-Agder (IUA-AA)
10		Interkommunal beredskap mot akutt forurensning-Midt-Agder (IUA-MA)
11		Interkommunal beredskap mot akutt forurensning-Vest-Agder (IUA-VA)
12	Ingen avtale	110 Sør-Vest

Tabell 3.3 Bruk av annen hjemmel enn kommuneloven, lov om interkommunale selskaper og aksjeloven

Kartleggingen tyder på at kommunene stort sett har overholdt tidsfrist for omregulering av samarbeidsordninger som var regulert med hjemmel i den gamle kommunelovens §27. Fristen for omregulering var fire år fra de nye bestemmelsene om interkommunalt politisk råd og kommunalt oppgavefellesskap trådte i kraft høsten 2019. Kartleggingen tyder imidlertid på at de tre interkommunale utvalgene mot akutt forurensning fortsatt er regulert som §27-organer.

Kartleggingen tyder på at det er grunn til å oppdatere informasjon og klargjøre det formelle grunnlaget for etableringen av et fylkesdekkende IUA Agder. Roller og ansvar framstår som overlappende ifht. den nasjonalt vedtatte grunnstrukturen for IUA-organiseringen.

Det er oppdaget to samarbeidsordninger der kommunene har oppnevnt kommunedirektørene som deltagere i representantskap i kommunale oppgavefellesskap. Det gjelder Agder

interkommunale støttetjenester (AKST) og Struktur1. Det er det ikke anledning til ettersom representantskap for oppgavefellesskap er definert som folkevalgte organer i ny kommunelov jf. § 5-1 andre ledd.

At organene i interkommunale politiske råd og kommunale oppgavefelleskap er folkevalgte organer betyr blant annet at det gjelder visse krav til saksbehandling og prosessene som skjer i organene. Kommuneloven har regler om valg og kjønnsrepresentasjon (kapittel 7) og saksbehandlingsregler (kapittel 11) som gjelder for folkevalgte organer. Også representantskap i interkommunalt politisk råd er definert som folkevalgt, men det gjelder ikke representantskapet og andre styringsorganer i interkommunale selskap (IKS), som ikke er folkevalgte organer etter kommuneloven.

Det er oppdaget at det ikke er inngått samarbeidsavtale for 110 Sør-Vest, som gjelder bemanning og drift av 110-alarmsentral for innbyggerne i 23 kommuner i Rogaland, fem kommuner i Vestland, med tillegg av Sirdal kommune.

3.6 Tjenestestruktur og effekter på fagmiljø

Større fagmiljøer og bedre tjenestekvalitet er som regel svært viktige begrunnelser for interkommunalt samarbeid. Faglige stordriftsfordeler kan i prinsippet tas ut på alle viktige områder, forutsatt enighet om organisering, styring og finansiering.

Sett fra den enkelte kommune kan interkommunalt samarbeid være avgjørende for stabilitet og kvalitet på tjenestene. Det gjelder ikke bare store regionale samarbeidsordninger, men også lokale ordninger kan gi store faglige gevinst, f.eks. der flere krevende oppgaver ivaretas av én og samme person. I andre tilfeller kan kommunene mangle nøkkelpersonell innenfor ledelse eller personell med særskilt profesjonskompetanse.

I Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester er det et lovpålagt krav om at kommunene skal knytte til seg lege, sykepleier, fysioterapeut, jordmor, helsesykepleier, ergoterapeut og psykolog. I kartleggingen finnes eksempler på godt nabosamarbeid og kreative løsninger for å oppfylle kompetansekrav. Det gjelder bl.a. samarbeid om jordmor, kommunepsykolog, brannsjef og personvernombud.

I denne sammenheng er vi opptatt av om dagens samarbeidsmønster bidrar til et systematisk skift i fagmiljøstørrelse. Fra kartleggingen foreligger informasjon om hvor mange av kommunene som deltar i interkommunalt samarbeid om ulike oppgaver jf. tabell 3.1. Tallene gir grunnlag for å belyse hvordan tjenestestrukturen avviker fra kommunestrukturen.

Tjenestestrukturen for 25 kommuner i Agder er som følger på sentrale tjenesteområder:

- 7 IKT-tjenester, hvorav 3 kommunale (Kristiansand, Lyngdal, Sirdal)) og 4 interkommunale
- 22 lønnskontor, hvorav 20 kommunale og 2 interkommunale (AKST og Struktur 1)
- 23 regnskapskontor, hvorav 21 kommunale og 2 interkommunale (AKST og Struktur1)
- 2 revisjonstjenester, begge interkommunale
- 2 kontrollutvalgssekretariat, begge interkommunale
- 25 planadministrasjoner, alle kommunale (ingen helhetlige regionale plankontor)
- 5 legevaktsentraler, hvorav 1 kommunal (Lindesnes) og 4 interkommunale
- 10 legevakter, hvorav 3 kommunale (Lindesnes, Farsund og Sirdal) og 7 interkommunale
- 25 kommuneoverlegefunksjoner, hvorav 14 kommuneoverleger dekker én kommune hver og 11 kommuner betjenes av fire kommuneoverleger gjennom delte stillinger
- 17 kommunal øyeblikkelig hjelp tilbud (KØH), hvorav 15 kommunale og 2 interkommunale

- 9 barneverntjenester, hvorav 4 kommunale (Arendal, Grimstad, Froland, Lindesnes) og 5 interkommunale
- 1 barnevernvakt, interkommunal for alle 25 kommunene fra 2024
- 13 NAV-kontor, hvorav 10 uten og 3 med interkommunalt samarbeid om kommuneoppgaver
- 13 PP-tjenester, hvorav 9 kommunale og 4 interkommunale
- 3 interkommunale utvalg mot akutt forurensning (IUA), alle interkommunale
- 7 brannvesen, hvorav 3 kommunale (Grimstad, Flekkefjord, Sirdal) og 4 interkommunale
- 10 renovasjonsordninger, hvorav 1 kommunal (Lindesnes) og 9 interkommunale miljø- og avfallsbedrifter

Det vises til oversiktskart i den sektorielle gjennomgangen, som viser at tjenestestrukturen er til dels svært ulik for nært beslektede oppgaver og tjenesteområder. Det gjelder administrative støttefunksjoner som IKT, lønn, regnskap og en rekke andre typiske rådhusfunksjoner. Med utgangspunkt i tre etablerte IKT-samarbeid bør det være store muligheter for samordning og samarbeid om gevinstrealisering på en rekke administrative områder. Samarbeidet om IKT er også et viktig tema, sett i lys av at kommunene i Region Kristiansand for tiden deltar i fire ulike IKT-tjenester.

Ulik tjenestestruktur preger også flere kompetansekrevede velferdstjenester innenfor helse- og sosialsektoren og oppvekstfeltet, hvor det kan være viktig å samhandle med de samme kommuner på samme geografiske nivå.

Tjenestestrukturen er også ulik for en rekke tjenester innenfor teknisk sektor som brannvesen, renovasjon og en rekke plan- og forvaltningspregede oppgaver innenfor f.eks. vann og avløp.

Med et samarbeidsmønster og en tjenestestruktur som beskrevet ovenfor, er det ikke grunn til å vente systematiske effekter av interkommunalt samarbeid på kommunenes fagmiljøer. De nye kommunene som er etablert som del av kommunereformen gir med stor sannsynlighet viktige bidrag til faglig bærekraft, men det finnes fortsatt mange viktige oppgaver som løses av små kommuner uten formalisert samarbeid.

Det kan f.eks. reises spørsmål om framtidig bærekraft hvis dagens organisering med syv IKT-tjenester videreføres, med så ulik tilnærming til fagmiljøoppbygging og digitalisering av kommunale tjenester. De lovpålagte helse- og sosialtjenestene er organisert med en svært ulik tjenestestruktur. Det samme gjelder deler av oppvekstsektoren, kommunenes planfunksjon og de tekniske tjenestene. Kommuneforvaltningen i Agder preges av at kommunestrukturen bestemmer tjenestestrukturen, samtidig som det formaliserte interkommunale samarbeidet framstår som dårlig strukturert og svakt utviklet på mange viktige tjenesteområder.

3.7 Dagens barneverntjenester

I kartleggingen er det samlet inn oppdaterte årsverkstall for dagens ni barneverntjenester. Barneverntjenesten er særlig interessant i lys av stor oppmerksomhet om kommunenes fagmiljøer og nasjonale anbefalinger om dimensjonering av tjenesten. Staten har over lang tid brukt en rekke incentiver og særskilte stimuleringsordninger for å påvirke faglig kvalitet i tjenesten.

I Agder deltar nå 21 av 25 kommuner i interkommunale barneverntjenester (84 prosent). Antall stillinger i alt i dagens tjenester varierer fra fem årsverk i Setesdal barnevern til 155 årsverk i Barneverntjenesten for Kristiansandsregionen. Bortsett fra Setesdal og Froland, hvor tjenestene har 5-8 årsverk, har alle dagens barneverntjenester over 27 årsverk, som bør innebære solide fagmiljøer. Det vises til kart over dagens interkommunale barneverntjenester i kap. 4.4.

Barneverntjeneste	Antall kommuner	Kommuner	Stillinger i alt 2024
Lister barnevern	6	Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal	41,0
Barneverntjenesten Øst i Agder	5	Gjerstad, Risør, Tvedstrand, Vegårshei, Åmli	27,5
Midt-Agder barneverntjeneste	4	Vennesla, Iveland, Åseral, Evje og Hornnes	29,6
Setesdal barnevern	3	Valle, Bykle, Bygland	5,0
Barneverntjenesten for Kristiansandsregionen	3	Kristiansand, Birkenes, Lillesand	155,9
Froland	1	Froland	7,6
Grimstad	1	Grimstad	28,7
Arendal	1	Arendal	49,2
Lindesnes	1	Lindesnes	32,0
Sum	25		376,5

Tabell 3.4 Dimensjonering av dagens barneverntjenester i Agder. Stillinger i alt pr august 2024. Kilde: NIVI Analyse

Det er grunn til å minne om at det nasjonale barnevernpanelet, som ble opprettet av Barne- og likestillingsdepartementet i 2010, anbefalte at ingen barneverntjenester bør ha under fem årsverk⁶.

Senere er det gjennomført en barnevernsreform med virkning fra 1.1.2022 (oppvekstreformen), der kommunene har fått økt faglig og økonomisk ansvar for barnevernet. Økte krav til kompetanse og bedre samordning mot andre tjenesteområder i kommunene er en viktig del av reformen.

Det kan nevnes at et nasjonalt barnevernutvalg nylig har vurdert tiltak for å styrke rettssikkerheten i alle ledd av barnevernets arbeid⁷. Utvalget fremmer en rekke forslag for å styrke kvaliteten i barnevernets arbeid, herunder bl.a. tiltak for å sikre nødvendig kompetanse og erfaring i arbeid med barnevernssaker, inkludert krav om tverrfaglige vurderinger i komplekse og krevende saker. Distriktsbarnevernet og de små barneverntjenestene fremheves som særlig sårbarer.

Et annet offentlig utvalg har nylig vurdert det statlige institusjonsbarnevernet⁸. Utvalget vektlegger at barna i større grad bør få hjelp i sitt nærområde gjennom bl.a. kommunale og interkommunale botiltak med heldøgns omsorg. Utvalget foreslår at kommunene går sammen om å etablere interkommunale barnevernsinstitusjoner som supplement til de statlige barnevernsinstitusjonene.

3.8 NAV-kontorene i Agder

Det foreligger også en oppdatert oversikt over organisering og dimensjonering av dagens 13 NAV-kontor i Agder. Det finnes for tiden tre interkommunale NAV-kontor som dekker 16 kommuner. NAV Lister dekker fem av seks kommuner i Lister med tillegg av Lund kommune i Rogaland. NAV Midt-Agder har en spesiell organisering ved at kontoret dekker seks kommuner rundt Evje og Hornnes, som har eget NAV-kontor. Også NAV Øst i Agder, som dekker Gjerstad, Vegårshei, Froland og Tvedstrand, innebærer en noe spesiell organisering sett i forhold til de andre kommunene i Østre Agder. Det vises til kart over dagens samarbeid om NAV-kontor i kap.4.4.

⁶ Barnevernpanelet ble opprettet i desember 2010 av Barne-, likestillings og inkluderingsminister Audun Lysbakken.
Avleverte rapport i september 2011

⁷ NOU 2023:7 Trygg barndom, sikker fremtid

⁸ NOU 2023: 4 Med barnet hele veien - barnevernsinstitusjoner som har barnets tillit

Som det framgår av oversikten nedenfor, er det betydelige variasjoner i NAV-kontorenes størrelse målt i årsverk på kommunal og statlig side. Forekomst av vertskommuneorganisering, samarbeid på statlig side og ledelsesform er ulik mellom kontorene.

NAV-kontor	Kommune(r)	Ledelsesform	Kommunale årsverk	Statslige årsverk	Totale årsverk
NAV Øst i Agder	Gjerstad, Vegårshei, Froland, Tvedstrand	Felles - kommune	26,8	23,9	50,7
NAV Midt-Agder	Vennesla, Iveland, Åseral, Bygland, Valle, Bykle	Felles - kommune	43,0	21,0	64,0
NAV Lister	Farsund, Flekkefjord, Sirdal, Lyngdal, Kvinesdal, Lund (Rogaland)	Felles - statlig	63,6	43,0	106,6
NAV Kristiansand		Felles - kommune	148,7	131,2	279,9
NAV Birkenes		Felles - statlig	4,5	5,2	9,7
NAV Lillesand		Felles - kommune	20,0	11,1	31,1
NAV Lindesnes		Felles - statlig	41,1	25,2	66,3
NAV Hægebostad	Statlig del inngår i NAV Lister. Kommunal del hos kommunen				0,0
NAV Evje og Hornnes		Felles - statlig	11,0	5,0	16,0
NAV Arendal		Felles - statlig	80,5	50,8	131,3
NAV Grimstad		Felles - kommune	13,0	26,2	39,2
NAV Risør		Felles - statlig	16,8	5,7	22,5
NAV Åmli	Statlig del inngår i NAV Øst i Agder. Kommunal del hos kommunen				0,0
	Sum årsverk		469,0	348,3	817,3

Tabell 3.5 Organisering og dimensjonering av NAV-kontor pr mai 2024. Kilde: NAV Agder

3.9 Fylkeskommunens deltagelse

I kartleggingen er det funnet 18 interkommunale samarbeidsordninger med deltagelse fra Agder fylkeskommune jf. oversikt nedenfor. I tillegg til at fylkeskommunen deltar i formalisert samarbeid med primærkommuner, er det utviklet nettverk og prosjektbasert samarbeid på en lang rekke områder, jf. nærmere omtale av fagnettverk og den fylkeskommunale samhandlingsstrukturen i kap.5.

Ser vi bort ifra at fylkeskommunen har eierskap i en bedriftshelsetjeneste for Arendal, Froland og Åmli og et tomteutviklingselskap for fem kommuner i Østre Agder, kan det pekes på samarbeid om flere viktige oppgaver:

- IKT-funksjon
- Innkjøp
- Arkiv
- Kommunerevisjon
- Kontrollutvalgssekretariat
- Attføringsbedrifter
- Kraftomsetning
- Vannområdeforvaltning
- Verneområdestyre
- Studiesenter

Nr	Navn	Deltakerkommuner
1	Vest-Agder-museet IKS	Kristiansand, Lindesnes, Vennesla, Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Åseral, Kvinesdal, Sirdal, Agder fylkeskommune
2	Aust-Agder Museum og Arkiv IKS (Aama)	Arendal, Birkenes, Åmli, Evje og Hornnes, Grimstad, Tvedstrand, Vegårshei, Gjerstad, Risør, Bykle, Valle, Bygland, Froland, Iveland, Lillesand, Agder fylkeskommune
3	Konsesjonskraft IKS	Grimstad, Arendal, Kristiansand, Lindesnes, Flekkefjord, Froland, Birkenes, Åmli, Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle, Vennesla, Åseral, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal, Agder fylkeskommune
4	Nasjonalparkstyret for Raet nasjonalpark og Søm landskapsvernområde	Arendal, Tvedstrand, Grimstad, Agder fylkeskommune
5	Vannområdekoordinator Nidelva-Gjerstad/Vegår	Åmli, Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Valle, Fyresdal, Nissedal, Kviteseid, Tokke, samt Agder og Telemark fylkeskommuner
6	Vannområdekoordinator Mandal-Audna, Lygna og Sira-Kvina	Kristiansand, Lindesnes, Åseral, Valle, Hægebostad, Farsund, Sirdal, Kvinesdal, Flekkefjord, Lyngdal, Agder fylkeskommune
7	Jordøya Tomteutvikling AS	Åmli, Vegårshei, Froland, Arendal, Grimstad, Agder fylkeskommune, At Skog AS
8	Studiesenter Lister Kompetanse AS (SLK)	Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal, Agder fylkeskommune
9	Amento Holding AS	Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal, Agder fylkeskommune
10	Varodd AS	Kristiansand, Vennesla, Lindesnes, Agder fylkeskommune og andre eiere med mindre poster
11	Jobbklar Norge AS	Arendal, Risør, Froland, Grimstad, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Åmli, Agder fylkeskommune
12	Avigo Holding AS	Lillesand, Grimstad, Birkenes, Agder fylkeskommune
13	Agder Arbeidsmiljø IKS	Arendal, Froland, Åmli, Agder fylkeskommune
14	IKT Agder IKS	Arendal, Grimstad, Risør, Tvedstrand, Froland, Gjerstad, Åmli, Vegårshei, Bygland, Valle, Bykle, Evje og Hornnes, Iveland, Vennesla, Agder fylkeskommune
15	OFA IKS	Risør, Grimstad, Arendal, Kristiansand, Lindesnes, Farsund, Flekkefjord, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Lillesand, Birkenes, Åmli, Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle, Vennesla, Åseral, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal, Agder fylkeskommune
16	Agder Kommunerevisjon IKS	Kristiansand, Vennesla, Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle, samt Agder fylkeskommune
17	Vestfold, Telemark og Agder Kontrollutvalgssekretariat IKS (VETAKS)	Arendal, Birkenes, Froland, Gjerstad, Grimstad, Kristiansand, Lillesand, Risør, Tvedstrand, Vegårshei, Vennesla, Åmli, Fyresdal, Nissedal, Hjartdal, Tokke, Siljan, Kviteseid, Seljord, Vinje, Drangedal, Tinn, Nome, Kragerø, Midt-Telemark, Notodden, Bamble, Porsgrunn, Holmestrand, Færder, Horten, Larvik, Tønsberg, Sandefjord, Agder fylkeskommune, Telemark fylkeskommune, Vestfold fylkeskommune
18	Arkivsenter sør IKS	Kristiansand, Lindesnes, Vennesla, Lyngdal, Farsund, Flekkefjord, Kvinesdal, Hægebostad, Sirdal, Åseral, Agder fylkeskommune

Tabell 3.6 Formalisert interkommunalt samarbeid med deltagelse fra Agder fylkeskommune

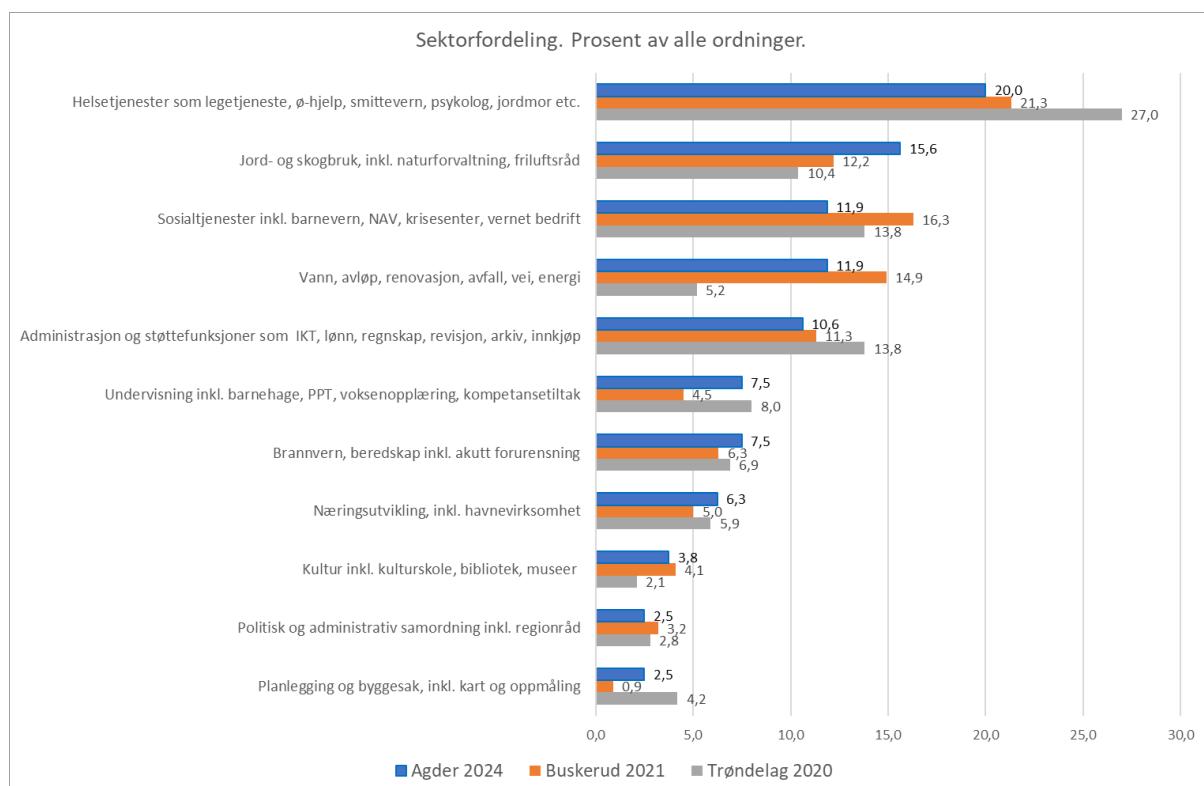
4 Sektorvis gjennomgang av dagens ordninger

Nedenfor følger nærmere beskrivelser av samarbeidets innhold med utgangspunkt i en sektorinndeling av 160 registrerte samarbeidsordninger. På utvalgte områder er det utarbeidet kart som viser samarbeidets utbredelse i fylket.

4.1 Sektorfordeling

I kartleggingen er det registrert flest samarbeidsordninger innenfor helsetjenestene, som dekker 20 prosent av alle ordninger. Samarbeid innenfor jord- og skogbruk, sosialtjenester, VAR-tjenester og kommunal administrasjon og støttetjenester, dekker hver for seg 10-15 prosent av alle registrerte ordninger. Samarbeid innenfor undervisning og oppvekst, brannvesen/beredskap og næringsutvikling ligger på 6-7 prosent. Færrest interkommunale ordninger finner vi innenfor kultursektoren, politisk og administrativ samordning og innenfor planområdet inkl. byggesak, kart og oppmåling.

Sammenliknet med kommunene i Trøndelag finner vi færre samarbeidsordninger innenfor helse- og sosialtjenestene og innenfor administrasjon i Agderkommunene. Samarbeidet om VAR-tjenester, avfall og energi ser ut til å være mer utbredt i Agder, på linje med kommunene i Buskerud. Det samme gjelder samarbeid om jord- og skogbruk inkl. naturforvaltning og friluftsråd. Når det gjelder jord- og skogbruk, viser det seg at det finnes en rekke lokale samarbeidsordninger i Agder og bare ett eksempel på helhetlig samarbeid i form av felles landbrukskontor. Det gjelder felles landbruksavdeling for Birkenes og Lillesand.

Figur 4.1 Sektorfordeling av registrerte samarbeidsordninger i Agder 2024, Trøndelag 2020 og Buskerud (2021). Prosent. n=160/289/221. Kilde: NIVI Analyse

4.2 Samarbeid om administrasjon

I kartleggingen er det funnet 18 ordninger innenfor kommunal administrasjon og støttetjenester.

Alle kommunene unntatt Sirdal, Lyngdal og Kristiansand deltar i tre interkommunale samarbeid om IKT. Dagens organisering innebærer at de seks kommunene som inngår i Region Kristiansand forholder seg til fire forskjellige IKT-tjenester.

IKT Agder IKS ble etablert i 2002 og har i dag 15 eierkommuner inkl. Agder fylkeskommune. De siste årene har Iveland og Vennesla kommet med som eiere. Setesdal IKT gikk inn i IKT Agder i 2022. IKT Agder har nærmere 50.000 brukere og er landets første interkommunale IKT-driftsselskap som leverer tjenester på to forvaltningsnivåer. Selskapet har nærmere 100 ansatte, med hovedkontor i Arendal og distriktskontor i Byglandsfjord, Bykle, Vegårshei og Kristiansand. Kommunene eier ca. 80 prosent av selskapet, fylkeskommunen ca. 20 prosent.

Det Digitale Vestre Agder (DDV IKS) ble etablert i 2015 med Lindesnes som vertskommune. Til og med 2017 besto DDV av et eget driftsselskap (DDV Drift) og et selskap med strategi- og bestillerfunksjon (DDV Strategi). Fra 2018 ble selskapene fusjonert i ett felles DDV med både drifts- og strategikompetanse. Selskapet har i dag 40 ansatte lokalisert til Vigeland i Lindesnes kommune.

IT-tjenesten for Lillesand og Birkenes ble etablert i 2018 med Lillesand som vertskommune. Den felles IKT-avdelingen er en konsekvens av nedleggingen av Kristiansandsregionens IT-tjeneste (KR-IT) og prosessene rundt kommunereformen.

I kartleggingen er det funnet fire samarbeid om administrative støttetjenester som lønn, regnskap, arkiv og dokumentcenter. Struktur1 har ansvar for lønn og regnskap for Birkenes og Lillesand, med Lillesand som vertskommune. Samarbeidet om lønn og regnskap ble etablert i 2014 og omorganisert til kommunalt oppgavefellesskap i 2023. Struktur1 har i dag rundt 12 ansatte. Felles arkiv og dokumentcenter for Birkenes og Lillesand er nylig etablert som en vertskommuneordning fra 2024, med Birkenes som vertskommune.

I 2015 etablerte Arendal og Grimstad Agder kommunale støttetjenester (AKST). AKST har ansvar for lønn, regnskap og dokumentcenter/arkiv for de to kommunene med tillegg av 10 firmaer og 20 legater og stiftelser. Virksomheten har for tiden 38 årsverk og 40 ansatte. Som en egen samarbeidsordning er det registrert at Vegårshei fra 2021 har avtale om regnskapsføring med AKST.

Offentlig fellesinnkjøp på Agder (OFA) ble organisert som IKS i 2023. OFA IKS er et fylkesdekkende samarbeid om offentlig innkjøp der alle 25 kommunene og Agder fylkeskommune er medeiere.

I kartleggingen er det funnet ett eksempel på jussamarbeid som dekker kommunene Arendal, Froland, Risør og Vegårshei. Formålet er å sikre deltakende kommuner tilgang til juridisk bistand i kommunens virksomhet. Arendal kommune har arbeidsgiveransvaret for stillingene som inngår i jussamarbeidet. Den felles fagressursen fører ikke saker for domstol eller fylkesnemnda.

Samarbeidet om kommunerevisjon er fordelt på to interkommunale selskaper, hhv. Sørlandet Kommunerevisjon IKS og Agder Kommunerevisjon IKS. Samarbeidet om kontrollutvalgssekretariat er også delt i to organisasjoner hhv. Vestfold, Telemark og Agder Kontrollutvalgssekretariat IKS (VETAKS) og Agder Sekretariat KO. VETAKS har 34 kommuner og tre fylkeskommuner som eiere. Agder Sekretariat er eid av 13 kommuner.

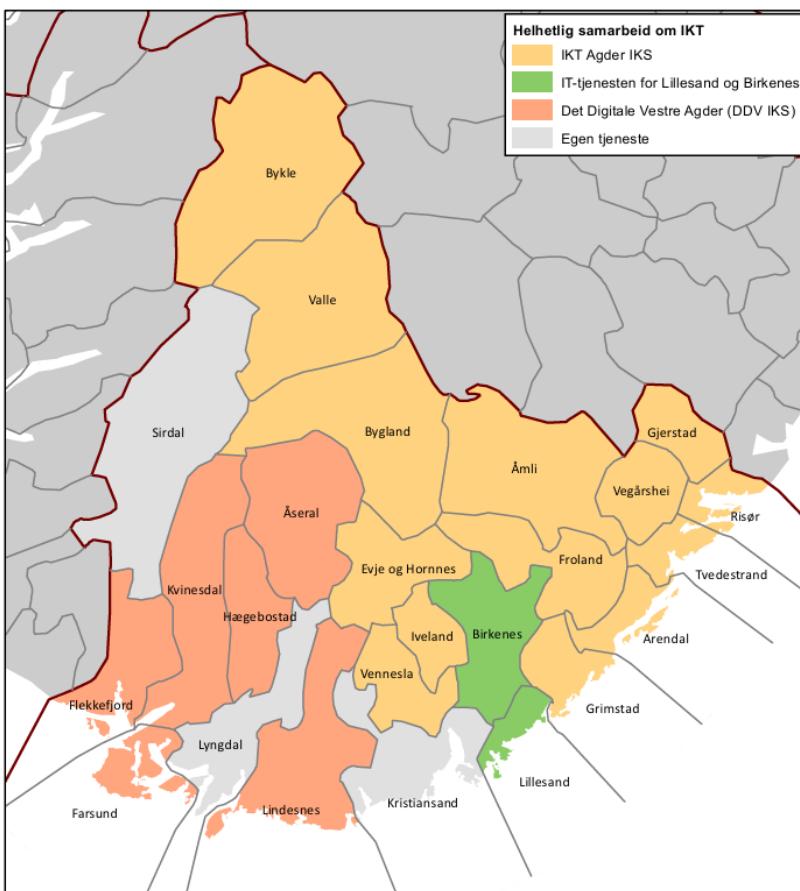
Arkivsenter Sør IKS har som formål å sikre at verdifullt kommunalt og fylkeskommunalt arkivmateriale blir tatt vare på og gjort tilgjengelig for allmennhetens bruk, forskning og andre

forvaltningsmessige og kulturelle formål i samsvar med arkivloven. Arkivsenter Sør dekker 10 kommuner med tillegg av Agder fylkeskommune. Øvrige 15 kommuner samarbeider om de samme oppgavene i Aust-Agder Museum og Arkiv IKS (AAma). AAma har både arkiv- og museumsfunksjoner og består av fire avdelinger som befinner seg på tre administrative steder hhv. KUBEN i Arendal, Setesdalsmuseet på Rysstad og Sjøfartsmuseet i Aust-Agder i Grimstad.

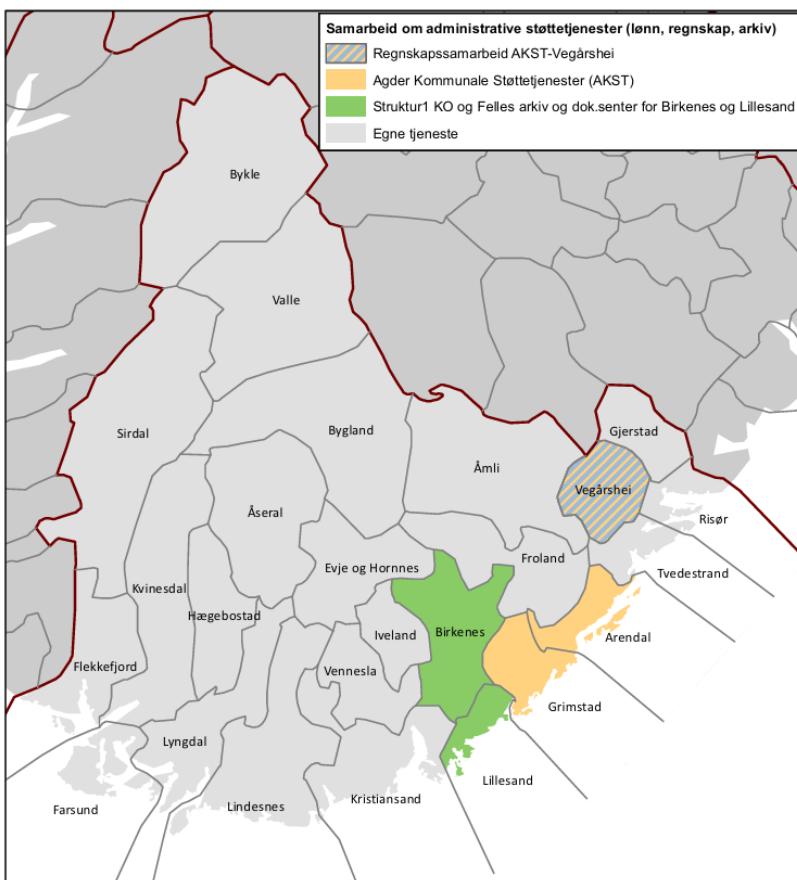
Det er registrert to samarbeid om personvernombud, en ordning gjennom DDV IKT og en ordning med Arendal som vertskommune. Endelig er det funnet ett eksempel på samarbeid om kommunal innkreving, der Arendal og Grimstad har en felles enhet for innkreving av kommunale krav. Oppgavene er gjenværende innkrevingsoppgaver etter at staten overtok skatteinnkrevingen fra 1.oktober 2020.

Nr	Navn	Deltakerkommuner
1	IKT Agder IKS	Arendal, Grimstad, Risør, Tvedstrand, Froland, Gjerstad, Åmli, Vegårshei, Bygland, Valle, Bykle, Evje og Hornnes, Iveland, Vennesla, samt Agder fylkeskommune
2	Det Digitale Vestre Agder (DDV IKS)	Lindesnes, Farsund, Flekkefjord, Kvinesdal, Hægebostad, Åseral
3	IT-tjenesten for Lillesand og Birkenes	Lillesand, Birkenes
4	Agder Kommunale Støttetjenester (AKST)	Arendal, Grimstad
5	Regnskapssamarbeid AKST-Vegårshei	Arendal, Grimstad, Vegårshei
6	Struktur 1 KO	Lillesand, Birkenes
7	Felles arkiv og dokumentsenter for Birkenes og Lillesand	Lillesand, Birkenes
8	OFA IKS	Risør, Grimstad, Arendal, Kristiansand, Lindesnes, Farsund, Flekkefjord, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Lillesand, Birkenes, Åmli, Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle, Vennesla, Åseral, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal, samt Agder fylkeskommune
9	Jussamarbeid Østre Agder	Arendal, Froland, Risør, Vegårshei, Risør
10	Sørlandet Kommunerevisjon IKS	Arendal, Grimstad, Lindesnes, Lillesand, Lyngdal, Farsund, Flekkefjord, Froland, Tvedstrand, Risør, Birkenes, Kvinesdal, Gjerstad, Åmli, Vegårshei, Hægebostad, Sirdal, Åseral
11	Agder Kommunerevisjon IKS	Kristiansand, Vennesla, Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle, samt Agder fylkeskommune
12	Vestfold, Telemark og Agder Kontrollutvalgssekretariat IKS (VETAKS)	Arendal, Birkenes, Froland, Gjerstad, Grimstad, Kristiansand, Lillesand, Risør, Tvedstrand, Vegårshei, Vennesla, Åmli, Fyresdal, Nissedal, Hjartdal, Tokke, Siljan, Kviteseid, Seljord, Vinje, Drangedal, Tinn, Nome, Kragerø, Midt-Telemark, Notodden, Bamble, Porsgrunn, Holmestrand, Færder, Horten, Larvik, Tønsberg, Sandefjord, samt Agder fylkeskommune, Telemark fylkeskommune og Vestfold fylkeskommune
13	Agder Sekretariat KO	Evje og Hornnes, Bygland, Bykle, Farsund, Flekkefjord, Hægebostad, Iveland, Kvinesdal, Lindesnes, Lyngdal, Sirdal, Valle, Åseral
14	Arkivsenter sør IKS	Kristiansand, Lindesnes, Vennesla, Lyngdal, Farsund, Flekkefjord, Kvinesdal, Hægebostad, Sirdal, Åseral, samt Agder fylkeskommune
15	Aust-Agder Museum og Arkiv IKS (Aama)	Arendal, Birkenes, Åmli, Evje og Hornnes, Grimstad, Tvedstrand, Vegårshei, Gjerstad, Risør, Bykle, Valle, Bygland, Froland, Iveland, Lillesand, samt fylkeskommunen
16	Personvernombud DDV	Flekkfjord, Farsund, Kvinesdal, Hægebostad, Åseral, Lindesnes
17	Personvernombud Arendal	Arendal, Bygland, Bykle, Evje og Hornes, Froland, Gjerstad, Grimstad, Iveland, Risør, Tvedstrand, Valle, Vegårshei, Vennesla, Åmli
18	Kommunal innkreving Arendal-Grimstad	Arendal, Grimstad

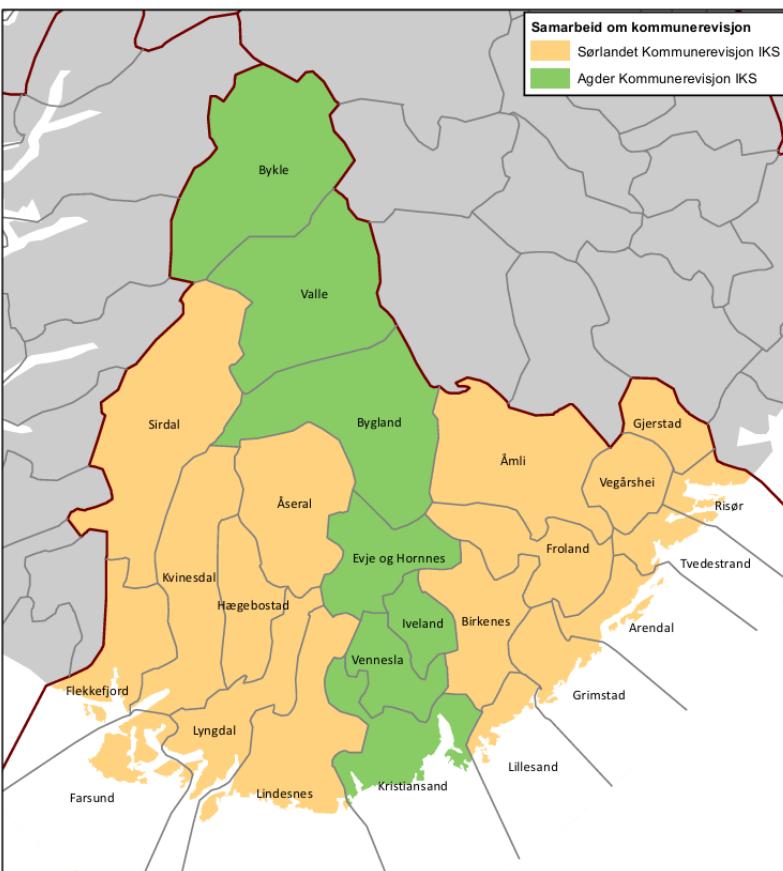
Tabell 4.1 Interkommunale samarbeidsordninger innenfor administrasjon og støttetjenester

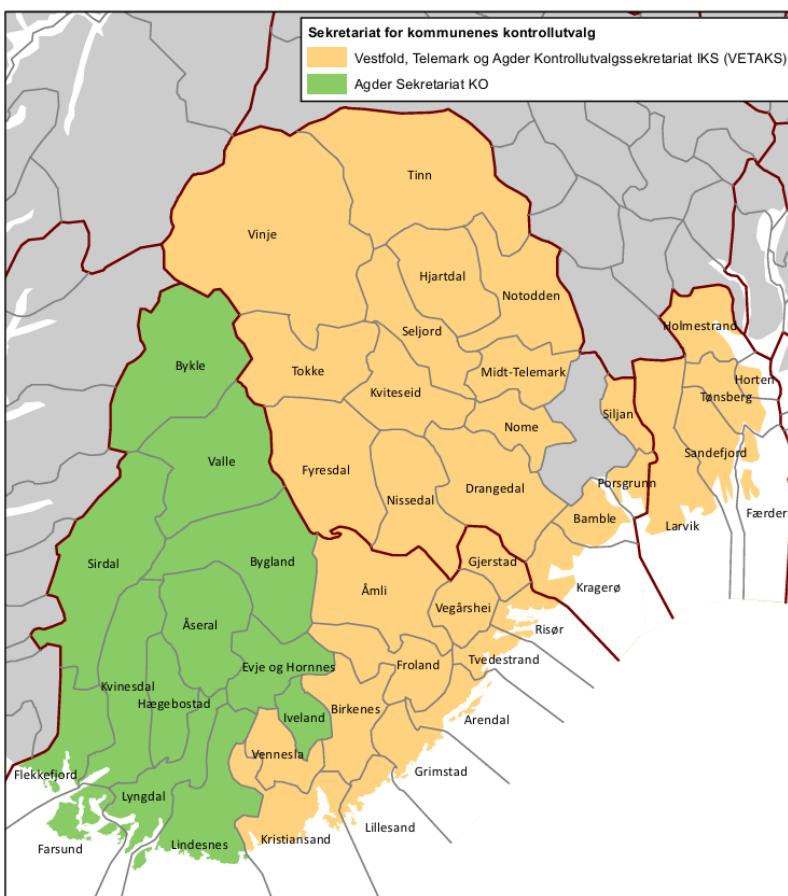
Figur 4.2 Samarbeid om felles IKT-tjeneste

Figur 4.3 Samarbeid om lønn og regnskap

Figur 4.4 Samarbeid om kommunerevisjon

Figur 4.5 Samarbeid om kontrollutvalgssekretariat

4.3 Samarbeid om helsetjenester

I kartleggingen er det registrert 32 samarbeidsordninger innenfor kommunehelsetjenester. Det er ikke registrert interkommunalt samarbeid om eldreomsorg og andre typer pleie- og omsorgstjenester som utgjør hoveddelen av helse- og omsorgssektoren i kommunene.

Samarbeid om legevaksentral (LVS) er fylkesdekkende med fire etablerte sentraler for døgnkontinuerlig mottak av medisinske henvendelser fra publikum på telefon 116117.

Samarbeid om legevakt er omfattende og er også nesten fylkesdekkende. Det er registrert åtte samarbeid om legevakt, med en ganske ulik struktur mht. innhold og geografisk dekningsområde. De to største legevaktene er Kristiansand interkommunale legevakt og Legevakten i Arendal, som har avtaler med 18 av fylkets 25 kommuner.

10 kommuner samarbeider om kommunal øyeblikkelig hjelp (KØH). Det mest omfattende samarbeidet dekker åtte kommuner og er lokalisert til Østre Agder Interkommunale Helsebygg i Arendal.

Det er funnet to samarbeid om kommunelege, mellom hhv. Evje og Hornnes og Bygland og tilsvarende mellom Bykle og Valle.

Bykle og Valle har etablert et omfattende samarbeid om kommunehelsetjenester gjennom Helsetenesta for Bykle og Valle. Innbyggerne i Bykle og Valle kan fritt benytte seg av tjenestetilbud i begge kommunene. Samarbeidet ble etablert i 2013 og omfatter i dag felles organisering av legekontor, legevakt på hverdager, helsestasjon, skolehelsetjeneste, jordmortjeneste, fysio- og ergoterapi, avdeling for psykisk helse og rus, samt SLT-koordinator. Tjenesten har en felles hjemmeside med opplysninger om viktige helsetilbud for innbyggerne. Samarbeidet omfatter ikke Kommunal Øyeblikkelig Hjelp (KØH). Kommunene inngår samhandlingsavtaler hver for seg som del av lovpålagt helsefellesskap med Sørlandet sykehus. Tjenesten er i dag dimensjonert med 24 årsverk og er antakelig det nærmeste vi kommer etablering av en interkommunal helsekommune i hele landet. De lokalmedisinske sentrene (LMS) som f.eks. Fosen Helse i Trøndelag og en del andre fylker innebærer også et omfattende helsefaglig samarbeid, men har foreløpig ikke form av en felles primærhelsetjeneste.

Alle fem kommunene i Setesdal deltar i samarbeid om Lokalmedisinske tjenester i Setesdal (LMT). Det innebærer samarbeid om frisklivtilbud, kreftkoordinator, koordinator for psykisk helse og rus, samhandlingskoordinator, audiograf, hukommelsesteam og FACT digital region Setesdal. Leder ved LMT Setesdal funger som regional samhandlingskoordinator, som det finnes fire av som del av det lovpålagte helsefellesskapet mellom kommunene og Sørlandet sykehus. De regionale samhandlingskoordinatorene er sekretær for Regionalt samarbeidsutvalg (RS) og representerer kommunene i ulike utvalg som del av Helsefellesskapet, herunder koordinerende avtalegruppe, arbeidsutvalg for Helsefellesskapet (AU) og Kommunenes overordnede strategisk samarbeidsutvalg (KOSS). Samhandlingskoordinatorene er også sekretær for de regionale helsenettverkene som er viktige i den løpende samordning av helsetjenestene mellom kommunene inkl. oppfølging av samarbeidsavtaler med spesialisthelsetjenesten.

I kartleggingen er det funnet ett samarbeid om miljørettet helsevern, mellom Flekkefjord, Kvinesdal, Lyngdal og Sirdal.

Et stort interkommunalt responsenter for velferdsteknologi er etablert med Kristiansand som vertskommune. Samarbeidet inkluderer forvaltning av leverandøravtaler om digitale plattformer og utstyr innenfor velferdsteknologi med egen driftsdialoggruppe og teknikerforum. Responsenteret mottar varsler og alarmer fra velferdsteknologi og er døgnbemannet med helsepersonell. For tiden har responsenteret avtale med 20 kommuner.

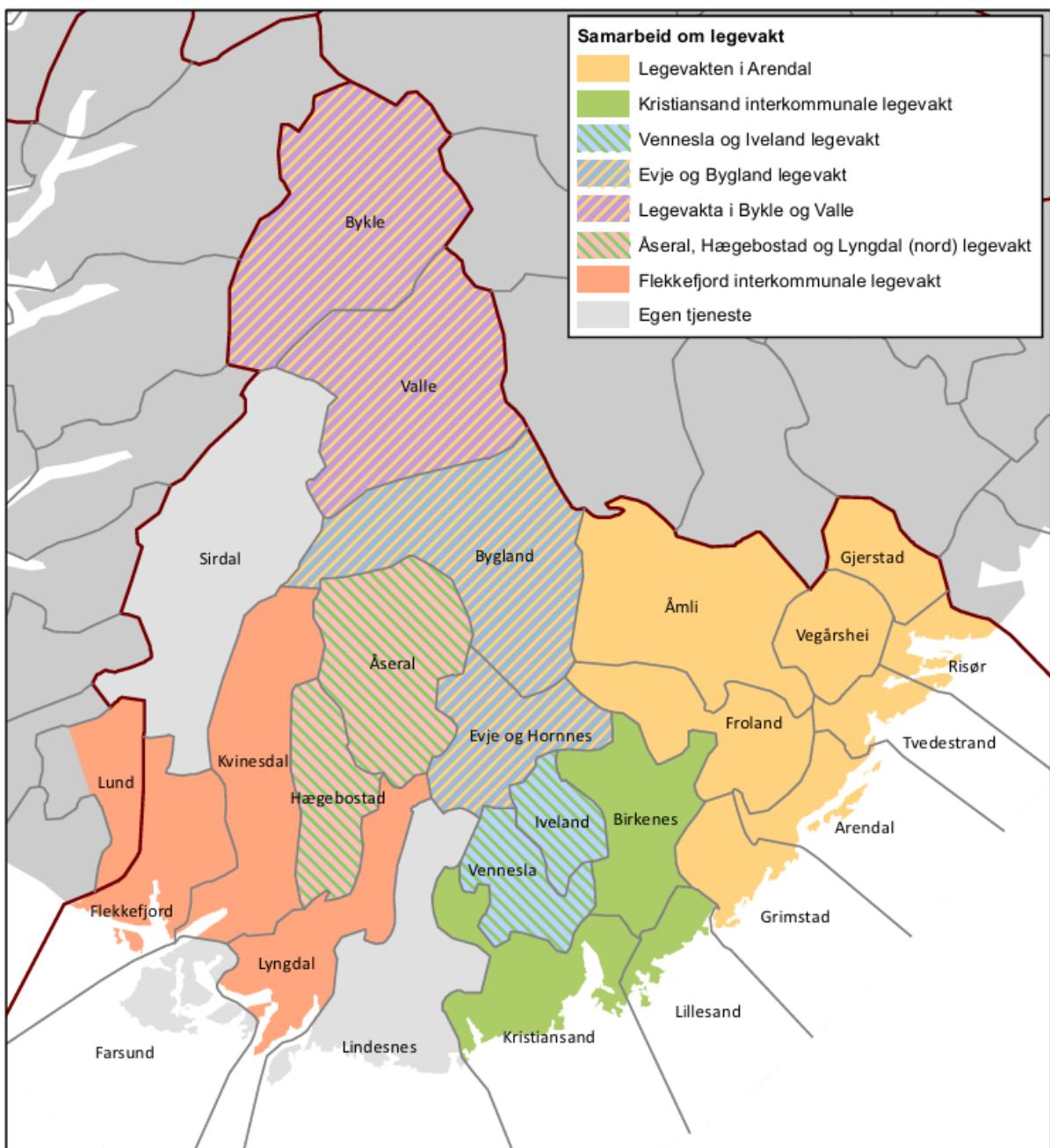
Samarbeid om jordmor dreier seg om fire ordninger som dekker ni kommuner. I tillegg kommer samarbeid om Sammen på vei med Kristiansand som vertskommune. I Sammen på vei gis det tett oppfølging av førstegangsfødende som trenger ekstra støtte fram til barnet er to år. Tilbuddet gis til mødre som har sammensatte utfordringer i eget liv. Tilbuddet dekker i dag 13 kommuner.

I kartleggingen er det registrert to samarbeidsordninger om kommunepsykolog, en felles kommunepsykolog mellom Flekkefjord og Kvinesdal og to psykologer som del av Bykle og Valle helsesamarbeid.

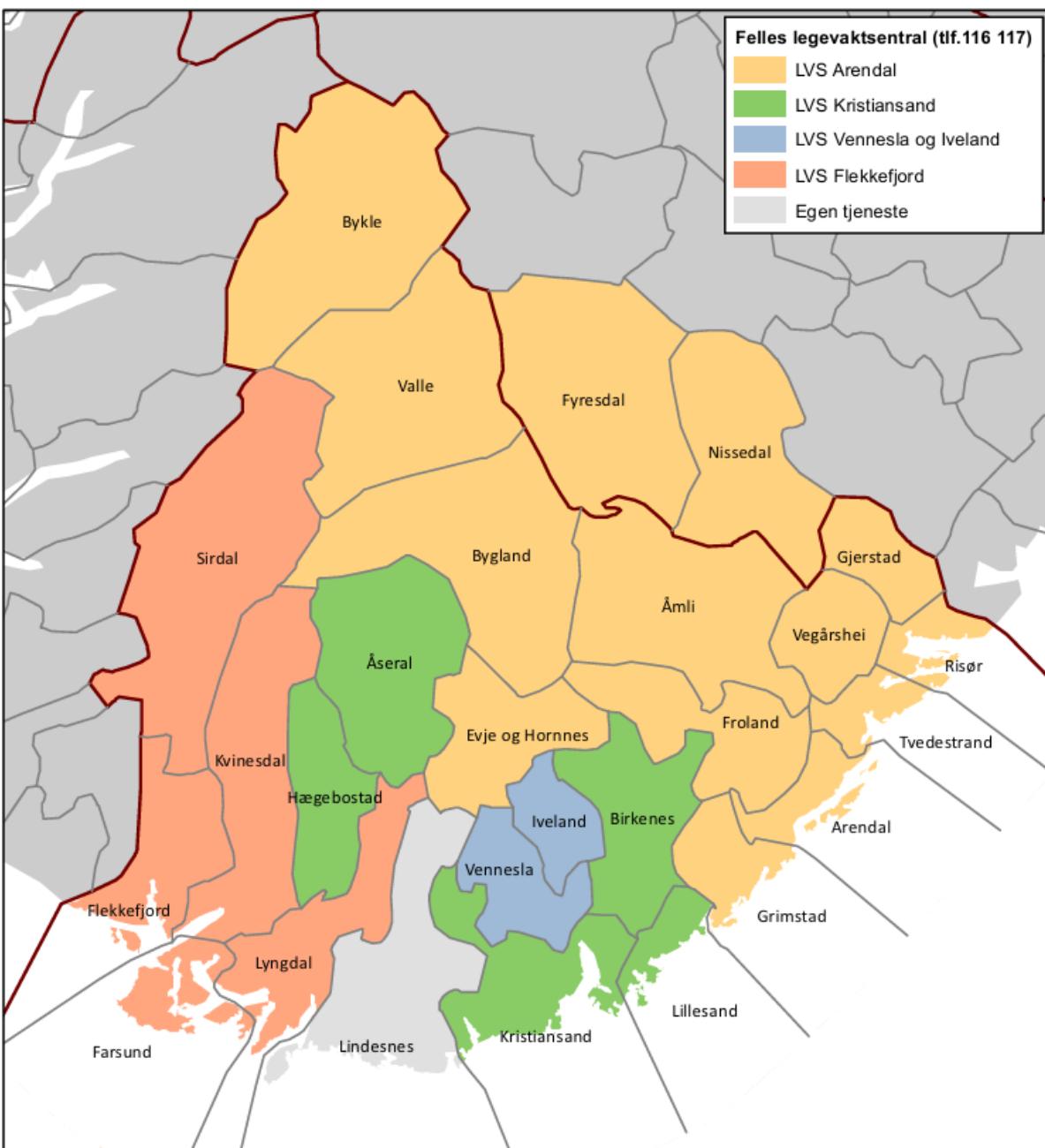
I fylket finnes det to utviklingssentre for sykehjem og hjemmetjenester i hhv. Øst- og Vest-Agder. Utviklingssentrene jobber med fag- og tjenesteutvikling i helse- og omsorgstjenestene.

Nr	Navn	Deltakerkommuner
1	LVS Arendal	Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Åmli, Valle, Bykle, Nissedal, Fyresdal, Evje og Hornnes, Bygland
2	LVS Flekkefjord	Flekkefjord, Lyngdal, Kvinesdal, Farsund, Sirdal, Lund
3	LVS Kristiansand	Kristiansand, Lillesand, Birkenes, Åseral, Hægebostad
4	LVS Vennesla og Iveland	Iveland, Vennesla
5	Legevakta i Bykle og Valle	Bykle, Valle
6	Flekkefjord interkommunale legevakt	Flekkefjord, Lyngdal, Kvinesdal, Lund
7	Kristiansand interkommunale legevakt	Kristiansand, Lillesand, Birkenes, Åseral, Hægebostad, Lyngdal (nord), Vennesla, Iveland
8	Evje og Bygland legevakt	Evje og Hornnes, Bygland
9	Legevakten i Arendal	Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Åmli, Nissedal, Evje og Hornnes, Bygland
10	Vennesla og Iveland legevakt	Iveland, Vennesla
11	Åseral, Hægebostad og Lyngdal (nord) legevakt	Åseral, Hægebostad, Lyngdal (nord)
12	Kommunal øyeblikkelig hjelpe Østre Agder (KØH)	Arendal, Froland, Åmli, Risør, Gjerstad, Tvedstrand, Grimstad, Vegårshei, Nissedal
13	Kommunal øyeblikkelig hjelpe Evje og Hornnes (KØH)	Evje og Hornnes, Bygland
14	Østre Agder Interkommunale Helsebygg IKS	Arendal, Grimstad, Risør, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Åmli
15	Legetjenesten Evje og Hornnes og Bygland kommuner	Evje og Hornnes, Bygland
16	Helsenesta Bykle og Valle	Bykle, Valle
17	Lokalmedisinske tjenester i Setesdal (LMT)	Evje og Hornnes, Åseral, Bygland, Valle, Bykle
18	Lister Miljørettet Helsevern	Flekkefjord, Kvinesdal, Lyngdal, Sirdal
19	Kommunalt responsenter Kristiansand	Risør, Grimstad, Arendal, Kristiansand, Lindesnes, Farsund, Flekkefjord, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Lillesand, Birkenes, Åmli, Iveland, Vennesla, Åseral, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal
20	Jordmorsamarbeid Bygland, Evje og Hornnes	Bygland, Evje og Hornnes
21	Jordmorsamarbeid Bykle og Valle	Bykle, Valle
22	Jordmorsamarbeid Åseral og Hægebostad	Åseral, Hægebostad
23	Jordmorsamarbeid Vegårshei, Gjerstad og Åmli	Vegårshei, Gjerstad, Åmli
24	Sammen på vei-Kristiansand	Kristiansand, Lindesnes, Vennesla, Iveland, Birkenes, Lillesand, Grimstad, Froland, Arendal, Tvedstrand, Risør, Vegårshei, Gjerstad
25	Felles kommunepsykolog Flekkefjord-Kvinesdal	Flekkefjord, Kvinesdal
26	Agder Arbeidsmiljø IKS	Arendal, Froland, Åmli, samt fylkeskommunen
27	Samhandlingskoordinator Setesdal	Evje og Hornnes, Åseral, Bygland, Valle Bykle
28	Samhandlingskoordinator Østre Agder	Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Åmli
29	Samhandlingskoordinator Region Kristiansand	Birkenes, Iveland, Kristiansand, Lillesand, Lindesnes, Vennesla
30	Samhandlingskoordinator Lister	Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal
31	Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester i Agder (Vest)	Kristiansand, Lindesnes, Vennesla, Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal, Åseral
32	Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenester i Agder (Øst)	Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Åmli, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle, Iveland, Birkenes, Lillesand

Tabell 4.2 Interkommunale samarbeidsordninger om kommunehelsetjenester

Figur 4.6 Interkommunalt samarbeid om legevakt

Figur 4.7 Interkommunalt samarbeid om legevaktcentral (tlf.116 117)

4.4 Samarbeid om sosialtjenester

I kartleggingen er det registrert 19 samarbeidsordninger innenfor sosialtjenester. Samarbeidet omfatter en felles barnevernvakt i Kristiansand som nå er felles for alle kommunene i fylket. Lister Barnevern har hatt egen barnevernvakt, men ble en del av felles vaktordning for hele Agder fra 1.7. 2024.

I Agder finnes fem interkommunale barnevernstjenester som dekker 21 kommuner. Alle unntatt Arendal, Grimstad, Froland og Lindesnes deltar i de interkommunale tjenestene.

Det er etablert tre interkommunale NAV-kontor som dekker 15 kommuner. NAV Lister og NAV Midt-Agder ble etablert i 2020, NAV Øst i Agder i 2022. NAV Lister omfatter også Lund kommune i Rogaland.

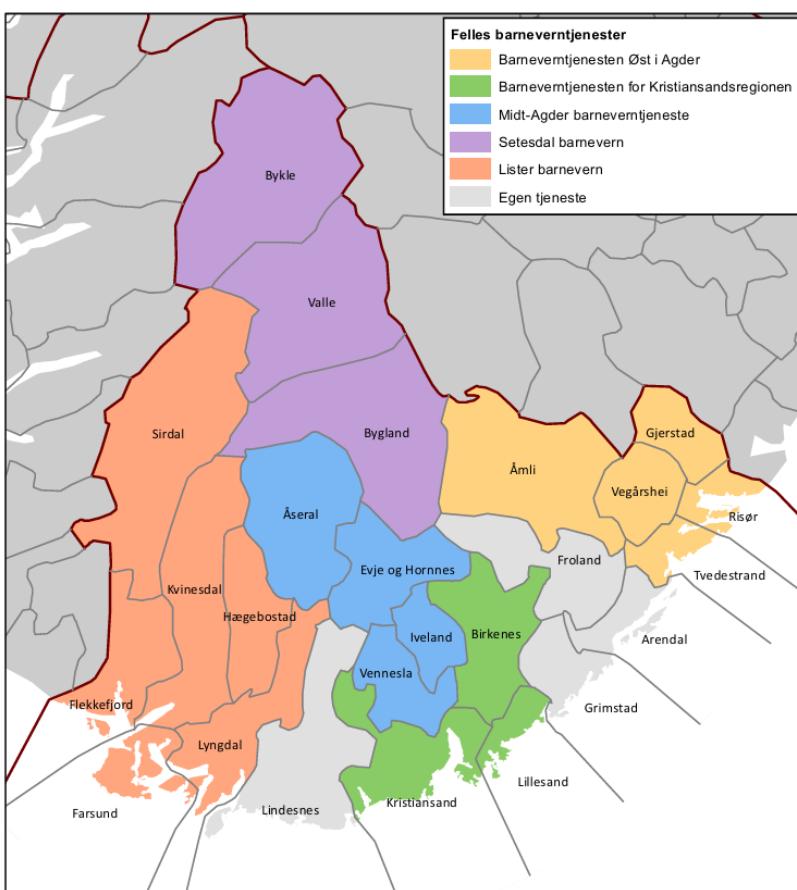
Krisesenter er en lovpålagt tjeneste som er organisert i hhv. Østre Agder krisesenter som dekker åtte kommuner og Stiftelsen Sørlandet krisesenter som dekker 17 kommuner. Som interkommunalt samarbeid har vi også regnet med Nok Agder som er et gratis lavterskel hjelpetilbud til personer over 16 år som har vært utsatt for seksuelle overgrep og deres pårørende. Nok Agder er et supplement til det øvrige hjelpeapparat og tilbyr veiledning og undervisning til skoleklasser, lærere, helsepersonell og øvrige fagpersoner i spørsmål som omhandler seksuelle overgrep.

Alternativ til Vold-Arendal (ATV Arendal) dekker åtte kommuner og gir tilbud til utøvere av vold i nære relasjoner, både menn og kvinner. Også barn får et begrenset tilbud. Individuell psykoterapeutisk behandling/samtaleterapi foregår poliklinisk ved at brukerne kommer til kontoret for samtaler om lag en gang i uken. Det tilbys også foreldreveileiding og diverse kurs.

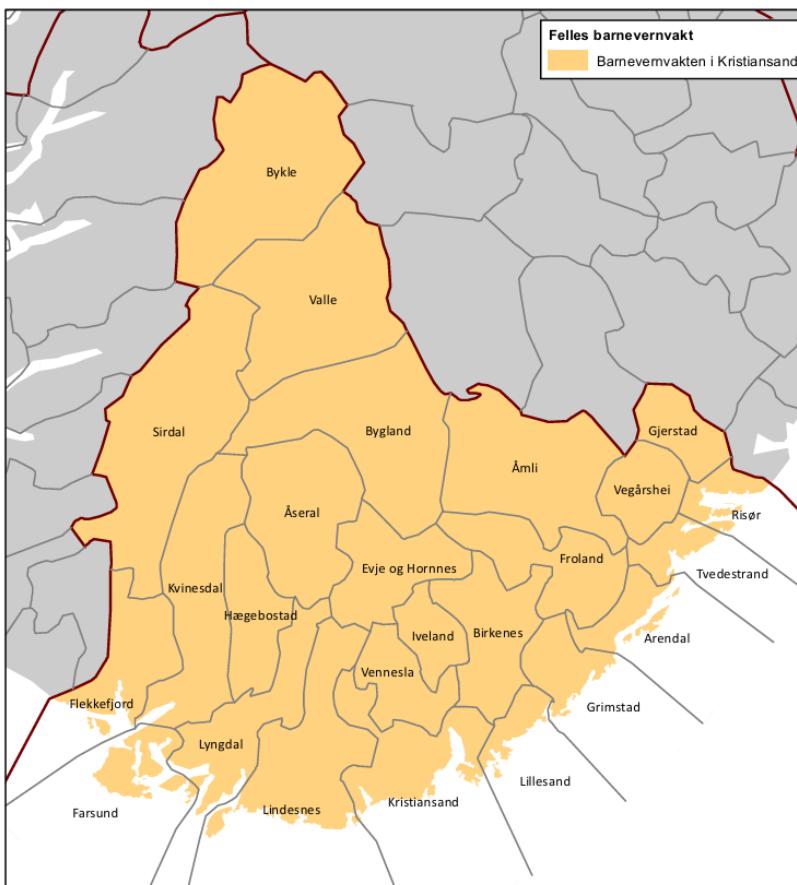
Det er funnet seks samarbeid om arbeids- og inkluderingsbedrifter. Flere er omfattende virksomheter med betydelig aktivitet i flere kommuner. Det gjelder f.eks. Varodd AS som er Norges største arbeids- og inkluderingsbedrift, organisert som konsern med eierskap i ni andre selskaper.

Nr	Navn	Deltakerkommuner
1	Barnevernvakten i Kristiansand	Kristiansand, Birkenes, Lillesand, Vennesla, Lindesnes, Iveland, Evje og Hornnes, Åseral, Bygland, Valle, Bykle, Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Åmli, Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal
2	Lister barnevvern	Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal
3	Barneverntjenesten Øst i Agder	Gjerstad, Risør, Tvedstrand, Vegårshei, Åmli
4	Midt-Agder barneverntjeneste	Vennesla, Iveland, Åseral, Evje og Hornnes
5	Setesdal barnevvern	Valle, Bykle, Bygland
6	Barneverntjenesten for Kristiansandsregionen	Kristiansand, Birkenes, Lillesand
7	NAV Øst i Agder	Gjerstad, Vegårshei, Froland, Tvedstrand
8	NAV Midt-Agder	Vennesla, Iveland, Åseral, Bygland, Valle, Bykle
9	NAV Lister	Farsund, Flekkefjord, Sirdal, Lyngdal, Kvinesdal, Lund
10	Østre Agder krisesenter	Arendal, Grimstad, Risør, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Åmli
11	Stiftelsen Sørlandet Krisesenter	Kristiansand, Birkenes, Bygland, Bykle, Evje og Hornnes, Farsund, Flekkefjord, Hægebostad, Iveland, Kvinesdal, Lillesand, Lindesnes, Lyngdal, Sirdal, Vennesla, Valle, Åseral
12	Nok Agder	Risør, Grimstad, Arendal, Kristiansand, Lindesnes, Farsund, Flekkefjord, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Lillesand, Birkenes, Åmli, Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle, Vennesla, Åseral, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal
13	Alternativ til Vold-Arendal (ATV Arendal)	Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Åmli
14	Amento Holding AS	Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal, samt fylkeskommunen
15	Varodd AS	Kristiansand, Vennesla, Lindesnes, samt fylkeskommunen og andre eiere med mindre poster
16	Jobbklar Norge AS	Arendal, Risør, Froland, Grimstad, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Åmli, samt fylkeskommunen
17	Lisand AS	Risør, Vegårshei, Tvedstrand, Gjerstad
18	Avigo Holding AS	Lillesand, Grimstad, Birkenes, samt fylkeskommunen
19	Setpro AS	Evje og Hornnes, Iveland, Bygland, Valle, Bykle

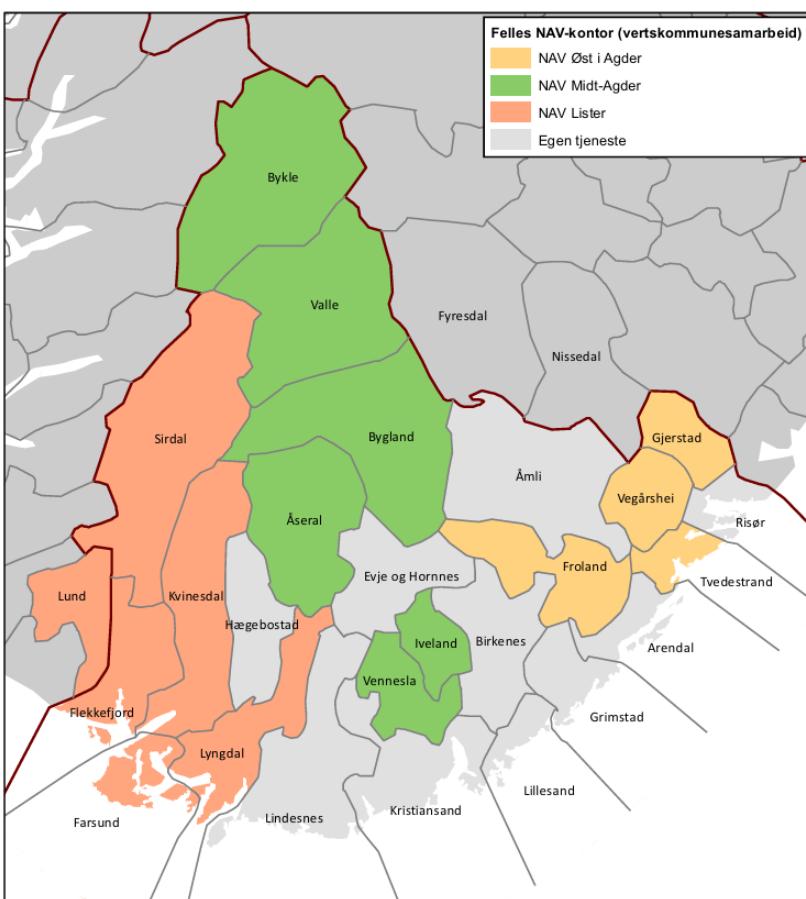
Tabell 4.3 Interkommunale samarbeidsordninger om sosialtjenester

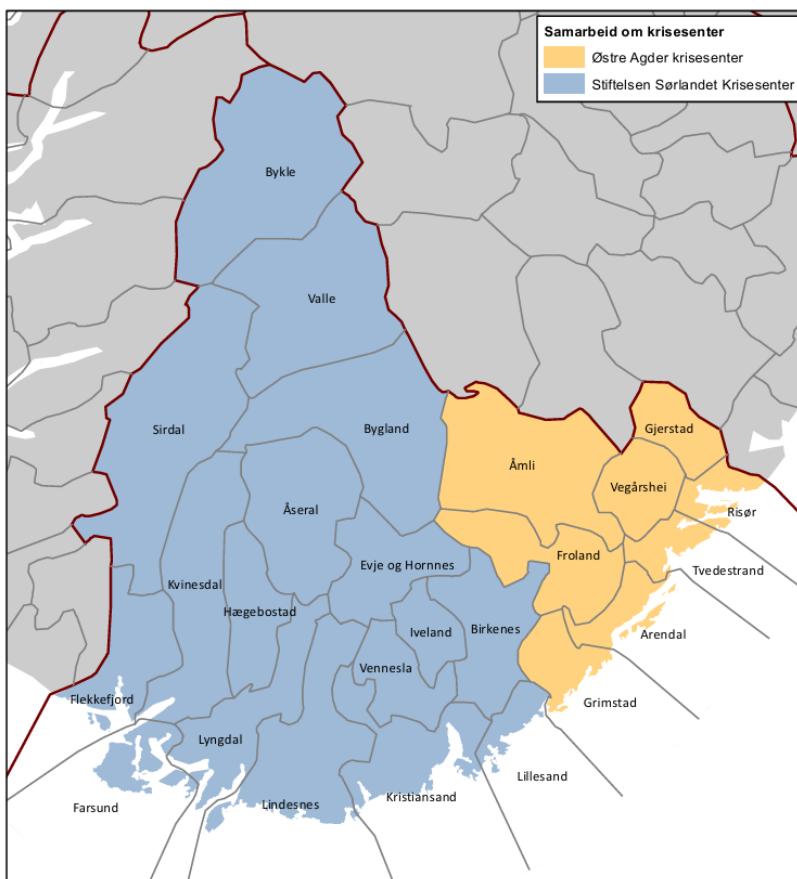
Figur 4.8 Interkommunalt samarbeid om felles barneverntjeneste

Figur 4.9 Interkommunalt samarbeid om barnevernvakt

Figur 4.10 Interkommunalt samarbeid om NAV-kontor

Figur 4.11 Interkommunalt samarbeid om krisesenter

4.5 Samarbeid innenfor skoler og barnehager

I kartleggingen er det registrert 12 samarbeidsordninger innenfor undervisningssektoren.

Det er funnet få tilfeller av samarbeid om grunnskoleundervisning. En gjesteelevavtale mellom Bygland og Evje og Hornnes, samt en interkommunal ungdomsskole er eneste eksempler. Byremo ungdomsskole gir tilbud til elever fra Hægebostad kommune og elever fra Konsmo og Byremo barneskole i Lyngdal kommune.

Langemyr skole og ressurssenter er en interkommunal skole med spesialundervisning overfor grunnskoleelever med funksjonsnedsettelser og lærevansker. Skolen fungerer som et spesialpedagogisk ressursenter som i tillegg til faste elevplasser gir tilbud om veiledning, fagkurs, hospitering og nettverksarbeid. Elevene kommer i utgangspunktet fra eierkommunene, men skolen har i en årekke solgt elevplasser til andre kommuner.

I Agder finnes fire interkommunale PP-tjenester som dekker 16 av fylkets 25 kommuner.

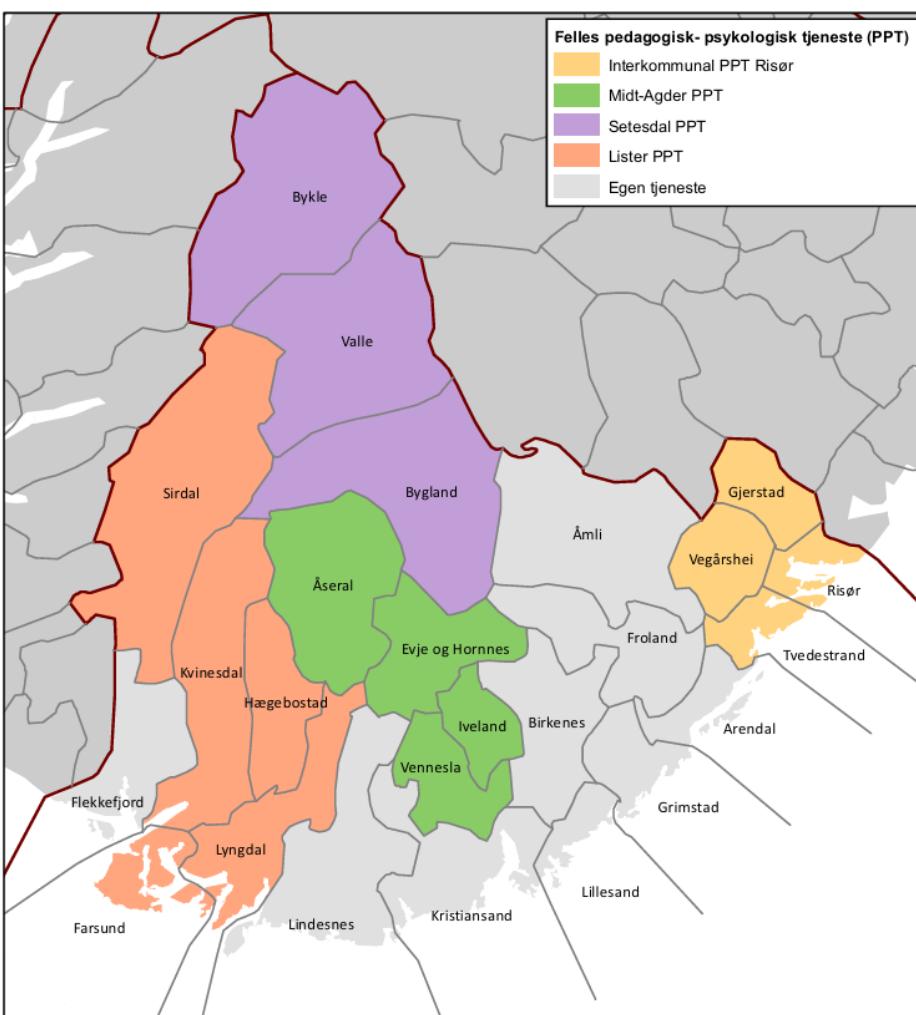
Det er funnet to samarbeid om barnehagemyndighet og tilsyn med barnehager.

Lister pedagogiske senter har ansvar for kvalitetsutvikling og samarbeid om utvikling i regionens skoler og barnehager, med vekt på oppfølging og koordinering av større satsinger og ordninger. Senteret er finansiert fra kommunene (80/20) og forvalter statlige tilskuddsmidler til skole- og barnehageutvikling. Senteret jobber med skoleutvikling (Dekomp), barnehageutvikling (Rekomp), ekstern skoleurdering (ESV), digitale satsinger, kompetanseløft, lederopplæring, fagutvikling etc.

Studiesenter Lister Kompetanse AS (SLK) tilbyr desentraliserte og fleksible studier på Universitets- og høyskolenivå og fagskolenivå. Studiesenteret er eid tilnærmet 50/50 mellom de seks kommunene og Agder fylkeskommune.

Nr	Navn	Deltakerkommuner
1	Byremo interkommunale ungdomsskole	Lyngdal, Hægebostad
2	Gjesteelever Evje-Bygland	Bygland, Evje og Hornnes
3	Langemyr skole og ressurssenter	Grimstad, Lillesand, Birkenes
4	Voksenopplæring Byremo	Lyngdal, Hægebostad
5	Lister PPT	Farsund, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal
6	Midt-Agder PPT	Vennesla, Iveland, Åseral, Evje og Hornnes
7	Interkommunal PPT Risør	Risør, Tvedstrand, Vegårshei, Gjerstad
8	Setesdal PPT	Valle, Bygland, Bykle
9	Samarbeid om tilsyn med barnehager Risør, Tvedstrand og Froland	Risør, Tvedstrand, Froland
10	Lister barnehagemyndighet	Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal
11	Lister Pedagogiske senter	Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal
12	Studiesenter Lister Kompetanse AS (SLK)	Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal, samt Agder fylkeskommune

Tabell 4.4 Interkommunale samarbeidsordninger innenfor undervisningssektoren

Figur 4.12 Interkommunalt samarbeid om PP-tjeneste

4.6 Samarbeid om planlegging og byggesak

I kartleggingen er det ikke funnet noen eksempler på samarbeid om lovpålagte kommuneplaner (planstrategi, areal- og samfunnsplan). I kartleggingen finnes heller ingen eksempler på samarbeid om byggesaksforvaltning.

Birkens og Lillesand er de eneste kommunene som har et begrenset samarbeid sentrale oppgaver som inngår i kommunene planfunksjon. Felles tekniske tjenester for Lillesand og Birkenes kommuner omfatter oppmåling inkl. matrikkelføring, geodata og eiendomsskatt. Samarbeidet omfatter også jord- og skogbruk, vilt- og naturforvaltning, som i kartleggingen er regnet som en egen ordning. Samarbeidet ble startet opp i 2015 med Birkenes som vertskommune. Iveland kommune kjøper oppmålingstjenester fra Birkenes, som har et oppmålingsfaglig miljø med fire landmålere.

I kartleggingen er det tatt med et interkommunalt plansamarbeid for utbygging av E18 på strekningen fra Bamble til Grimstad. Gjennom samarbeidet opptrer kommunene samlet overfor Norske Veier som har utbyggingsansvaret.

Norsk Bane AS arbeider for et nasjonalt, høyhastighets banenett i Norge og til nabolandene. Selskapet har utviklet et flerbrukskonsept for langdistanse-, regional- /InterCity- og godstrafikk tilpasset norske forhold.

Nr	Navn	Deltakerkommuner
1	Felles tekniske tjenester Birkenes og Lillesand kommuner	Birkenes, Lillesand
2	Oppmåling Birkenes-Iveland	Birkenes, Iveland
3	Interkommunalt plansamarbeid E18 Bamble-Grimstad	Arendal, Grimstad, Tvedstrand, Vegårshei, Risør, Gjerstad, Kragerø, Bamble
4	Norsk Bane AS	Bykle, Vinje, Suldal, Sauda, Ullensvang, Tokke, Midt-Telemark, Haugesund, samt Rogaland fylkeskommune m.fl.

Tabell 4.5 Interkommunale samarbeidsordninger innenfor planlegging og byggesak

4.7 Samarbeid om landbruk og naturforvaltning

I kartleggingen er det registrert 25 samarbeidsordninger innenfor landbruk og naturforvaltning. Samarbeidet omfatter seks samarbeidsordninger innenfor jord- og skogbruk, herunder kun ett eksempel på et felles landbrukskontor i form av en felles landbruksavdeling for Birkenes og Lillesand.

I fylket finnes det tre friluftsråd som dekker alle 25 kommunene. Friluftsrådene har som formål å fremme et allsidig og miljøvennlig friluftsliv i samarbeid med kommunene, fylkeskommunen og statlige aktører. Rådene fungerer som kompetansesentre for friluftsliv og finansieres gjennom kontingent fra medlemskommunene, administrasjonstilskudd fra Friluftsrådenes Landsforbund og Agder fylkeskommune, samt midler fra ulike tilskuddsordninger. Alle friluftsrådene i Agder er ganske nylig omorganisert til kommunalt oppgavefellesskap.

Sandripheia friluftspark er eid av Vennesla og Kristiansand kommune. Parken tilrettelegger og driver anlegg for vinter- og sommeridretter og fremmer friluftsaktiviteter for allmenheten på Sandrip i Vennesla kommune.

Mankalk Lindesnes organiserer arbeidet med kalking av Mandalselva.

I kartleggingen er et nasjonalparkstyre og to verneområdestyrer regnet med som interkommunalt samarbeid.

Raet nasjonalpark og Søm landskapsvernombordet har et styre oppnevnt av Klima- og miljødepartementet etter innstilling fra de berørte kommunene og fylkestinget. Styret har seks medlemmer, hvorav ett fra hver kommune som velges fra kommunestyrenes medlemmer og ett medlem som velges fra fylkestinget. I tillegg kommer to representanter fra grunneiere. Styret utøver forvaltningsmyndighet etter verneforskriften og har ansvar for forvaltningsplan, skjøtsel og besøksforvaltning. Det er etablert et rådgivende utvalg med representasjon fra brukerinteresser og administrativt kontaktutvalg mot kommunene for å sikre integrert forvalting. Egen nasjonalparkforvalter er ansatt hos Statsforvalteren i Agder. Nasjonalparken dekker et areal på 607 kvadratkilometer, hvorav 98 prosent sjøbunn.

Verneområdestyret for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane landskapsvernombordet har forvaltningsmyndighet for 17 verneområder, fordelt på 7 landskapsvernombord, 2 biotopvernombord og 8 naturreservater etablert mellom 1986 og 2019. Verneområdestyret har 14 medlemmer, hvorav 1 fra hver kommune, i tillegg representasjon fra Agder fylkeskommune og Rogaland fylkeskommune. Tre faste stillinger med ansvar for informasjon om verneområdene er lokalisert til Åseral, Sirdal og Suldal. Forvalningssekretariat ivaretas av Statsforvalteren i Agder.

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernombord har forvaltningsmyndighet for to landskapsvernombord og 10 naturreservater. Styret har representasjon fra de tre kommunene samt fylkeskommunen. Verneområdeforvalter er ansatt av Statsforvalteren.

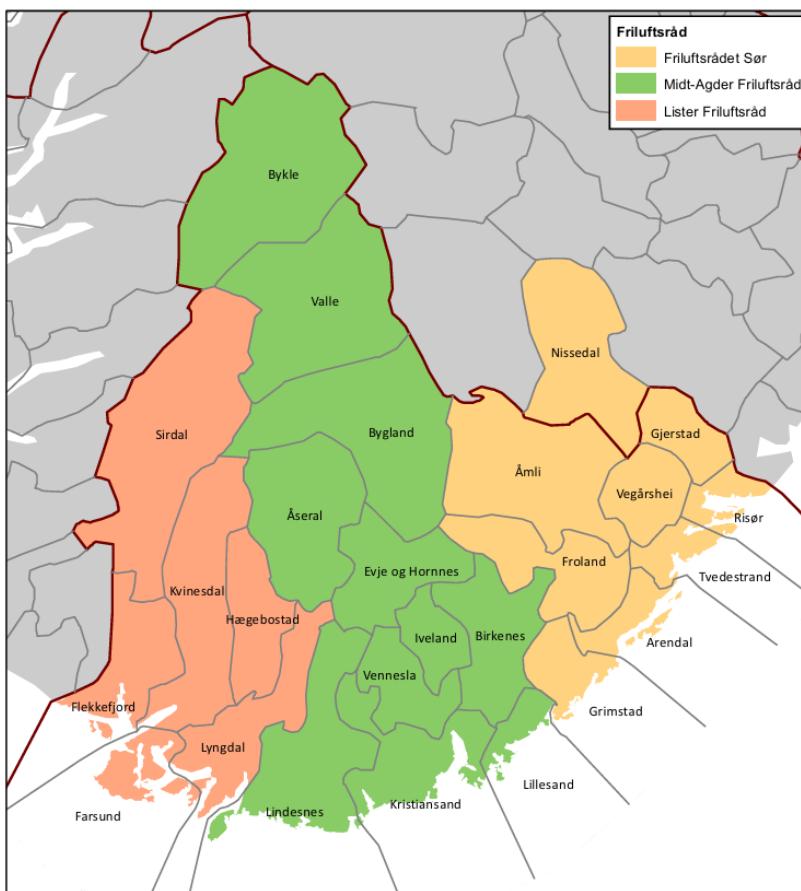
Også fire vannområdekoordinatorer er regnet med som interkommunalt samarbeid. Vannregion Agder består av Agder, en del av Telemark og litt av Rogaland. Det er fylkeskommunen som er vannregionmyndighet. Agder vannregion er en av ti vannregioner i Norge. Agder er igjen inndelt i syv vannområder. Det er tilsatt fire vannområdekoordinatorer som dekker de syv vannområdene. Kommunene finansierer en tredjedel av stillingskostnaden til regional koordinator, fylkeskommunen resten.

Det er registrert et interkommunalt skadefellingslag i Vest-Agder som dekker 12 kommuner. Skadefellingslaget har ansvar for samarbeid om felling av skadedyr inkl. godtgjørelse via vertskommune for ordningen som er Åseral.

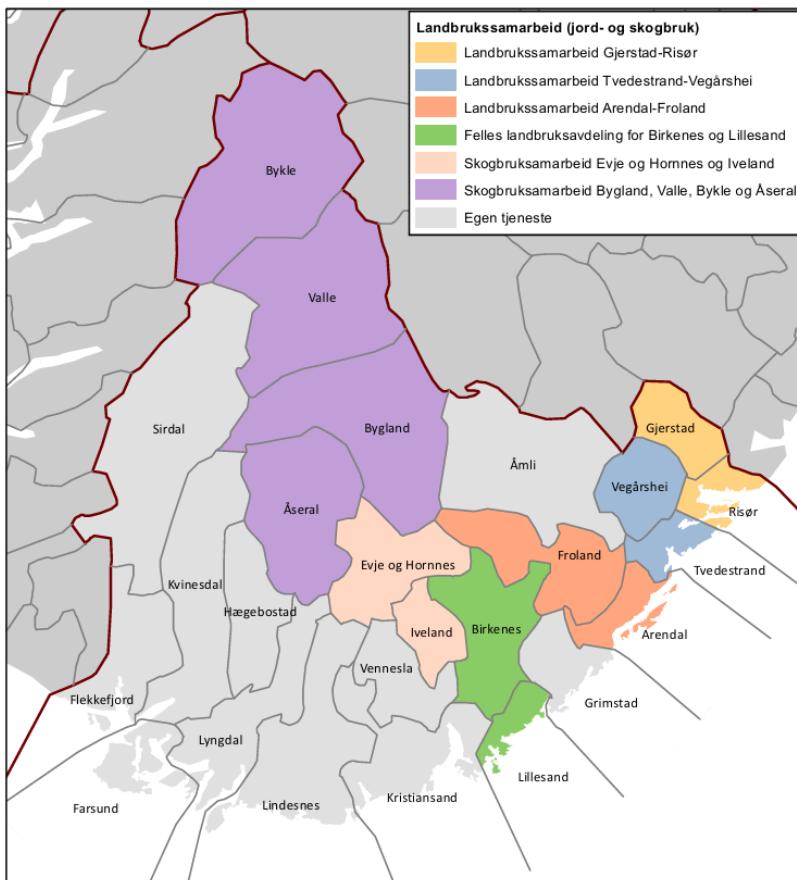
Samarbeidet om veterinærvakt er en lovpålagt oppgave som dekker alle kommunene. Landet er delt inn i 160 vaktdistrikter. Årlig tilskudd til veterinærdekning fordeles av Landbruksdirektoratet og omfatter vakt- og administrasjonstilskudd og stimuleringstilskudd. Direktoratet fordele ca. 200 mill. kr i 2024.

Nr	Navn	Deltakerkommuner
1	Friluftsrådet Sør	Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Åmli, Nissedal
2	Midt-Agder Friluftsråd	Kristiansand, Birkenes, Iveland, Lillesand, Lindesnes, Vennesla, Evje og Hornnes, Åseral, Bygland, Valle, Bykle
3	Lister Friluftsråd	Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal
4	Sandripheia Fritidspark kommunalt oppgavefellesskap	Vennesla, Kristiansand
5	Landbruksamarbeid Gjerstad-Risør	Gjerstad, Risør
6	Landbruksamarbeid Tvedstrand-Vegårshei	Tvedstrand, Vegårshei
7	Landbruksamarbeid Arendal-Froland	Arendal, Froland
8	Felles landbruksavdeling for Birkenes og Lillesand	Birkenes, Lillesand
9	Skogbruksamarbeid Evje og Hornnes og Iveland	Evje og Hornnes, Iveland
10	Skogbruksamarbeid Bygland, Valle, Bykle og Åseral	Bygland, Valle, Bykle, Åseral
11	Mankalk Lindesnes	Lindesnes, Åseral, Evje og Hornnes
12	Nasjonalparkstyret for Raet nasjonalpark og Søm landskapsvernområde	Arendal, Tvedstrand, Grimstad, samt fylkeskommunen
13	Verneområdestyret for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiene og Frafjordheiene landskapsvernområde	Sirdal, Kvinesdal, Bykle, Valle, Bygland, Åseral, Hjelmeland, Suldal, Sandnes
14	Verneområdestyre for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder	Kristiansand, Lindesnes, Flekkefjord
15	Vannområdekoordinator Nidelva-Gjerstad/Vegå	Åmli, Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Valle, Fyresdal, Nissedal, Kviteseid, Tokke, samt Agder og Telemark fylkeskommuner
16	Vannområdekoordinator Mandal-Audna, Lygna og Sira-Kvina	Kristiansand, Lindesnes, Åseral, Valle, Hægebostad, Farsund, Sirdal, Kvinesdal, Flekkefjord, Lyngdal, samt fylkeskommunen
17	Vannområdekoordinator Otra	Kristiansand, Vennesla, Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle
18	Vannområdekoordinator Tovdalvassdraget	Kristiansand, Lillesand, Birkenes, Iveland, Froland, Åmli
19	Interkommunalt skadefellingslag i Vest-Agder	Birkenes, Iveland, Kristiansand, Lillesand, Lindesnes, Vennesla, Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal
20	Veterinærvaktområde Eiken og Marnardal	Åseral, Hægebostad, Lyngdal, Lindesnes
21	Veterinærvaktområde Flekkefjord	Kvinesdal, Flekkefjord, Sirdal
22	Veterinærvaktområde Holt og Nedenes	Åmli, Risør, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Grimstad, Froland, Lillesand, Birkenes, Arendal
23	Veterinærvaktområde Kristiansand	Kristiansand, Vennesla
24	Veterinærvaktområde Lindesnes	Lyngdal, Lindesnes, Farsund
25	Veterinærvaktområde Setesdal	Evje og Hornnes, Iveland, Bygland, Valle, Bykle

Tabell 4.6 Interkommunale samarbeidsordninger innenfor landbruk og naturforvaltning

Figur 4.13 Interkommunalt samarbeid om friluftsråd

Figur 4.14 Interkommunalt samarbeid om felles landbrukskontor

4.8 Samarbeid om tekniske tjenester

I kartleggingen er det registrert 19 samarbeidsordninger innenfor teknisk sektor, jf. øvrige samarbeid om planlegging og byggesak i kap.4.6 og samarbeid om brannvern og beredskap i kap.4.9.

Det er funnet to avløpssamarbeid og ett samarbeid om vannverk, alle tre er bilaterale ordninger. Vannassistansen i Vestre Agder og Driftsassistansen i Aust-Agder bistår kommunene med kompetanse innenfor drift av vann- og avløpsanlegg samt løse lovpålagte oppgaver slik som akkreditert prøvetaking, rapportering til forurensningsmyndigheter, utarbeide prøvetakingsplaner etc.

Veilyssamarbeidet i Østre Agder har som formål å sikre profesjonell drift av kommunalt veilys, herunder standardisering og kvalitetssikring av nye veilysanlegg, digitalisering av kunnskap, bidrag med faktagrunnlag og utredning etc. Samarbeidet ble startet opp i 2014 og omfatter alle åtte kommunene. For tiden pågår LED-prosjekt med utskifting av alle veilys i alle kommunene.

Alle kommunene i Agder unntatt Lindesnes er medeiere i ni forskjellige interkommunale miljø- og avfallsselskaper. Eierskap, omfang på aktivitet og organisering av miljø- og avfallsbransjen varierer mye.

Returkraft AS eier og driver et forbrenningsanlegg på Langemyr i Kristiansand. Anlegget ble satt i drift i 2010. Forbrenningsanlegget tar imot restavfall fra husholdninger og bedrifter i hele regionen, i tillegg til spesialavfall.

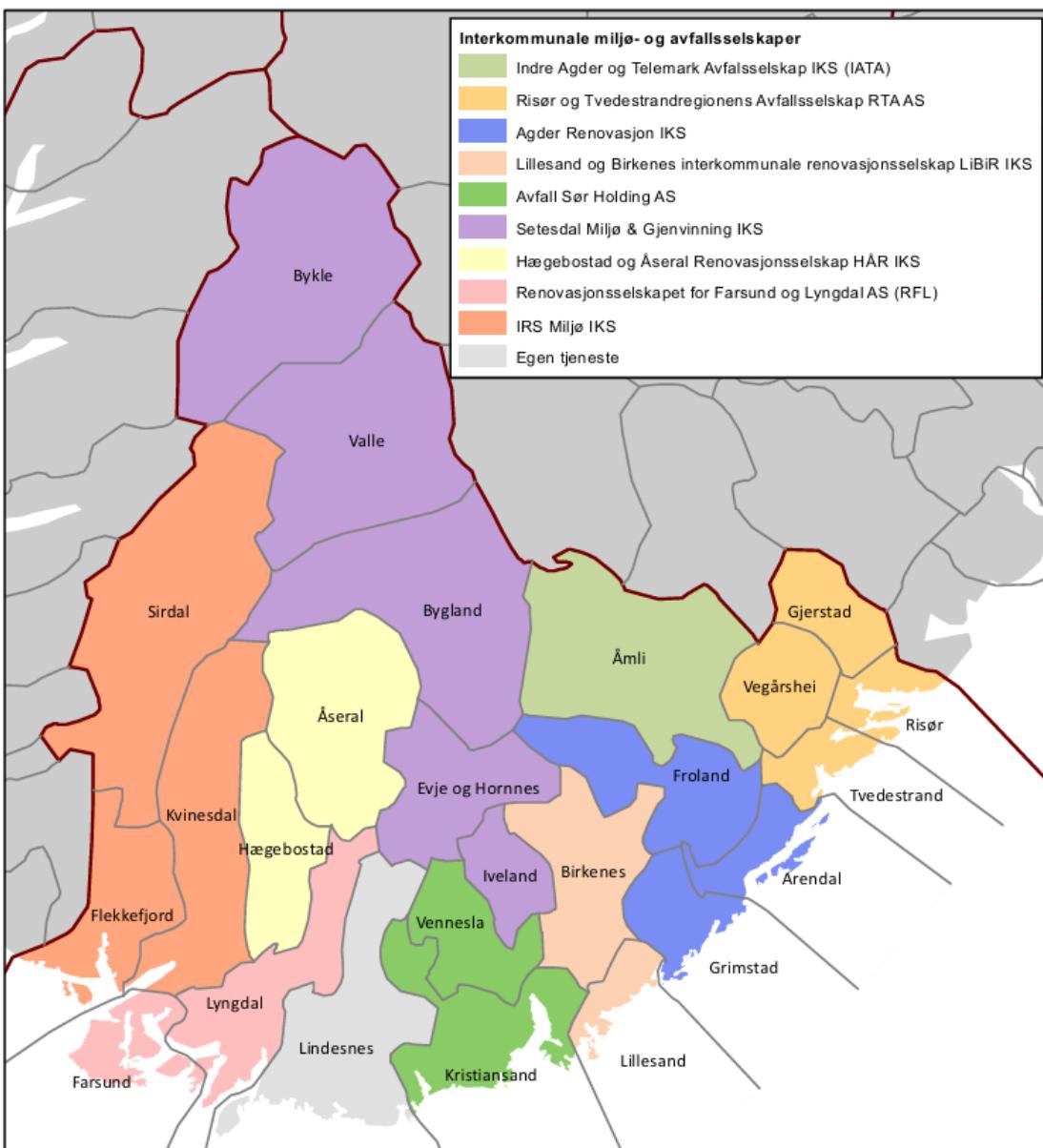
Å Energi AS er et kraftkonsern med virksomhet i hele verdikjeden fra produksjon av energi til leveranse og salg av strøm til husholdninger, offentlig forvaltning og næringsliv. Selskapet er et resultat av fusjon mellom Agder energi og Glitre Energi i 2022. Å Energi er eid en tredjedel av Statkraft og to tredjedeler av alle 25 kommuner i Agder, Drammen kommune og Vardar. Vardar er et holdingselskap som er eid av 18 kommuner i Buskerud og Asker kommune.

Konsesjonskraft IKS er eid av 19 kommuner og har som formål å forvalte konsesjonskraft på vegne av kommunene og fylkeskommunen.

Kommunekraft AS er eid av 126 kommuner, hvorav 13 i Agder, 7 fylkeskommuner og Landssamanslutninga av vasskraftkommunar (LVK). Kommunekraft har også ansvar for å formidle kraft på vegne av aksjonærkommunene til best mulige kommersielle betingelser.

Nr	Navn	Deltakerkommuner
1	Otra interkommunale avløpsanlegg	Kristiansand, Vennesla
2	Kristiansand og Vennesla interkommunale avløpsanlegg	Kristiansand, Vennesla
3	Grimevann interkommunale vannverk IKS	Kristiansand, Lillesand
4	Vannassistansen i Vestre Agder kommunalt oppgavefellesskap (VAVA)	Kristiansand, Lindesnes, Vennesla, Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal, Åseral
5	Diftsassistansen i Aust-Agder SA	Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Åmli, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle, Iveland, Birkenes, Lillesand
6	Veilyssamarbeidet Østre Agder	Arendal, Risør, Grimstad, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Åmli
7	Indre Agder og Telemark Avfallsselskap IKS (IATA)	Åmli, Nome, Drangedal, Nissedal
8	Risør og Tvedstrandregionens Avfallsselskap RTA AS	Risør, Tvedstrand, Gjerstad, Vegårshei
9	Agder Renovasjon IKS	Arendal, Grimstad, Froland
10	Avfall Sør Holding AS	Kristiansand, Vennesla
11	Setesdal Miljø & Gjenvinning IKS	Evje og Hornnes, Iveland, Bygland, Valle, Bykle
12	Hægebostad og Åseral Renovasjonsselskap HÅR IKS	Åseral, Hægebostad
13	Lillesand og Birkenes interkommunale renovasjonsselskap LiBiR IKS	Lillesand, Birkenes
14	Renovasjonsselskapet for Farsund og Lyngdal AS (RFL)	Farsund, Lyngdal
15	IRS Miljø IKS	Flekkefjord, Kvinesdal, Sirdal, Lund
16	Returkraft AS	Kristiansand, Vennesla, Evje og Hornnes, Iveland, Bygland, Valle, Bykle, Åseral, Hægebostad, Lillesand, Birkenes, Arendal, Grimstad, Froland, Risør, Tvedstrand, Gjerstad, Vegårshei
17	Å Energi AS	Risør, Grimstad, Arendal, Kristiansand, Lindesnes, Farsund, Flekkefjord, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Lillesand, Birkenes, Åmli, Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle, Vennesla, Åseral, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal
18	Konsesjonskraft IKS	Grimstad, Arendal, Kristiansand, Lindesnes, Flekkefjord, Froland, Birkenes, Åmli, Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle, Vennesla, Åseral, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal, samt fylkeskommunen
19	Kommunekraft AS	Birkenes, Bygland, Bykle, Evje og Hornnes, Froland, Iveland, Kvinesdal, Lindesnes, Sirdal, Valle, Vennesla, Åmli, Åseral

Tabell 4.7 Interkommunale samarbeidsordninger innenfor teknisk sektor

Figur 4.15 Samarbeid om miljø- og avfallsselskaper

4.9 Samarbeid om brannvern og beredskap

I kartleggingen er det registrert 12 samarbeidsordninger innenfor brannvern og beredskap. Alle kommunene samarbeider om 110-sentral. 110 Agder IKS dekker 24 kommuner mens Sirdal kommune dekkes av 110 Sør-Vest. 110-sentralen i Agder er samlokalisert med politiet og AMK og ligger i det nye politihuset midt i sentrum av Kristiansand. Sentralen ble opprinnelig etablert i Arendal i 2003 og flyttet til Kristiansand i 2023. Sentralen er bemannet med fem vaktlag med en vaktleder og to operatører pr lag. 110 Sør-Vest inngår som en døgnbemannet avdeling i Rogaland brann og redning IKS. Sentralen er lokalisert til hovedbrannstasjonen i Sandnes.

I 2021 ble Nasjonalt Kommunesamarbeid for 110-sentralene IKS etablert. Selskapets skal ivareta kommunenes behov for felles anskaffelse av nytt verktøy for oppdragshåndtering og ny teknisk løsning for 110 sentralene. Selskapet eies av vertskommuner og etablerte interkommunale selskaper (IKS) for drift av sentralene.

I Agder finnes fire regionale brannvesen som dekker 23 av 25 kommuner, alle unntatt Grimstad, Fleskefjord og Sirdal. Øvrig brannsamarbeid dreier seg om felles brannsjef mellom Fleskefjord og Sirdal.

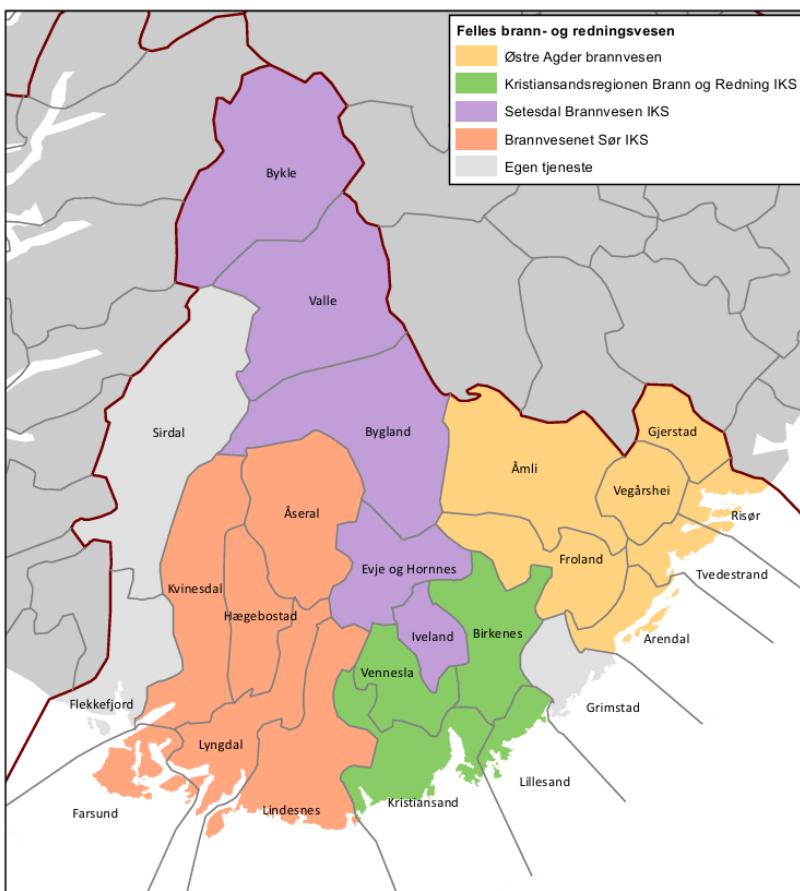
Samtlige kommuner i Agder samarbeider om lovpålagt interkommunal beredskap mot akutt forurensning, såkalte interkommunale utvalg mot akutt forurensning (IUA). Samarbeidet skal sikre effektiv organisering av beredskap, herunder koordinering av samarbeidende instanser og støtte til aksjonskommuner. I Agder er det tre IUA-regioner som følger av den nasjonale inndelingen av hele landet, IUA Vest-Agder, IUA Midt-Agder og IUA Austre Agder.

Agder IUA er et formalisert administrativt samarbeid mellom de tre IUA-regionene i fylket. Samarbeidet ble etablert i 2017 med fast tilsatt prosjektleder som del av Brannvesenet Sør (Lindesnes).

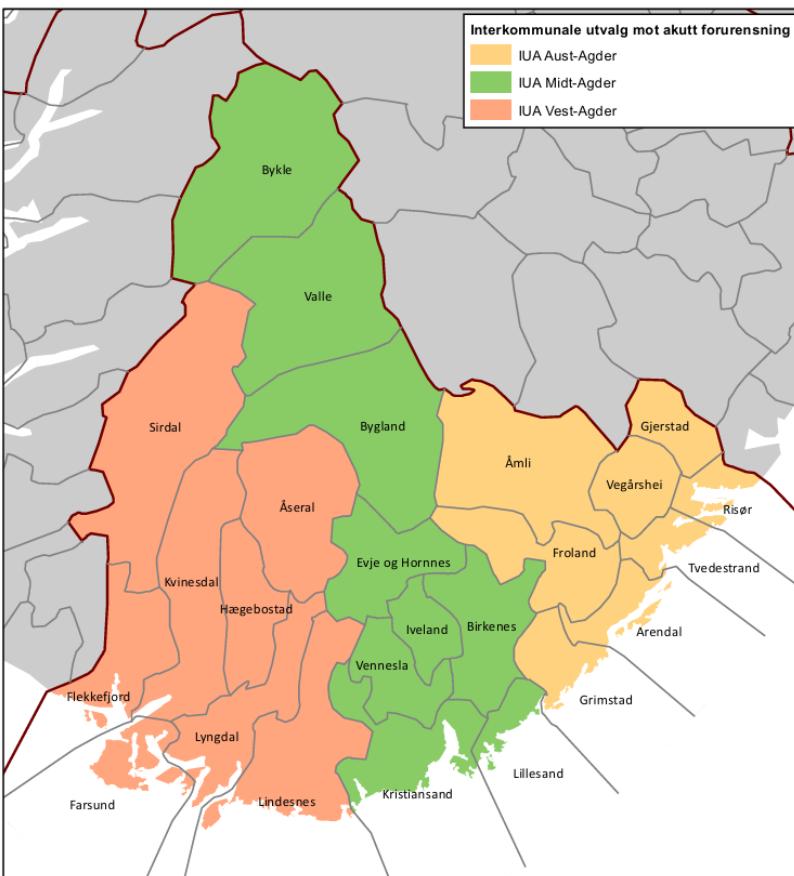
Ifølge informasjon på hjemmesiden er formålet med Agder IUA å sikre at Agder får en robust og slagkraftig organisasjon som har et effektivt reaksjonsapparat i tilfelle av ukontrollert utslipp av oljeprodukter og kjemikalier. Agder IUA har utarbeidet felles beredskapsplan, øvelses-/opplæringsplan og materielloversikt for alle tre IUA'ene. Dette skal gjøre det lettere å utnytte ressursene på tvers av IUA-grensene dersom behovet skulle melde seg.

Nr	Navn	Deltakerkommuner
1	110 Agder IKS	Risør, Grimstad, Arendal, Kristiansand, Lindesnes, Farsund, Flekkefjord, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Lillesand, Birkenes, Åmli, Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle, Vennesla, Åseral, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal
2	110 Sør-Vest	Eigersund, Stavanger, Haugesund, Sandnes, Sokndal, Lund, Bjerkreim, Hå, Klepp, Time, Gjesdal, Sola, Randaberg, Strand, Hjelmeland, Suldal, Sauda, Kvitsøy, Bokn, Tysvær, Karmøy, Utsira, Vindafjord, Sirdal, Sveio, Stord, Bømlo, Fitjar, Etne
3	Nasjonalt Kommunesamarbeid for 110-sentralene IKS	Ålesund, Kirkenes, Tromsø, Bodø, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tønsberg, Oslo, Nordre Follo, Hamar
4	Brannvesenet Sør IKS	Lindesnes, Lyngdal, Farsund, Hægebostad, Åseral, Kvinesdal
5	Østre Agder brannvesen	Arendal, Froland, Tvedstrand, Risør, Åmli, Vegårshei, Gjerstad
6	Kristiansandsregionen Brann og Redning IKS	Kristiansand, Vennesla, Lillesand, Birkenes
7	Setesdal Brannvesen IKS	Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle
8	Felles brannsjef Flekkefjord-Sirdal	Flekkfjord, Sirdal
9	Interkommunal beredskap mot akutt forurensning-Aust-Agder (IUA-AA)	Arendal, Froland, Gjerstad, Grimstad, Risør, Tvedstrand, Vegårshei, Åmli
10	Interkommunal beredskap mot akutt forurensning-Midt-Agder (IUA-MA)	Birkenes, Bygland, Bykle, Evje og Hornnes, Iveland, Kristiansand, Lillesand, Valle, Vennesla
11	Interkommunal beredskap mot akutt forurensning-Vest-Agder (IUA-VA)	Farsund, Flekkefjord, Hægebostad, Kvinesdal, Lindesnes, Lyngdal, Sirdal, Åseral
12	Agder IUA	Risør, Grimstad, Arendal, Kristiansand, Lindesnes, Farsund, Flekkefjord, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Lillesand, Birkenes, Åmli, Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle, Vennesla, Åseral, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal

Tabell 4.8 Interkommunale samarbeidsordninger innenfor brannvern og beredskap

Figur 4.16 Samarbeid om felles brannvesen

Figur 4.17 Interkommunalt samarbeid om akutt forurensning

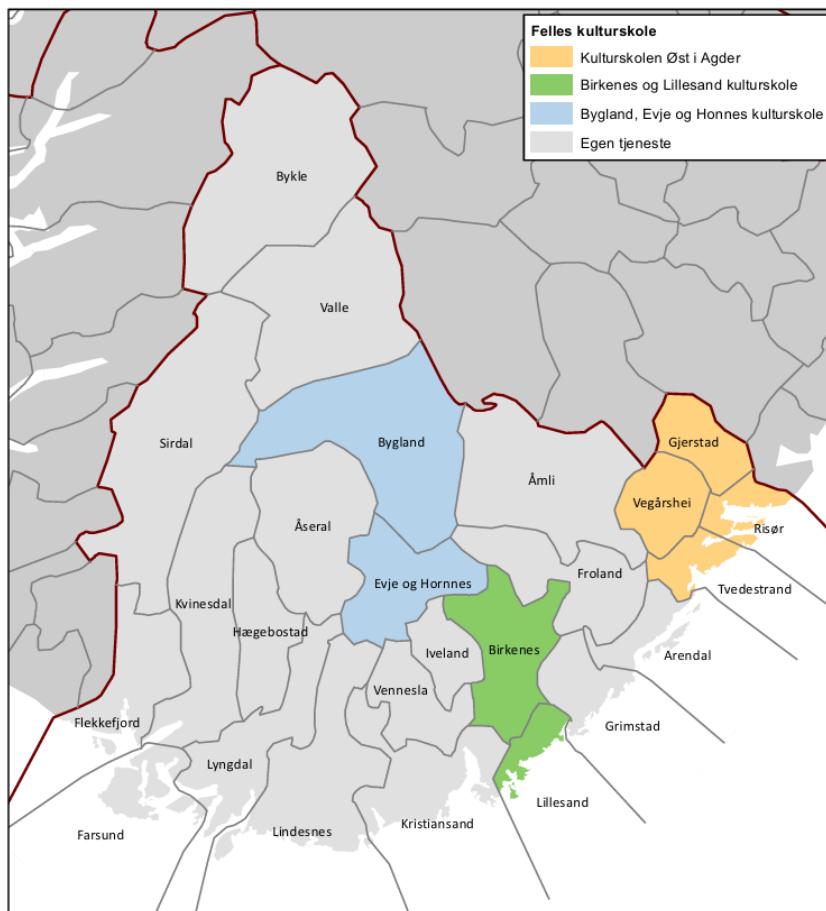
4.10 Samarbeid om kultur

I kartleggingen er det registrert interkommunalt samarbeid om tre kulturskoler og tre regionale museer. Kulturskolen Øst i Agder dekker fire kommuner, Tvedstrand, Risør, Gjerstad og Vegårshei. Birkenes og Lillesand har felles kulturskole (BLINK) og det samme har Bygland og Evje og Hornnes.

De regionale museene har ansvar for drift og forvaltning av samlinger og anlegg. Aust-Agder Museum og Arkiv IKS har både arkiv- og museumsfunksjoner, og består av fire avdelinger som befinner seg på tre administrative steder: KUBEN i Arendal, Setesdalsmuseet på Rysstad og Sjøfartsmuseet i Aust-Agder i Grimstad.

Nr	Navn	Deltakerkommuner
1	Kulturskolen Øst i Agder	Tvedstrand, Risør, Gjerstad, Vegårshei
2	Birkenes og Lillesand interkommunale kulturskole (BLINK)	Birkenes, Lillesand
3	Bygland, Evje og Hornnes kulturskole	Evje og Hornnes, Bygland
4	Vest-Agder-museet IKS	Kristiansand, Lindesnes, Vennesla, Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Åseral, Kvinesdal, Sirdal, samt fylkeskommunen
5	Aust-Agder Museum og Arkiv IKS (Aama)	Arendal, Birkenes, Åmli, Evje og Hornnes, Grimstad, Tvedstrand, Vegårshei, Gjerstad, Risør, Bykle, Valle, Bygland, Froland, Iveland, Lillesand, samt fylkeskommunen
6	Setesdalmuseet Eigedom IKS	Valle, Bykle, Bygland

Tabell 4.9 Interkommunale samarbeidsordninger innenfor kultursektoren

Figur 4.18 Samarbeid om felles kulturskole

4.11 Samarbeid om næringsutvikling

Det er funnet 10 interkommunale samarbeid om næringsutvikling, inkludert seks samarbeid om regionale næringsfond, to selskaper for utvikling av næringsarealer og to havneselskap, som her er regnet som næringsutvikling.

Regionale næringsfond er et virkemiddel i arbeidet for å styrke næringsliv og bosetting i kommunene. Fondsmidler kan nytties både til fellestiltak, eksisterende bedrifter og nyetablerere. Det ser ut til å være ganske like vedtekter for forvaltningen i alle de seks næringsfondene. Fondet består av midler fra kommunene og årlig rammebevilgning fra fylkeskommunen. Ordførerne utgjør som regel fondsstyre. Regionalt næringsforum som består av næringsansvarlige fra kommunene inkl. representanter fra Innovasjon Norge, fylkeskommunen og NAV kan være involvert i søknadsbehandling. Tilskuddene kan som en hovedregel maks være på kr.200.000 pr. søknad/år/søker.

Lillesand Næringsarealer AS (LINA) er et selskap opprettet for å drive eiendoms- og næringsutviklingsutvikling, bl.a. knyttet til næringsarealer på Lillesandsiden av Sørlandsparken. LINA er eid med 50 prosent av Lillesand kommune og 50 prosent av Kristiansand Næringssselskap AS (KNAS) som er 100 prosent eid av Kristiansand kommune. LINA eier Sørlandsparken Øst AS, Agderbyen Eiendomsutvikling AS og Ketil Moes plass AS.

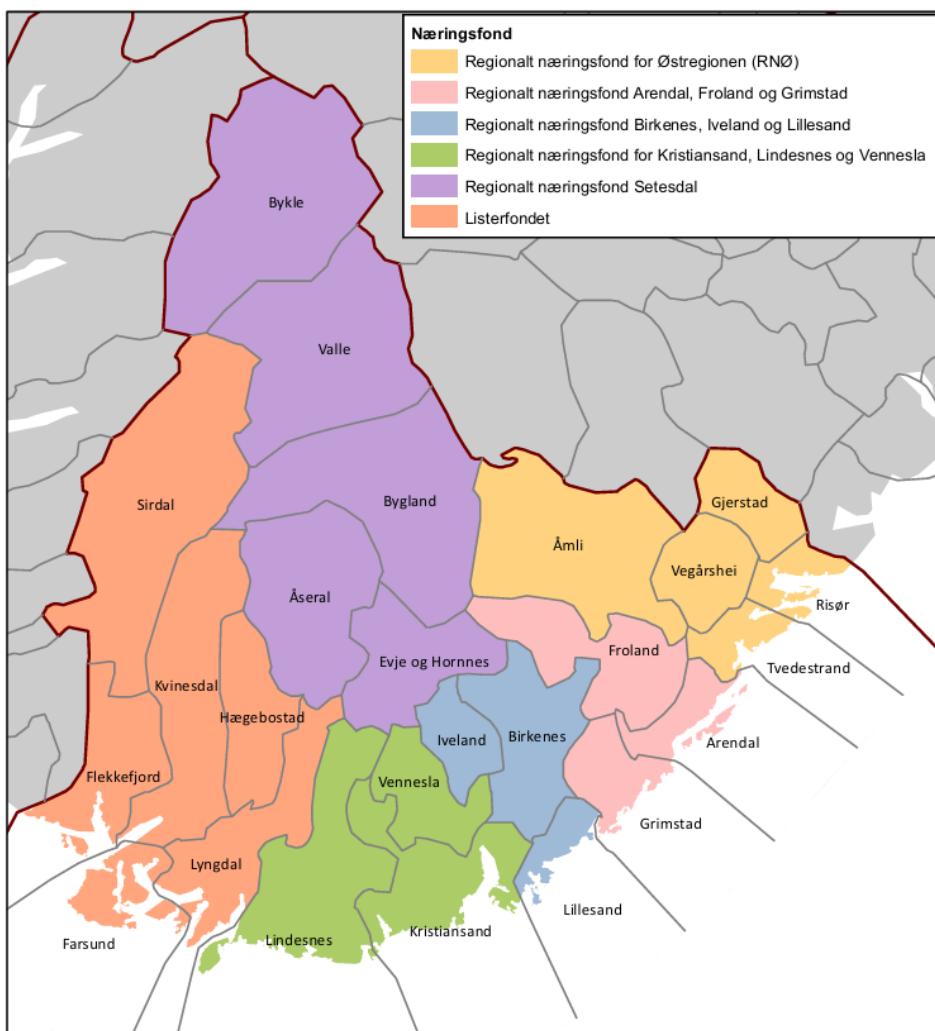
Jordøya Tomteutvikling AS er et tomteutviklingsselskap som sammen med Hæbre Entreprenør AS har fått oppdag om å bygge ut et næringsområde på Jordøya ved Simonstad i Åmli kommune.

Kristiansand havn IKS, som er eid av Kristiansand og Lindesnes kommuner, eier og drifter fergeterminal, containerterminal, terminal for cruiseskip, våt/tørrbulkterminal, stykkgodsterminal og offshore-/supplyterminal (OSP). Det interkommunale selskapet ble etablert i 2021.

Listerhavnene IKS, som er eid av Farsund og Lyngdal kommuner, ble også etablert som interkommunalt selskap i 2021.

Nr	Navn	Deltakerkommuner
1	Regionalt næringsfond for Østregionen (RNØ)	Åmli, Vegårshei, Risør, Tvedstrand, Gjerstad
2	Regionalt næringsfond for Kristiansand, Lindesnes og Vennesla	Kristiansand, Lindesnes, Vennesla
3	Regionalt næringsfond Birkenes, Iveland og Lillesand	Birkenes, Iveland, Lillesand
4	Regionalt næringsfond Setesdal	Åseral, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle
5	Regionalt næringsfond Arendal, Froland og Grimstad	Arendal, Froland, Grimstad
6	Listerfondet	Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal
7	Lillesand Næringsarealer AS (LINA)	Lillesand, Kristiansand
8	Jordøya Tomteutvikling AS	Åmli, Vegårshei, Froland, Arendal, Grimstad, samt fylkeskommunen og At Skog AS
9	Kristiansand havn IKS	Kristiansand, Lindesnes
10	Listerhavnene IKS	Farsund, Lyngdal

Tabell 4.10 Interkommunale samarbeidsordninger innenfor næringsutvikling

Figur 4.19 Samarbeid om regionalt næringsfond

5 Regionrådene og øvrig samhandlingsstruktur

Nedenfor følger en beskrivelse av de interkommunale politiske rådene (regionrådene) og øvrig samhandlingsstruktur i Agder. Med samhandlingsstruktur siktes det dels til interkommunale fagnettverk som er etablert av kommunene, dels arenaer for samhandling mellom kommunene og staten hvor bl.a. de lovpålagte helsefellesskapene inngår, dels til den fylkeskommunale samhandlingsstruktur (#vårtagder).

5.1 Regionrådene i Agder

Regionrådene ligner hverandre mht. roller og organisering, men er svært ulike mht. størrelse målt i folketall og areal. Region Kristiansand er størst i folketall med 175.000 innbyggere og minst i areal med ca. 3.000 kvadratkilometer. Setesdal er minst i folketall med vel 8.000 innbyggere og størst i areal med 5.500 kvadratkilometer. Østre Agder har nærmere 100.000 innbyggere og Lister 40.000.

I den siste landsomfattende kartleggingen av regionråd i Norge⁹ var Setesdal landets nest minste regionråd målt i folketall. Region Kristiansand var landets tredje største regionråd, Østre Agder nr.14 og Lister nr.33.

Regionrådsområdene er også ulike når det gjelder bosettingsmønster, senterstruktur, reiseavstander og pendlingsmønstre. Region Kristiansand preges av omfattende pendling fra omegnskommune. Daglig utpendling fra Vennesla til Kristiansand ligger på 45 prosent, fra Iveland 32 prosent, Lillesand 28 prosent og Birkenes 26 prosent. Med 175.000 innbyggere og over 55 prosent av befolkningen i Agder er Kristiansandsregionen den største bo- og arbeidsmarkedsregionen mellom Stavanger og Oslo.

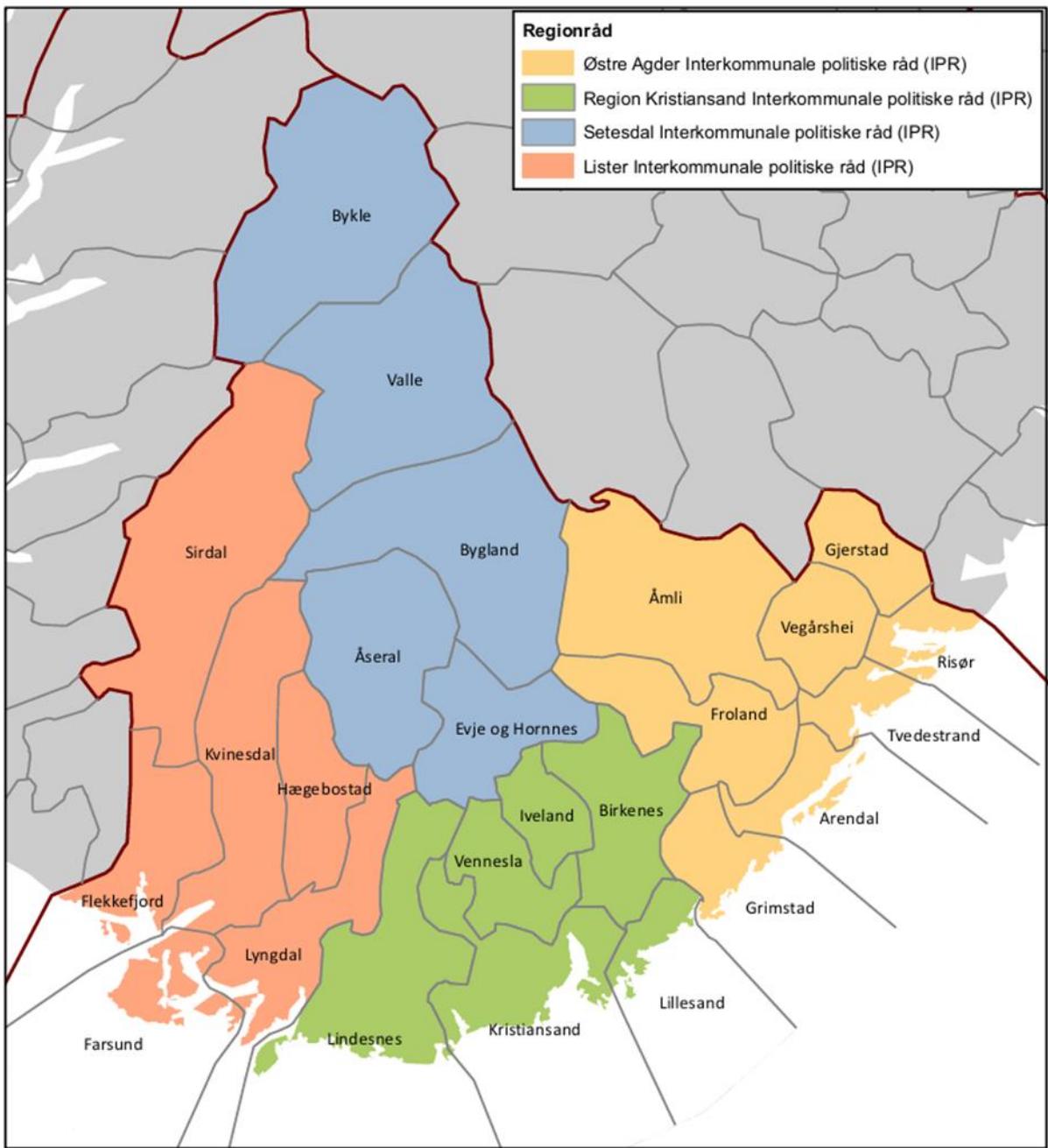
Integrasjon på arbeidsmarkedet preger også Østre Agder, der Froland har 40 prosent daglig arbeidspendling til Arendal. Grimstad og Tvedstrand har begge 20 prosent utpendling til Arendal.

Med ny og bedre vei gjennom store deler av fylket er Agderbyen en realitet med akseptabel pendlingsavstand mellom hovedbyene. Reisetid fra Arendal til Kristiansand er rundt 50 minutter. Fra Risør lengst øst til Kristiansand er det ca. 1 time og 20 minutter, fra Flekkefjord lengst vest 1 time og 30 minutter og fra Bykle øverst i Setesdal er det i overkant av to og en halv time reisetid til Kristiansand.

Regionrådsområde	Antall kommuner	Deltakende kommuner	Administrasjons-kommune	Areal (km ²)	Innbyggertall 2024
Østre Agder	8	Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedstrand, Froland, Åmli	Arendal	3.435	97.222
Setesdal	5	Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle, Åseral	Valle	5.519	8.286
Region Kristiansand	6	Birkenes, Iveland, Kristiansand, Lillesand, Lindesnes, Vennesla	Kristiansand	3.052	174.511
Lister	6	Farsund, Flekkefjord, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal	Farsund/Lyngdal	4.428	39.831

Tabell 5.1 Geografiske kjennetegn ved regionrådsområdene i Agder

⁹ NIVI Rapport 2018:3 Regionråd i Norge

Figur 5.1 Interkommunale politiske råd i Agder

Regionrådene i Agder er alle organisert som interkommunale politiske råd (IPR) etter kapittel 18 i kommuneloven. Samarbeidsmodellen er spesielt utviklet for politisk samarbeid om generelle samfunnsspørsmål. Det er forutsatt i loven at et interkommunalt politisk råd ikke kan produsere tjenester eller utøve offentlig myndighet¹⁰.

5.2 Østre Agder IPR

Østre Agder IPR ble etablert som regionråd i 2006. Organiseringen ble tilpasset ny kommunelov i oktober 2020. I samarbeidsavtalen står det at Østre Agder IPR er et samarbeidsforum for kommunene i regionen med følgende formål:

¹⁰Veileder om interkommunalt samarbeid etter reglene i kommuneloven. KDD 2023.

Samarbeidet skal:

- *Bidra til en felles bærekraftig nærings- og samfunnsutvikling, som sikrer vekst i folketall, arbeidsplasser og bedre levekår i hele Østre Agder.*
- *Samordne regionens og kommunenes interesser overfor fylket, staten og andreorganer på region-, fylkes- og/eller riksplan.*
- *Arbeide for å styrke regionens infrastruktur*
- *Arbeide for at regionen velges som lokaliseringsssted for offentlige og private virksomheter.*
- *Bidra til utredning av, og til å forberede etablering av samarbeidsløsninger for to eller flere kommuner knyttet til områder av kommunenes virksomhet og tjenesteproduksjon der kommunene finner det formålstjenlig.*
- *Iverksette prosjekter med sikte på å øke kompetansen i regionens kommuner og utvikle løsninger knyttet til levering av kommunale tjenester.*

I tillegg til samarbeidsavtalen har kommunene forpliktet seg gjennom en skriftlig viljeserklæring hvor det bl.a. uttrykkes følgende:

- Østre Agder skal være kommunenes prioriterte arena for strategisk samhandling og dialog knyttet til utviklingen i regionen, herunder bl.a. regional infrastruktur, påvirkning av nasjonale og regionale myndigheter og tjenesterettet interkommunalt samarbeid.
- Kommunene i Østre Agder har etablert interkommunale samarbeidsløsninger knyttet til en rekke områder av kommunenes virksomhet og tjenesteproduksjon. Kommunene erkjenner at interkommunale løsninger bl.a. kan bidra til økt ressurseffektivitet og fremme høyere kvalitet i tjenesteproduksjonen. Kommunene ønsker derfor å ta i bruk samarbeidsløsninger i økt omfang der hvor dette er naturlig.
- Kommunene forplikter seg til å se på den eksisterende porteføljen av interkommunale samarbeidsaktiviteter og -organer med sikte på å vurdere sammenslåing der hvor dette fremstår som formålstjenlig.
- Det skal ikke etableres noen nye interkommunale samarbeidsløsninger mellom enkeltkommuner i Østre Agder uten at en fellesløsning er blitt vurdert.

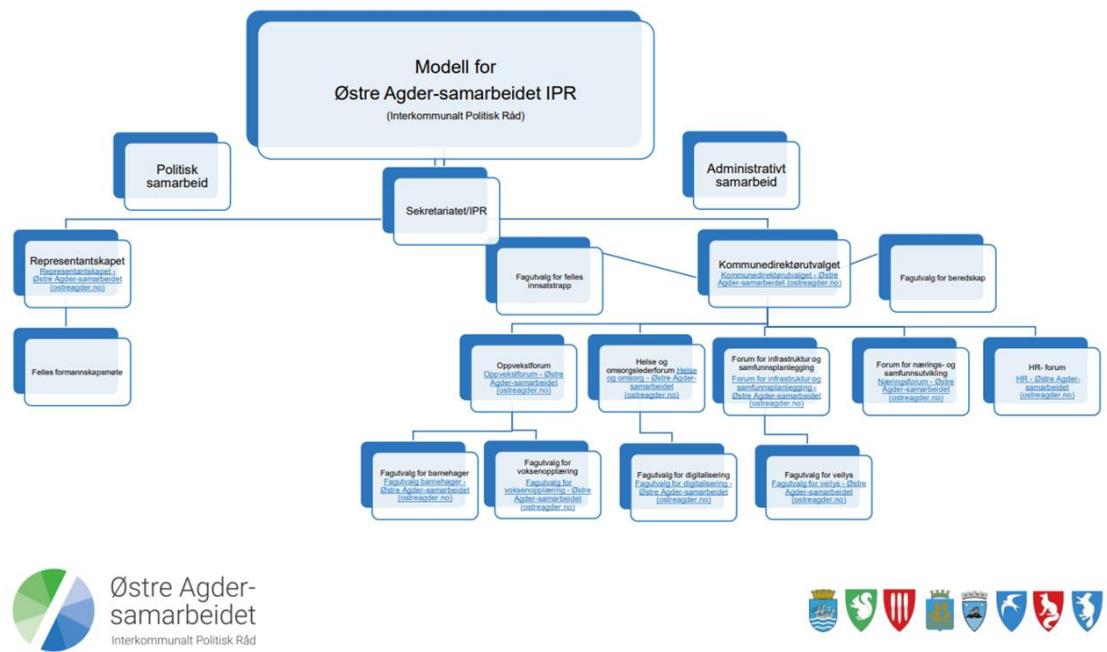
Regionrådet i Østre Agder har et representantskap bestående av ordførerne. Arendal velger i tillegg én representant. I samarbeidsavtalen står det at representantskapet er ansvarlig for å arrangere en årlig samling for folkevalgte, der minimum formannskapene skal inviteres. Fylkesordfører, fylkesvaraordfører og opposisjonsleder i fylkestinget har møte- og talerett. Kommunedirektørutvalget (KDU) forbereder saker til representantskapet og oppnevner fagnettverk og fagutvalg på aktuelle områder. KDU har møte-, tale- og forslagsrett i representantskapet. Regionrådet har et sekretariat bemannet med seks faste årsverk, herunder sekretariatsleder, samhandlingskoordinator helse, omsorg og FOUI, utviklingsleder næring og samfunn, driftsleder veilys, digitaliseringrådgiver og utviklingsleder oppvekst. I tillegg kommer prosjektleder for kompetanseløftet og prosjektleder for grønne anskaffelser.

Østre Agder har inngått samarbeidsavtaler med eksterne samarbeidspartnere, herunder bl.a. en samarbeidsavtale med Universitetet i Agder (UiA) og en egen partnerskapsavtale om tilskuddsordning for lokal kompetanseutvikling mellom Østre Agder og UiA.

For tiden jobbes det med fornyelse av strategi for Østre Agder-samarbeidet. Dette er bl.a. basert på en gjennomført evaluering etter initiativ fra kommunedirektørene fra februar 2024¹¹.

¹¹ Evalueringsrapport Østre Agder-samarbeidets sekretariat. Februar 2024

Fra kommunedirektørene i seks kommuner¹² er det tatt initiativ til utredning av et forsterket samarbeid lengst øst i Østre Agder. Det pågår en mulighetsstudie for samarbeid innenfor 10 forskjellige områder, herunder bl.a. bemanningsenhet helse, demens, regnskap/innfordring, HR, lønn, jordmortjeneste, kommuneoverlege og oppmåling. Det jobbes også med en felles næringskonferanse i 2025 for fem av kommunene lengst øst i regionen.

Figur 5.2 Organisering av Østre Agder-samarbeidet. Kilde: Østre Agder-samarbeidet.

5.3 Setesdal IPR

Setesdal regionråd ble etablert i 1999 og utvidet med Åseral kommune i 2019, etter at Lindesnesregionen ble avviklet. Om formålet står det følgende i samarbeidsavtalen:

Setesdal IPR har som føremål å fremje utvikling av heile Setesdalsregionen.

Rådet skal marknadsføre Setesdalsregionen

Rådet skal være en pådrivar for regional utvikling

Rådet skal samordne og ivareta regionens interesser

Den overordna målsettinga for Setesdal IPR sitt arbeid er «Levande og inkluderande lokalsamfunn i ein vekst- og berekraftig region». Setesdal IPR skal utifrå visjonen «Setesdal er Agders grøne hjarte» stimulere utvikling og vekst i Setesdal basert på eigne føremønner/sær preg og fremme regionen sine interesser.

Det framgår av samarbeidsavtalen at Setesdal IPR særlig skal arbeide med fire hovedutfordringer, herunder utvikle Setesdalsregionen som reiselivsdestinasjon, styrke kompetansen i regionen, utvikle attraktive og livskraftige bygder, samt forvalte regionalt næringsfond.

¹² Risør, Gjerstad, Tvedstrand, Vegårshei, Åmli og Froland

Det framgår også at Setesdal IPR skal arbeide ut fra gjeldende samarbeidsavtale og regionalt utviklingsprogram som er vedtatt av fylkeskommunen og kommunestyrene. Det vektlegges at Setesdal IPR skal arbeide i partnerskap med Agder fylkeskommune ut fra gjeldende regionale utviklingsplan med tilhørende handlingsprogram og den fylkeskommunale Regionplan Setesdal.

Setesdal IPR har et representantskap med fem politikere fra hver kommune. Fylkesordfører og fylkeskommunedirektør har møterett i representantskapet. Representantskapet har oppnevnt et styre med to medlemmer fra hver kommune inkl. ordfører. Styret har ansvar for den daglige virksomhet og tilsetter daglig leder. Representantskapet utnevner også et fast ordførerutvalg med ansvar for å styrke det regionale samarbeidet og fremme regionens interesser. Kommunedirektørutvalg ivaretar rådgivende funksjoner overfor styret og har ansvar for oppfølging av vedtak og bruk av fagutvalg. Nylig er det etablert et nytt organ i form av et arbeidsutvalg som består av ordførerne og kommunedirektørene. Hensikten er å trekke kommunedirektørene mer med som aktive utviklingsaktører i det regionale samarbeidet.

Setesdal IPR har et sekretariat med 2,5 årsverk, inkludert fast tilsatt daglig leder i 100 prosent stilling. I tillegg kommer stillinger som rådgiver og møtesekretær. Sekretariat er lokalisert til Valle og er samlokalisert med rådgiver reiseliv i Visit Setesdal.

Våren 2024 ble det igangsatt arbeid med revisjon av regionrådets strategi og handlingsplan. Under «Kommunedirektøren har ordet» i årsmeldingen for Bygland kommune i 2023, pekes det på grunnleggende utfordringer for kommunesamarbeidet i Setesdal:

Kommunestyret vedtok våren 2023 å invitere alle kommunane i Setesdalsregionen inn i eit prosjekt for å sjå på eit meir heilskapleg samarbeid innanfor heile det kommunale tenesteansvaret. Det var berre Evje og Hornnes som stilte seg positive til invitasjonen, men dei overlét samtidig til nytt kommunestyre å ta avgjerda om eventuell deltaking. Sjølv om ein ikkje fekk det svaret på initiativet som ein håpa på, har ikkje bakgrunnen for invitasjonen endra seg. Kommunen er framleis svært sårbar i forhold til enkelte personalgrupper og fagområde. Spesielt innanfor helse, oppvekst og på sentrale stillingar i stab. Det er som nemnt over gjort organisatoriske grep internt, men det er framleis eit sterkt behov for å tenkja meir heilskaplege samarbeid på tvers av kommunegrensene på fleire område for å sikra robusthet og kraft til å møte dei auka krava til tenestene framover. Dette må i størst mogleg grad gjerast i faste forutsigbare blokksamarbeid slik Generalistkommuneutvalet tilrår. Held me fram som i dag vil me risikera større og mindre kollapsar innanfor både tenesteområde og personellkategoriar i åra som kjem.

5.4 Region Kristiansand IPR

Region Kristiansand ble etablert som regionråd under navnet Knutepunkt Sørlandet i 1996.

I kjølvannet av prosessene rundt kommunereformen ble det igangsatt en strategiprosess i Knutepunkt Sørlandet i 2017. Konklusjonen på prosessen ble at Knutepunkt Sørlandet skulle endre strategisk fokus og skifte navn til Region Kristiansand fra 1.1.2018. I saksfremstillingen til kommunene ble den nye retningen konkretisert som følger:

Region Kristiansand skal ha et tydelig fokus på felles politiske saker og politikkutvikling. Å løfte politiske saker med regional betydning blir derfor en hovedprioritet i det videre samarbeidet, og vil være hovedoppgaven til styret. Samordnet påvirkningsarbeid skal prioriteres inn mot nasjonale myndigheter på saker som styrker regionen og/eller landsdelen. Det er en målsetting å styrke koordinering og samordning i forhold til regionplan Agder, dagsorden i Sørlandsråd- og ting og andre regionale samarbeidsarenaer.

Nye vedtekter med tilpasning til ny kommunelov ble gjort gjeldende fra 1.1.2022.

Ifølge vedtekter for Region Kristiansand er formålet med regionrådet to-delt, dels fremme politiske saker med felles interesse for kommunene, dels samordne administrativt interkommunalt samarbeid mellom deltakerkommunene.

Region Kristiansand IPR ledes av et representantskap bestående av ordførere. Representantskapet skal sette politisk dagsorden for samarbeidet, ha kunnskap om forhold som gjelder regionens utvikling og tilrettelegge for økt kommunikasjon med andre regioner i Agder. De skal holde seg løpende orientert om samarbeidet mellom kommunene, og har et overordnet ansvar for politisk- og administrativt samarbeid. Representantskapet har myndighet til å treffe avgjørelser i saker som gjelder samarbeidet og dets virksomhet.

Kommunedirektørutvalget (KDU) leder det administrative samarbeidet. Leder av KDU har møte- og talerett i representantskapet. Fylkesordfører og fylkeskommunedirektør inviteres til rådsmøtene som observatør med talerett. Ved behandling av saker som berører kommunalt ansatte deltar to representanter fra de tillitsvalgte.

Region Kristiansand har et sekretariat med 2,4 årsverk, herunder daglig leder og seniorrådgiver i 100 prosent stillinger, i tillegg kommer kontorressurs i 40 prosent stilling. Sekretariatet er samlokalisert med Business Region Kristiansand i rådhuskvartalet.

Region Kristiansand IPR har vedtatt interessepolitiske satsingsområder for perioden 2023-2027¹³. Satsingsområdene er sortert etter departementsområde med begrunnelse at interessepolitisk arbeid overfor nasjonale myndigheter er høyt prioritert. I konkretiseringen av regionens innsats skiller det mellom bidrag til nasjonale og regionale mål innenfor følgende politikkområder:

- Arbeid og inkludering
- Barn og familier
- Digitalisering og forvaltning
- Energi
- Forsvar
- Helse og omsorg
- Justis og beredskap
- Klima og miljø
- Kommunal og distrikt
- Kultur og likestilling
- Kunnskap og forskning
- Næring
- Samferdsel
- Andre aktuelle saker

For tiden pågår politisk behandling av fremforhandlet utkast til byvekstavtale for Kristiansandsregionen. Dette samarbeidet har en egen organisering og er ikke en del av Region Kristiansand IPR. Byvekstavtalene er et partnerskap mellom kommune, fylkeskommune og stat. Målet med byvekstavtalene er at klimagassutslipp, kø, luftforurensning og støy skal reduseres gjennom effektiv arealbruk og ved at veksten i persontransporten tas med kollektivtransport, sykkel og gange.

I Region Kristiansand vil byvekstavtalen omfatte fem av seks kommuner, alle unntatt Lindesnes. De øvrige partene i avtalen er Agder fylkeskommune, Statens vegvesen,

¹³ Region Kristiansand IPR. Satsingsområder 2023-2027.

Jernbanedirektoratet og Statsforvalteren i Agder. Samferdselspakke for Kristiansandsregionen fase 3 er en del av byvekstavtalen.

Byvekstavtalen har en egen organisering med politisk styringsgruppe, administrativ koordineringsgruppe og eget sekretariat.

Styringsgruppen ledes av Statens vegvesen og har representasjon fra Statsforvalteren i Agder, Jernbanedirektoratet og politisk lededeledelse i kommunene og fylkeskommunen. Styringsgruppen er ansvarlig for å forvalte porteføljen til samferdselspakken og byvekstavtalen, og har ansvaret for at tiltak og virkemidler samlet sett bidrar til nullvekst i avtaleperioden. Styringen av byvekstavtalen er basert på konsensus.

Administrativ koordineringsgruppe (AKG) består av administrative ledere i kommunene, fylkeskommunen, Jernbanedirektoratet, Statsforvalteren i Agder og Statens vegvesen. AKG ledes av Agder fylkeskommune. Administrativ koordineringsgruppe skal samordne porteføljen til samferdselspakken og byvekstavtalen og legger fram forslag til handlingsprogram for styringsgruppen.

Sekretariatet representerer alle partene i avtalen og har bl.a. ansvar for å rapportere på økonomi og måloppnåelse.

Gjennom byvekstavtalen forplikter kommunene seg til å innarbeide en rekke konkrete føringer i den løpende areal- og samfunnsplanleggingen. Kommunene må bl.a. planlegge slik at minimum 80 prosent av nye boliger og arbeidsplasser blir lokalisert til kommunens sentre.

5.5 Lister IPR

Regionsamarbeidet i Lister ble etablert i 1999. Listersamarbeidet ble omorganisert til IPR og tilpasset ny kommunelov med virkning fra 2021. Lister interkommunale politiske råds overordnede mål er¹⁴:

- Styrke samhandling mellom Listerkommunene og videreutvikle interkommunalt samarbeid
- Styrke samhandling i næringslivet
- Øke kvaliteten i det kommunale tjenestetilbudet
- Utvikling av en attraktiv bo- og arbeidsmarkedsregion
- Fungere som et koordinerende organ mellom regionale utviklingsinstitusjoner
- Fronte regionen utad politisk, initiere samhandling med naboregioner

Lister IPR ledes av et representantskap med ordførere. Fylkesordfører har observatørstatus. Årlig avholdes møte med felles formannskap (Listerting). Kommunedirektørene i KDU-Lister utgjør arbeidsutvalg under representantskapet.

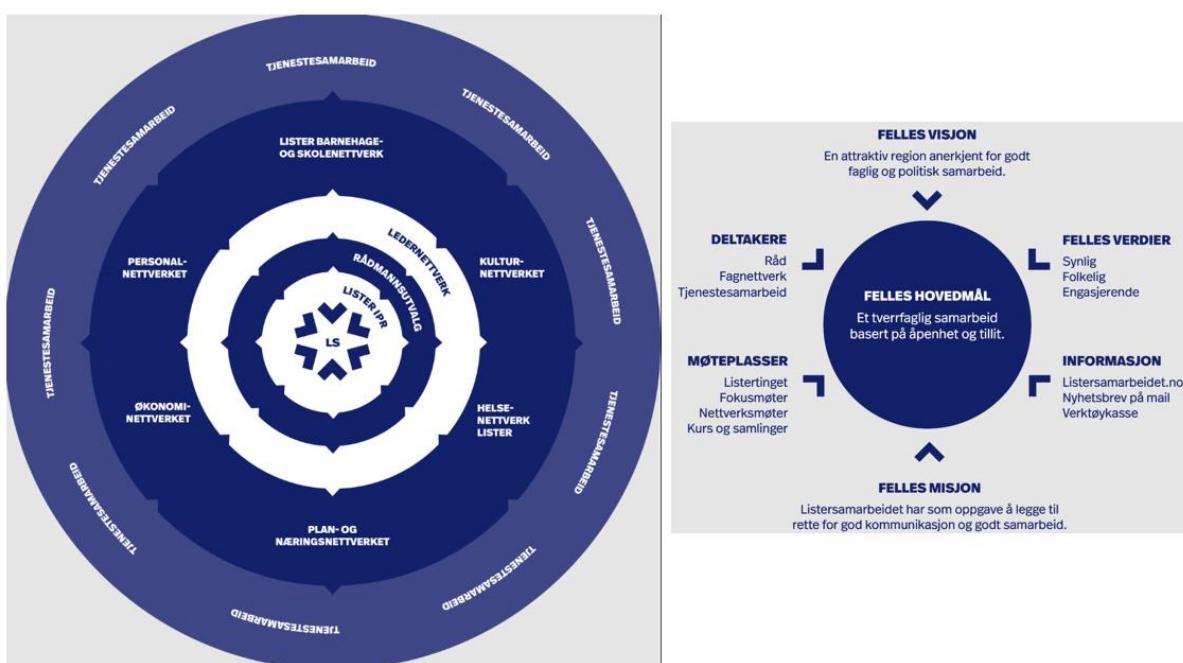
Lister IPR har et sekretariat med fast tilsatt daglig leder i Farsund kommune. Sekretariatet er lokalisert til Lyngdal kommune som del av Statens hus kontorfellesskap. Vedtekten ble siste gang revidert våren 2023. Ny betalingsmodell med fordeling 80 prosent etter folketall og 20 prosent fastandel ble innført.

Gjennom Listersamarbeidet er det over tid utviklet en omfattende samhandlingsstruktur mellom representantskapet, kommunedirektørutvalget, en rekke underliggende fagnettverk og det enkelte tjenestesamarbeid. Samhandlingsmodeller for Listersamarbeidet er illustrert i figuren nedenfor.

¹⁴ Listersamarbeidet 1999 – 2024, av daglig leder Svein Vangen

I Listersamarbeidet samarbeides det om en rekke politiske saker som er forankret i vedtatte planer og utviklingsprosjekt. Det dreier seg bl.a. om regional infrastruktur, klima og miljø, næringspolitikk, utdanning, helse- og sosialpolitikk, kultur og fritid, arealplanlegging, innovasjon og teknologisk utvikling, reiseliv og sosial inkludering. I 2019 ble Listerplanen 2030 utarbeidet og vedtatt som en fylkesdelplan. Handlingsprogram for regionplan Lister foreligger for 2023-24. Prioriterte saker i 2024 dreier seg om rekruttering, kraft, samferdsel og Flekkefjord sykehus. For tiden pågår et arbeid med å samle næringslivet i en felles Lister næringsforening.

Gjennom Listersamarbeidet er det utredet samarbeid om administrative støttefunksjoner som ikke er realisert. Manglende politisk forankring, frykt for negative konsekvenser av omstilling blant de ansatte og manglende felles IKT-system, kan være noe av bakgrunnen for at det ikke ble realisert et regionalt samarbeid om administrative støttefunksjoner (arkiv, lønn og personal).

Figur 5.3 Samhandlingsmodeller for Listersamarbeidet. Kilde: Listersamarbeidet.no

5.6 Forekomst av interkommunale fagnettverk

Regionrådene er regulert som interessepolitiske organer, på siden av kommunenes tjenesteproduksjon, med rådgivende roller uten beslutningsmyndighet. Regionrådene innebærer som vist ovenfor en formalisering av politisk, administrativt og faglig samarbeid som kan likne på beslutningssystemet i en kommune. Forskjellen er at det politiske og administrative samarbeidet er løst koplet ved at politikerne ikke har beslutningsmyndighet for forvaltningsoppgaver, samtidig som kommunedirektørutvalget har en rådgivende og koordinerende rolle overfor underliggende interkommunale fagnettverk.

Nedenfor følger en oversikt over forekomst av interkommunale fagnettverk, som viser seg å være svært omfattende. Legger vi til etablert samhandlingsstruktur mellom kommunene og staten og tilsvarende mellom kommunene og fylkeskommunen, er det snakk om over 100 formaliserte arenaer for samhandling og koordinering.

Med regionale fagnettverk sikter vi her til fagnettverk som inngår som en del av de interkommunale politiske rådene. Alle de fire regionrådene har etablert formaliserte fagnettverk

for å ivareta det løpende samarbeidet. Fagnettverkene er som regel tett koplet opp mot kommunedirektørutvalget og er ofte avtalefestet jf. eksempel på mandat nedenfor.

FAGUTVALG FOR BEREDSKAP I ØSTRE AGDER IPR (Interkommunalt politisk råd).

Vedtatt i Østre Agder rådmannsutvalg 13.januar 2021 sak 5/21.

§ 1. Formål

Fagutvalg for beredskap er et faglig utvalg innen beredskap og samfunnssikkerhet for medlemskommunene i Østre Agder regionråd og et rådgivende organ for rådmannsutvalget i Østre Agder regionråd innen feltet.

§ 2. Organisering

Fagutvalg for beredskap er opprettet av Østre Agder rådmannsutvalg.

Fagutvalget består av beredskapskoordinatorene i de åtte medlemskommunene i Østre Agder regionråd, samt brannsjef i Østre Agder brannvesen og brannsjef i Grimstad brann og redning. Representant for beredskapsstaben hos Fylkesmannen i Agder inviteres til møtene med tale og forslagsrett. Beredskapskoordinatoren i Agder fylkeskommune tiltarer møtene med tale og forslagsrett.

§ 3 Målsetting

Styrke kommunenes beredskapssamarbeid gjennom å bidra til gode prosesser under utarbeidelse av kommunale beredskapsplanverk. Herunder

- stimulere til bruk av felles metodikk og struktur under beredskapsplanlegging.
- ha fokus på internkontroll på beredskapsfeltet.
- gjenbruke skjemaer og andre verktøy mellom kommunale beredskapsplaner.

Etter beredskapsøvelser og reelle hendelser overføre positive og negative erfaringer mellom kommunene.

Figur 5.4 Utdrag fra mandat for fagutvalg for beredskap i Østre Agder. Kilde: Østre Agdersamarbeidet

Det er vanlig at det etableres flere fagnettverk under samme sektorområde. Det er også vanlig at fagnettverkene deler seg opp i underutvalg eller fagutvalg for spesielle oppgaver. Kommunedirektørutvalget i Setesdal har laget et bilde som viser status for etablerte fagnettverk og underutvalg i Setesdal.

Figur 5.5 Oversikt over interkommunale fagnettverk under kommunedirektørutvalget i Setesdal. Kilde: KDU-Setesdal

Nedenfor følger en opplisting av identifiserte fagnettverk for de fire IPR-områdene. I oppstillingen regnes underutvalg som egne fagnettverk. Det er registrert til sammen 70 regionale fagnettverk i Agder, som fordeler seg med 16 i Østre Agder, 25 i Setesdal, 11 i Region Kristiansand og 18 i Lister.

I tillegg kommer minst 43 andre fagnettverk og ulike typer samhandlingsarenaer, herunder fagnettverk som er grenseoverskridende ifht. IPR-områdene og ulike typer arenaer for samhandling på fylkesnivå.

Det tas forbehold om mulige feil og mangler i oversiktene som kan ha sammenheng med at det stadig skjer endringer i organiseringen. Det kan også være krevende å skille de ulike nettverkene og arenaene fra hverandre.

Nr	Navn på fagnettverk	Nr	Navn på fagnettverk
1	Kommunedirektørutvalget i Østre Agder	36	Klima&Miljø Setesdal
2	Regionalt samarbeidsutvalg i Østre Agder (RS)	37	Digi Setesdal
3	Østre Agder forum for infrastruktur og samfunnsplanlegging	38	Beredskapsnettverk Setesdal
4	Østre Agder helse- og omsorgslederforum (HLF)	39	Kulturarvrådkoordinatorer Setesdal
5	Østre Agder oppvekstforum	40	Rådgivernettverk Setesdal
6	Østre Agder næringsforum	41	Fagnettverk for matte, norsk og engelsk i Setesdal
7	Østre Agder HR-forum	42	Kommunedirektørutvalget i Region Kristiansand
8	Fagutvalg for kommuneoverleger i Østre Agder	43	Regionalt samarbeidsutvalg i Region Kristiansand (RS)
9	Fagutvalg for veilys i Østre Agder	44	Arbeidsgivernettverk Region Kristiansand
10	Fagutvalg for digitalisering i Østre Agder	45	HMS-nettverk Region Kristiansand
11	Fagutvalg for barnehager i Østre Agder	46	Helse- og omsorgsnettverket Region Kristiansand (HLF)
12	Fagutvalg for voksenopplæring i Østre Agder	47	Folkehelsenettverket Region Kristiansand
13	Fagutvalg for felles innsatstrapp i Østre Agder	48	KRIM-nettverket Region Kristiansand
14	Fagutvalg for beredskap i Østre Agder	49	Næringsnettverket Region Kristiansand
15	Fagutvalg for analyse og kunnskapsutvikling i Østre Agder	50	Oppvekstnettverket Region Kristiansand
16	Administrativt organ for legevakt og KØH-tilbuddet i Østre Agder	51	Eiernettverket Region Kristiansand
17	Kommunedirektørutvalget i Setesdal	52	Nettverk for samfunnsutvikling og plan
18	Regionalt samarbeidsutvalg i Setesdal (RS)	53	Kommunedirektørutvalget i Lister
19	Helsenettverket i Setesdal (HLF)	54	Regionalt samarbeidsutvalg i Lister (RS)
20	Fagnettverket Psykisk helse og rus Setesdal	55	Helsenettverk Lister (HLF)
21	Ressursnettverk for lindrende omsorg Setesdal	56	Fagutvalg psykisk helse og rus Lister
22	Hukommelsesteamet Setesdal	57	Fagutvalg velferdsteknologi
23	Nettverk for hørsel Setesdal	58	Folkehelsekoordinatorer Lister
24	Helsesykepleier og jordmornettverk i Setesdal	59	Lokal koordinerende avatalegruppe Lister
25	Sjenkeansvarlige Setesdal	60	Nettverk for institusjonstjenester Lister
26	Rektornettverk Setesdal	61	Nettverk for tjenestekontor/forvaltning Lister
27	Styrenettverk Setesdal	62	Nettverk for årstunus i Lister
28	Nettverk for oppvekstansvarlige Setesdal	63	Kompetanseløft for spesialpedagogikk og inkludering i Lister
29	Arbeidsgivernettverk Setesdal	64	Lister Ledernettsverk
30	Økonominnettverk Setesdal	65	Lister kulturnettverk
31	Lønnsnettverk Setesdal	66	Lister Personalsjefnettverk
32	Næringsforum Setesdal	67	Økonominnettverket Lister
33	Planfaglig nettverk Setesdal	68	Lister plan- og næringsnettverk
34	V/A Tilsynsteam RA Setesdal	69	Lister barnehage- og skolenettverk
35	Byggensak, landbruk, teknisk drift m.v. Setesdal	70	HMS-nettverk Lister

Tabell 5.2 Registrerte interkommunale fagnettverk knyttet til de interkommunale politiske rådene i Agder

Nr	Navn på fagnettverk/samhandlingsarena	Nr	Navn på fagnettverk/samhandlingsarena
1	Demensnettverk USHT Vest-Agder	23	Helsefellesskap: Strategisk samarbeidsutvalg (SSU)
2	Lindringsnettverk USHT Vest-Agder	24	Helsefellesskap: Kommunenes overordnede strategiske samarbeidsutvalg (KOSS)
3	Habiliteringsnettverk USHT Vest-Agder	25	Helsefellesskap: Overordnet Strategisk Organ (OSO) for forskning, utdanning og innovasjon
4	Saksbehandlerforum USHT Vest-Agder	26	Helsefellesskap: Faglige samarbeidsutvalg (FSU)
5	Demensnettverk USHT Østre-Agder	27	Koordinerende avtalegruppe (KA) (SSU)
6	Lindringsnettverk USHT Østre-Agder	28	Arbeidsgruppe analyse og styringsdata (SSU)
7	Habiliteringsnettverk USHT Østre-Agder	29	Medisinsk samhandlingsråd (MSR) (SSU)
8	Saksbeandlerforum USHT Østre-Agder	30	Samhandlingsråd for somatisk rehabilitering (SSU)
9	Gode pasientforløp USHT Østre-Agder	31	Samhandlingsråd psykisk helse og rus (FPR)
10	Observasjon og NEWS USHT Østre-Agder	32	Samhandlingsråd akuttmedisinsk kjede (SSU)
11	Nettverk for legemiddelhåndtering Kristiansand	33	Samhandlingsråd Jordmortjeneste (SSU)
12	Barnevernslederforum Agder	34	Samhandlingsråd IKT-forum (SSU)
13	Læringsnettverk barnevern vest i Agder	35	Agdernettveket Recovery
14	Læringsnettverk barnevern øst i Agder	36	Ressurssykepleier nettverk palliasjon og kreftomsorg i Agder
15	Legekonferansen på Agder	37	Helsesykepleiernettværk i Agder
16	Regional kooordinerende gruppe (RKG) (e-helse)	38	Jordmorutvalg i Agder
17	Arbeidsutvalg RKG (AU RKG)	39	Samarbeidsutvalg HLF Agder
18	Kreftkoordinator nettverk Agder	40	Leverandørdialog VFT Agder
19	Oksygenkontakter nettverk Agder	41	Analysenettverk Agder
20	Referansegruppe SSHF	42	Digi Agder
21	Regionalpolitisk industrigruppe Agder	43	Kommunedirektørkollegiet Agder
22	Helsefellesskap: Partnerskapsmøtet		

Tabell 5.3 Andre fagnettverk og eksempler på samhandlingsarenaer i Agder

5.7 Samhandlingsstruktur mellom kommunene og staten

Oversikten ovenfor er ikke dekkende når det gjelder nettverk og oppnevnte arbeidsgrupper som er etablert i samarbeid mellom kommunene og staten. Her kan det nevnes flere eksempler som arbeidet med Norge digitalt og fylkesgeodataplan for Agder, arbeidet med FylkesROS, politiråd, organiseringen rundt forvaltningen av verneområder og teamorganisering innenfor helsetjenesten i form av f.eks. ACT- og FACT-team.

Organiseringen av Helsefellesskapet Agder står i en særstilling når det gjelder etablert samhandlingsstruktur mellom kommunene og staten. Det skyldes at samhandlingene er lovpålagt gjennom kap.6 i kommunehelsetjenesteloven, hvor det stilles omfattende krav til avtalebasert samhandling mellom sykehus og tilhørende kommuner i hele landet. Organiseringen av 19 helsefellesskap som kom med Nasjonal helse- og sykehushusplan (2020-2023) har sin bakgrunn i samhandlingsreformen for over 10 år siden. Organiseringen av Helsefellesskapet Agder framgår av figuren nedenfor.

De lovpålagte helsefellesskapene er antakelig det mest omfattende og mest formaliserte eksempelet på lovregulert samhandling med kommunene og staten som har eksistert. Helse- og omsorgstjenestelovens kap.6 og oppdatert nasjonal veileder fra 2022/2023 stiller i praksis krav om at hver kommune må inngå 13 samhandlingsavtaler med det regionale helseforetaket, jf. lovens krav til samhandlingsavtaler nedenfor. Kommuner kan inngå felles avtaler med helseforetaket, men det er ikke vanlig. For hele landet innebærer det at det trolig finnes over 4.000 samhandlingsavtaler som regulerer ansvars- og oppgavefordelingen mellom 1. og 2.-linjen i helsetjenesten.

Som del av kartleggingen er organiseringen av LMT Setesdal og samhandlingsavtalene for Evje og Hornnes gjennomgått. Det viser seg at fire av samhandlingsavtalene for Evje og Hornnes er fra 2012, tre fra 2014, en fra 2016, en fra 2019 og en ikke datert/signert. Ifølge lov og veileder skal avtalene holdes løpende oppdatert og det foreligger en frist 1.8.2022 for avtaleinngåelse på to nye punkter som nylig er tatt inn i loven. LMT Setesdal oppgir at etterslep på oppdatering og utvikling av nye avtaler har vært en utfordring.

Inntrykket er at lovens hovedgrep ikke fungerer etter hensikten som følge av komplisert rigid organisering og manglende forankring i den operative primærhelsetjeneste ute i kommunene. Kartleggingen tyder på at det kan være behov for en gjennomgang av organiseringen og en nærmere vurdering av avtalestruktur og antall samarbeidsutvalg. Fra kartleggingen registreres ulike synspunkter på behovet for regionale samarbeidsutvalg i tillegg til de regionale helsenettverkene.

Kapittel 6. Samarbeid mellom kommuner og regionale helseforetak mv.

§ 6-1. Plikt til å inngå samarbeidsavtale

Kommunestyret selv skal inngå samarbeidsavtale med det regionale helseforetaket i helseregionen eller med helseforetak som det regionale helseforetaket bestemmer. Kommunen kan inngå avtale alene eller sammen med andre kommuner.

Samarbeidet skal ha som målsetting å bidra til at pasienter og brukere mottar et helhetlig tilbud om helse- og omsorgstjenester.

Pasient- og brukerfaringer skal inngå i vurderingsgrunnlaget ved utarbeidelsen av avtalen. Pasient- og brukerorganisasjoner skal medvirke i forbindelse med utarbeidelse av avtalene.

§ 6-2. Krav til avtalens innhold

Avtalen skal som et minimum omfatte:

1. enighet om hvilke helse- og omsorgsoppgaver forvaltningsnivåene er pålagt ansvaret for og en felles oppfatning av hvilke tiltak partene til enhver tid skal utføre,
2. retningslinjer for samarbeid i tilknytning til innleggelse, utskrivning, habilitering, rehabilitering og lærings- og mestringstilbud for å sikre helhetlige og sammenhengende helse- og omsorgstjenester til pasienter med behov for koordinerte tjenester,
3. retningslinjer for innleggelse i sykehus,
4. beskrivelse av kommunens tilbud om døgnopphold for øyeblikkelig hjelp etter § 3-5 tredje ledd,
5. retningslinjer for samarbeid om utskrivningsklare pasienter som antas å ha behov for kommunale tjenester etter utskrivning fra institusjon,
6. retningslinjer for gjensidig kunnskapsoverføring og informasjonsutveksling og for faglige nettverk og hospitering,
7. samarbeid om forskning, utdanning, praksis og læretid,
8. samarbeid om jordmortjenester,
9. samarbeid om IKT-løsninger lokalt,
10. samarbeid om forebygging,
11. omforente beredskapsplaner og planer for den akuttmedisinske kjeden,
12. konkret beskrivelse av hvordan partene sammen skal utvikle og planlegge tjenestene og
13. samarbeid om ytelse av helse- og omsorgstjenester til barn og unge med sammensatte vansker og lidelser, og som derfor mottar tjenester fra begge forvaltningsnivåene.

Når det avtales samarbeidstiltak, må avtalen klargjøre ansvarsforholdene, herunder må arbeidsgiveransvaret avklares. Videre må det avtales hvordan samarbeidstiltaket skal organiseres og finansieres.

Figur 5.6 Utdrag fra lov om kommunale helse- og omsorgstjenester

Figur 5.7 Organiseringen av Helsefellesskapet Agder. Kilde: Helsefellesskapet Agder Strategi 2023-2026. Sørlandet sykehus.

5.8 Samhandlingsstruktur mellom kommunene og fylkeskommunen

Samhandlingsstrukturen mellom kommunene og Agder fylkeskommune har mål og strategier i Regionplan Agder 2030 som utgangspunkt. Regionplan Agder ble vedtatt høsten 2019 og er et strategisk overordnet styringsdokument for hele Agder med mål om å bli en økonomisk, sosialt og miljømessig bærekraftig region, et attraktivt lavutslippsamfunn med gode levekår.

Regionplan Agder 2030 bygger på FNs 17 bærekraftsmål og inneholder fem hovedsatsingsområder:

- Attraktive og livskraftige byer, tettsteder og distrikter
- Verdiskaping og bærekraft
- Utdanning og kompetanse
- Transport og kommunikasjon
- Kultur

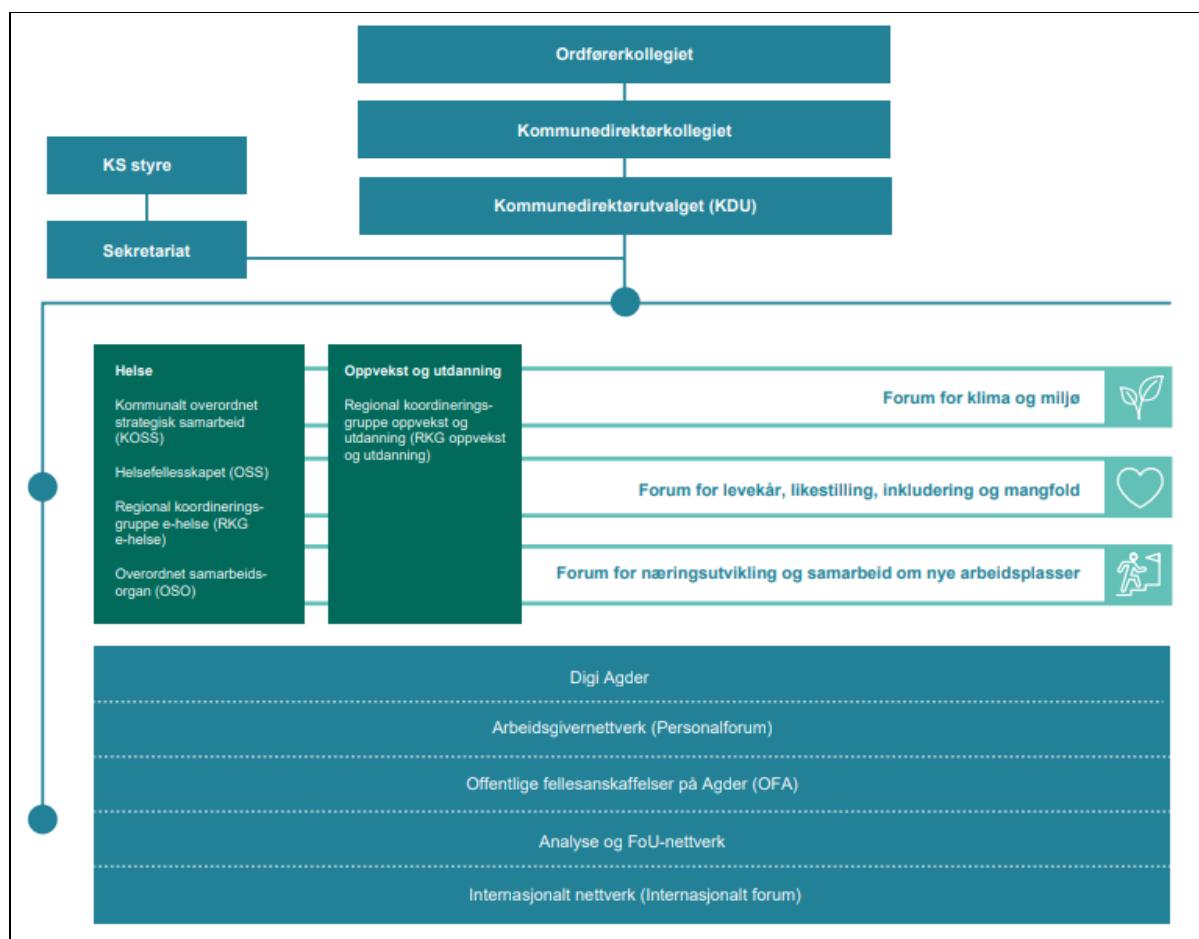
Handlingsprogrammet¹⁵ er organisert rundt regionplanens tre gjennomgående perspektiver for å sikre en helhetlig samfunnsutvikling:

- Næringsutvikling og samarbeid om nye arbeidsplasser
- Levekår, likestilling, inkludering og mangfold
- Klima og miljø

¹⁵ Handlingsprogram 2023-2026. Regionplan Agder 2030.

Det vektes at de tre perspektivene henger sammen og at ingen kan løse disse utfordringene alene. Det er i denne sammenhengen fylkeskommunen begrunner en regional samhandlingsstruktur jf. nærmere omtale og figur som viser samhandlingsstrukturen nedenfor. Det er grunn til å merke seg at fylkeskommunen definerer de lovpålagte helsefellesskapene mellom primærkommunene og staten som en del av samhandlingsstrukturen. I handlingsprogrammet til Regionplan Agder står det:

Reetableringen av regional samhandlingsstruktur legger rammene for at vi regionalt skal øke vår gjennomføringskraft og styrke Agders posisjon nasjonalt. Samhandlingsstrukturen skal bidra til å løfte regionen gjennom strategisk og systematisk samhandling mellom forvaltningsnivåer, næringsliv, akademia og frivillig sektor. Innbyggerinvolvering får en sterkere stilling, og løsninger finnes gjennom tverrfaglig samhandling. Gjennom de regionale tjenestenettverkene og forumene for samfunnsutvikling samarbeider aktørene i Agder tverrfaglig, innovativt og forskningsbasert, for å utvikle nye løsninger på felles samfunnsutfordringer. Fagnettverkene og forumene er en strukturert ramme for godt samarbeid på tvers av kommunegrenser og forvaltningsnivåer, med forutsigbar involvering av relevante samarbeidspartnere og familjø.

Figur 5.8 Den regionale samhandlingsstrukturen #vårtAgder

6 Den videre forvaltningsutvikling

Rammen for oppdraget tillater kun en skissemessig tilnærming til veivalg og mulige løsninger. Alle vurderinger i dette kapitlet står for utreders regning.

6.1 Skarpere utfordringsbilde

Etter kommunereformen, koronaperioden og krigen i Ukraina har det kommet en rekke offentlige utredninger med stor relevans for kommunene. Alle viktige sektorområder er vurdert og det tegnes et nytt og skarpere utfordringsbilde for kommunene. Et inntrykk fra pågående reformprosesser er at det territorielle samordnings- og styringsprinsipp som ivaretas av kommunene er på vikende front i forhold til det sektorielle styringsperspektivet. Det foreligger ingen nasjonal oppfølging av generalistkommuneutvalget, som har anbefalt en rekke grunnleggende tiltak for å løse utfordringene i generalistkommunesystemet.

Det nasjonale reformbildet preges av flere utviklingstrekk som vil stille økte krav til kommunenes bidrag til fornyelse og omstilling. Her kan det kort pekes på noen av utfordringene.

- Den demografiske utfordringen handler om aldring og ujevn befolkningsutvikling i ulike deler av Agder. Det blir færre yrkesaktive og flere eldre. Aldringen utfordrer alle kommunene, mens ujevn befolkningsutvikling reiser spørsmål om bærekraftige samfunn og utviklingsdyktige kommuner i særlig de indre delene av fylket, fra Gjerstad og Åmli i øst til Sirdal i vest.
- Kommunene står overfor store velferdspolitiske utfordringer knyttet til bl.a. barn og unge og i eldreomsorgen. Demografiutfordringene betyr at mer ressurser må brukes innenfor pleie og omsorg, samtidig som færre barn og unge kan kreve omstillinger innenfor oppvekstsektoren. Utfordringer knyttet levekårsutfordringer, psykisk helse og integrering av mennesker som ønsker tilknytning til arbeidslivet, tilsier forsterket samarbeid i alle deler av Agder.
- Den økonomiske utfordringen handler dels om lokal finansiering og handlefrihet, dels om kommunenes bidrag til effektivisering i lys av strammere offentlige budsjetter og mangel på kompetent arbeidskraft. De økonomiske utfordringene vil stille krav til gevinstrealisering i hele kommuneforvaltningen. Alle kommunene inkl. fylkeskommunen må utnytte mulighetene for forsterket samarbeid om oppgaver som kan medføre mer effektiv ressursbruk og økonomisk innsparing. Forenkling av etablert samhandlingsstruktur og systematisk samarbeid om administrative støttefunksjoner i alle delregioner, framstår som åpenbare tiltak for effektivisering.
- Den digitale utfordringen handler om teknologisk fornyelse og kommunenes evne til å utnytte IKT i kvalitetsforbedring, effektivisering og samarbeid på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Den digitale utfordringen stiller krav til oppdaterte IKT-systemer og kompetanse innenfor digital tjenesteutvikling. I Agder bør det antakelig velges mellom én, to eller maksimalt tre IKT-tjenester. Det er i dag syv IKT-tjenester i Agder.
- Miljø- og klimautfordringene handler om kommunenes bidrag til utslippsreduksjon og evne til langsiktige planlegging av et grønnere og mer bærekraftig samfunn. Miljø- og klimautfordringene tilsier et skift i kommunenes samarbeid om utslippsreduksjon og langsiktig samfunnsplanlegging innenfor felles bo- og arbeidsmarkedsområder. Hvis kommunene skal oppfylle sine forpliktelser må det antakelig bygges opp ny kapasitet og kompetanse innenfor klima, naturforvaltning og energi som del av kommunenes planfunksjon.
- Den næringspolitiske utfordringen følger av store behov for jobbskaping og fornyelse av næringslivet i kjølvannet av klimautfordringen og omstillingene innenfor olje- og

energisektoren. Også de næringspolitiske utfordringene tilsier et forsterket kommunesamarbeid om tilrettelegging for næringsutvikling, herunder strategisk næringsplan og en samordnet næringspolitikk innenfor sammenhørende bo- og arbeidsmarkedsområder.

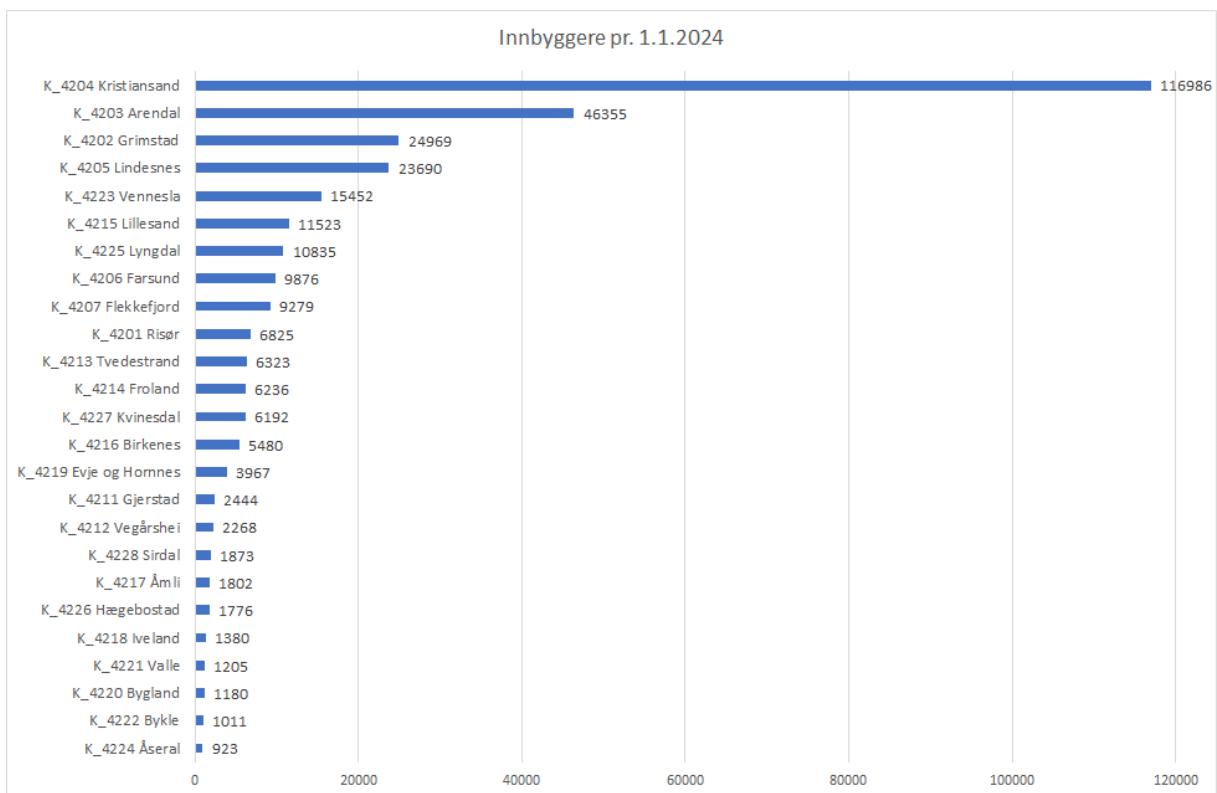
- Beredskap og samfunnssikkerhet, herunder arbeid med totalberedskap, blir viktigere i årene som kommer. Utfordringene kan tilsi et mer systematisk samarbeid om risiko- og sårbarhetsanalyse, beredskapsplaner og samordning av kriseledelse i funksjonelle kommuneregioner. Kommunene har en rekke lovpålagte oppgaver etter ulike regelverk hvor det kan være fornuftig med en samordnet regional tilnærming til generell sivil beredskap, helseberedskap, brann og redning, beredskap mot akutt forurensning etc.

6.2 Dagens kommunestruktur

Agder har som de fleste andre fylker en polarisert kommunestruktur med stort strekk i laget fra Åseral kommune med under 1.000 innbyggere til nye Kristiansand kommune med nærmere 120.000 innbyggere. Etter kommunereformen ble antall kommuner redusert med fem kommuner, fra 30 til 25 kommuner.

I lys av kommunereformens resultat holdt opp mot dagens reformbilde, kan det reises spørsmål ved dagens kommuneinndeling på flere områder:

- Kristiansand byregion består fortsatt av flere fullverdige generalistkommuner innenfor et tett integrert felles bo- og arbeidsmarkedsområde. Etter kommunesammensluttingen med Søgne og Songdalen er byregionen ikke blant våre mest flerkommunale byområder på linje med f.eks. Stavanger og flere av byregionene på det sentrale Østlandet. Byregionen preges av regiontranghet ifht. arbeidspendling og andre former for integrasjon i det samlede bysamfunnet, men ikke av tettstedsoppsplitting i den sentrale bykjernen. Vennesla tettsted har 14.000 innbyggere, hvorav ca. 2.500 er en del av Kristiansand kommune. Iveland har under 30 minutters reisetid til Vennesla.
- Arendal og Grimstad henger sammen som tettsteder og er det eneste eksemplet på omfattende tettstedsoppsplitting på Sørlandet. Arendal tettsted har 45.000 innbyggere, hvorav 38.000 i Arendal kommunene og vel 6.000 i Grimstad. Arendal og Grimstad framstår som sammenvokste tvillingkommuner, som det finnes flere eksempler på ellers i landet.
- Østre Agder består for øvrig av seks andre kommuner, som henger nært sammen med gode kommunikasjoner. Østre Agder er blant de beste eksempler på godt integrerte kommuneregioner med uvanlig mange generalistkommuner og stor rådhustetthet på et begrenset geografisk område.
- Setesdal består av fem kommuner, som alle har under 4.000 innbyggere. Sett utenfra bør det være gode muligheter for å utvikle en regionkommune med utgangspunkt i Evje som regionsenter, evt. med spesielle tilpasninger for Valle og Bykle. En tyngdepunktforsterkning i Setesdal som berører kommunestrukturen framstår i dag som lite realistisk. Hovedspørsmålet blir om det er mulig å etablere en sterkere samarbeidsstruktur som sikrer likeverdige velferdstjenester og som samtidig gir regional utviklingskraft.
- Lister framstår også som en integrert kommuneregion med muligheter for å utvikle sterkere generalistkommuner, særlig i de indre og vestre delene av regionen. Senterstrukturen og innarbeidet kommuneforvaltning lengst vest kan aktualisere en regionkommune organisert som en balansert flersenterkommune, evt. med planlagt arbeidsdeling for å utnytte lokale fortrinn. Hægebostad og Sirdal er blant Agders mest sårbare generalistkommuner, som begge preges av en sterk selvstendighetskultur.

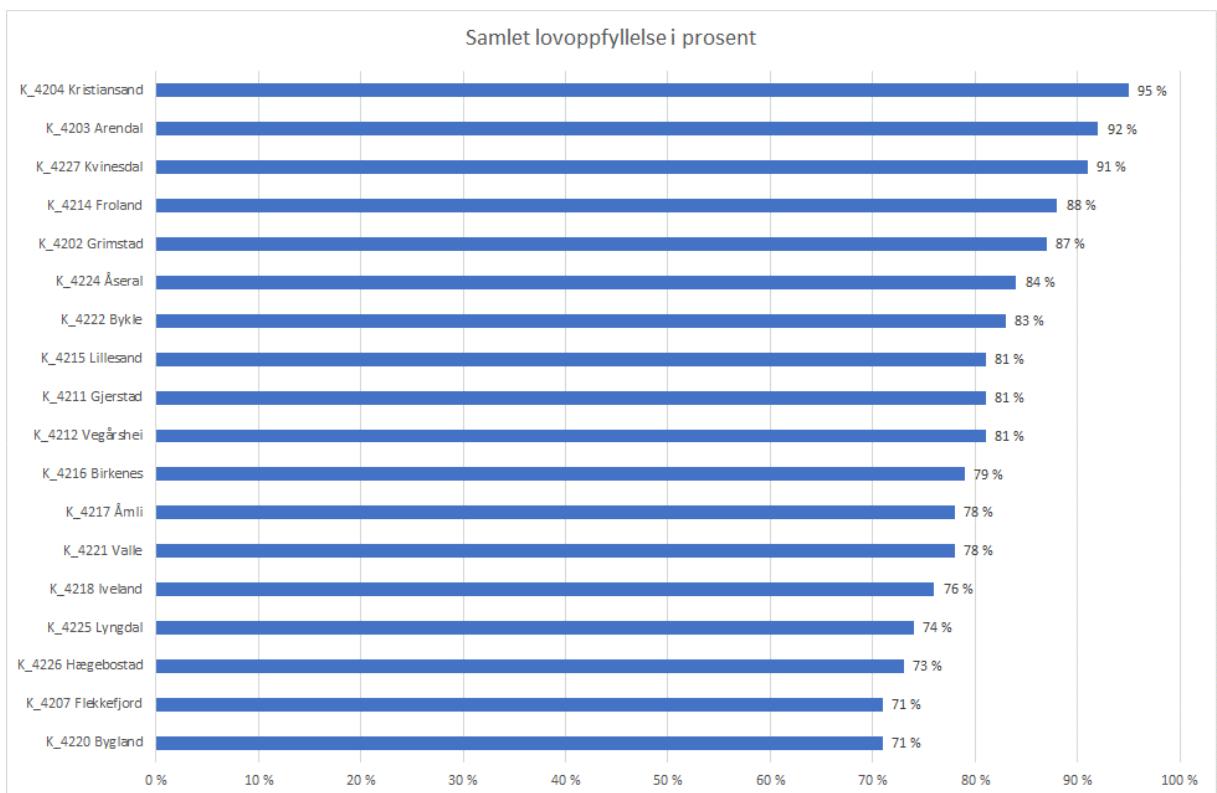
Figur 6.1 Dagens kommunestruktur i Agder. Kilde: SSB

Det kan nevnes at flertallet i Generalistkommuneutvalget¹⁶, som har vurdert sårbarheter og bærekraft i dagens kommunesystem, anbefaler større kommuner som viktigste tiltak for løse dokumenterte utfordringer. Utvalget vektlegger at mange kommuner mangler kompetanse og utviklingskapasitet i rollen som både tjenesteprodusent, myndighetsutøver og samfunnsutvikler.

Generalistkommuneutvalget har kartlagt lovoppfyllelse i forhold til 40 indikatorer som dekker utvalgte «skal-oppgaver». Gjennomsnittlig lovoppfyllelse ligger på 80 prosent på for alle kartlagte områder, lavest innenfor samfunnsutvikling med 64 prosent. Store og sentrale kommuner har bedre lovoppfyllelse enn små og usentrale kommuner.

Tall for lovoppfyllelse foreligger for 18 av 25 kommuner i Agder. Samlet lovoppfyllelse varierer fra 71 prosent for Bygland og Flekkefjord til 95 prosent i Kristiansand. Også Arendal og Kvinesdal ligger over 90 prosent.

¹⁶ NOU 2023:9 Generalistkommunesystemet. Likt ansvar-ulike forutsetninger.

Figur 6.2 Totalindikator for lovoppfyllelse. Prosent. Kilde: Menon Economics og NOU 2023:9 Generalistkommunesystemet

6.3 Tre modeller for kommuneutvikling

Kommunene i Agder står overfor minst tre ulike modeller for videre kommuneutvikling:

- Modell 0: Nullalternativet betyr videreføring av dagens kommuner i kombinasjon med dagens praktisk pragmatiske samarbeidsmønster
- Modell 1: Videreføring av dagens kommuner i kombinasjon med et bredere og fastere organisert interkommunalt samarbeid
- Modell 2: Kommunesammenslutning, enten konsolidering som innebærer fusjon med 1-2 nabokommuner eller overgang til en bredere regionkommuneløsning

Det kan også tenkes andre alternativer, som oppgavedifferensiering som kan innebære at de mest kompetansekrede oppgavene overføres til enten staten eller fylkeskommunen. Flertallet i Generalistkommuneutvalget som nylig har vurdert utfordringer og bærekraft ved dagens kommunemodell, anbefaler modell 2 som viktigste tiltak for å løse utfordringene i kommunesystemet. Utvalget mener samtidig det bør føres en aktiv politikk for interkommunalt samarbeid, med vekt på bedre veiledning og utvikling av et mer omfattende og mer langsigkt interkommunalt samarbeid i faste konstellasjoner (modell 1).

6.4 Inntil 20 prosent kjernesamarbeid

Utreder mener det foreligger sterke faglige argumenter for formalisert interkommunalt samarbeid om minst 20 prosent av oppgavene som i dag løses av kommunene. Dette dreier seg om oppgaver som ikke direkte berører den personrettede tjenesteytingen innenfor oppvekstsektoren og pleie og omsorg i kommunene. Interkommunalt samarbeid bør i lys av utfordringsbildet være prioritert hovedløsning for følgende oppgavetyper:

- De fleste stab og støttefunksjoner inkl. IKT, lønn, regnskap, arkiv, dokumentbehandling, sentralbord, informasjon, HR, personal, kompetanseutvikling m.m.
- Alle smale kompetansekrevende velferdstjenester, herunder alle lovpålagte helse- og sosialtjenester
- Planfunksjon, inkludert byggesak, geodata og matrikkelføring
- Samarbeid om landbruksforvaltning, miljøvern, naturforvaltning, klima, energi
- Samarbeid om tilretteleggende næringsutvikling og innovasjon
- Hoveddelen av teknisk sektor, inkludert VAR-tjenester og annen kommunal infrastruktur, brannvesen og lovpålagt sivil beredskap

Med et så omfattende interkommunalt samarbeid vil det være viktig at alle samarbeidende kommuner sikres en viss stedlig grunnkompetanse. Så lenge egen kommunestatus videreføres må kommunene beholde et minimum av administrativ ledelse, inkl. bestillerkompetanse på lovpålagte tjenesteområder og nødvendig driftskompetanse i stedlig tjenesteapparat.

Systematisk arbeidsdeling og nettverksorganisering uten omfattende sentralisering av fagkompetanse vil være viktig innenfor de interkommunale tjenestene. For å motvirke regionale ubalanser kan det tenkes utvikling av nye digitale løsninger og utlokalisering av stedsuavhengige tjenester fra de største kommunene.

6.5 Utkast til fire forvaltningsprinsipper

NIVI Analyse har utviklet fire prinsipper som kan være viktig i det videre arbeid med å utvikle et bærekraftig kommunesystem. Prinsippene tar utgangspunkt i at det er ønskelig å videreføre hovedtrekkene i generalistkommunesystemet. Forvaltningsprinsippene angir hva som erfaringsmessig vil være viktig for å sikre utviklingsdyktige kommuner med likeverdige velferdstjenester og god rettssikkerhet i hele landet. Prinsippene er i utkast form og lyder som følger:

1. *Solidaritetsprinsippet*: Alle landets kommuner har medansvar for et funksjonsdyktig kommunesystem som ivaretar nasjonale mål om likeverdige velferdstjenester, god rettssikkerhet og effektiv ressursbruk. Ingen kommuner kan isolere seg og frasi seg ansvar for å bidra til gode løsninger på tvers av kommunegrensene, med henvisning til det lokale selvstyret i egen kommune.
2. *Naboprinsippet*: Ved utvikling av nye kommuner og et sterkere interkommunalt samarbeid bør løsninger sammen med de nærmeste nabokommuner ha førsteprioritet. Nye kommuner bør være geografisk sammengende. Interkommunalt samarbeid om lovpålagte tjenester bør skje mellom kommuner som henger sammen geografisk og ikke primært gjennom tjenestekjøp fra fjernliggende kommuner. Naboprinsippet er ikke til hinder for fleksibelt samarbeid om stedsuavhengige tjenester.
3. *Kapasitetsprinsippet*: Nye kommuner og interkommunale løsninger bør så vidt geografisk mulig følge veiledende nasjonale anbefalinger om nødvendig kapasitet og kompetanse for å løse lovpålagte oppgaver. Ekspertutvalget for kommunereformen¹⁷ har pekt på 15-20.000 innbyggere som veiledende minstenorm for god oppgaveløsning i den norske generalistkommunen.
4. *Funksjonalitetsprinsippet*: Nye kommuner og interkommunalt samarbeid om kjerneoppgaver bør utvikles innenfor geografisk funksjonelle by- og kommuneregioner. Det bør siktes mot helhetlige regionale løsninger for lovpålagte oppgaver, uten restkommuner og uten restoppgaver i forhold til tjenester som henger nøyne sammen.

¹⁷ Delrapport fra ekspertutvalg. Kriterier for god kommunestruktur. Mars 2014. (Vabo-utvalget).

Hensynet til geografisk funksjonalitet og videreføring av langvarige samarbeidstradisjoner kan være viktigere enn kapasitetsprinsippet, forutsatt at faglig forsvarlige tjenester og god rettssikkerhet kan ivaretas.

Disse forvaltningsprinsippene innebærer en oppmyking av generalistkommunesystemet ved at formalisert interkommunalt samarbeid betraktes som en hovedløsning for bestemte oppgaver og bestemte kommunetyper hvor særskilte behov og utfordringer gjør seg gjeldende. Begrunnelsene knytter seg til følgende utfordringer og kommunetyper:

- I lys av et skarpere utfordringsbilde blir alle landets kommuner mer avhengige av å finne gode interkommunale løsninger. Det gjelder innenfor både administrasjon, tjenesteproduksjon og samfunnsutvikling. Det gjelder særlig på kort sikt, men også på lang sikt for å møte utfordringer knyttet til effektivisering og samarbeid i funksjonelle kommuneregioner. Endringer i kommunestrukturen kan være et nasjonalt hovedgrep som på lang sikt sikrer direkte demokrati og enhetskommunal styring med hoveddelen av oppgaveløsningen. Det vil likevel gjenstå en rekke grenseoverskridende utfordringer, særlig i de mest sentrale og urbane delene av landet.
- Interkommunalt samarbeid er en særlig aktuelle løsning på felles utfordringer i storbyregionene og de flerkommunale byområdene. Etablering av en interkommunal kjerneforvaltning mellom de største og de tetteste integrerte kommunene i den funksjonelle byregionen, kan være et viktig svar på flere felles utfordringer. Det gjelder i hovedstadsregionen og det gjelder også samordning av kommuner i konurbasjoner dvs. byer som vokser sammen som «Agderbyen», «Vestfoldbyen», «Østfoldbyen» og «Buskerudbyen».
- Interkommunalt samarbeid er den mest aktuelle løsning for å sikre bærekraftig kommuneforvaltning i områder av landet med liten befolkning i kombinasjon med ekstreme reiseavstander. Det gjelder i første rekke Finnmark og noen få kommuneregioner i bl.a. Nordland og Trøndelag. Det gjelder også et fåtall spesialkommuner, som ufrivillige små øykommuner.
- Interkommunalt samarbeid er den mest aktuelle kriseløsning for sårbare kommuner som ikke klarere sine lovpålagte oppgaver. Oppgaver bør i slike tilfeller løftes ut og løses i en lovregulert fellesforvaltning, som første tilnærming til mer langsiktige løsninger.

6.6 Retning for fremtidig samarbeid

NIVI Analyse har også formulert syv hensyn som erfaringmessig kan være viktig å ivareta ved videreutvikling av interkommunalt samarbeid:

- Bredere og mer systematisk
- Faste partnere
- Plantilnærming
- Full digital fusjon
- Felles organisering av kjerneoppgaver
- Balansert samarbeidsmodell
- Langsiktige avtaler

6.7 Krav til samordnet organisering

Utreder mener overgang til modell 1 forutsetter en mer samordnet organisering og styring av det interkommunale samarbeidet om kjerneoppgaver. Modell 1 aktualiserer organisering etter samkommuneprinsipper som innebærer at flere oppgaver legges inn under ett felles politisk og administrativt styringsorgan, framfor organisering i form av mange sektorielle vertskommuneløsninger. Organisering etter samkommuneprinsipper vil innebære at det kan

etableres et balansert samarbeid, der oppgaver, ansvar, myndighet og personell overførers til en felles forvaltning framfor én av kommunene.

Ut fra dagens kommunelov kan det tenkes at kommunene organiserer sitt kjernesamarbeid i to oppgavefellesskap, ett for tjenesteutvikling og ett for samfunnsutvikling. Kommunene i Lofoten har søkt om frikommuneforsøk med et oppgavefellesskap for tjenesteutvikling der det er ønskelig å prøve ut samme delegasjonsadgang som etter vertskommuneregelverket.

Det kan tenkes ulike varianter av oppgavefellesskap basert på prinsipper om samforvaltning framfor sektoruell vertskommuneorganisering. Det er foreløpig et åpent spørsmål om samarbeid etter slike prinsipper lar seg løse gjennom en kombinasjon av ulike organisasjonsformer innenfor gjeldende kommunelov.

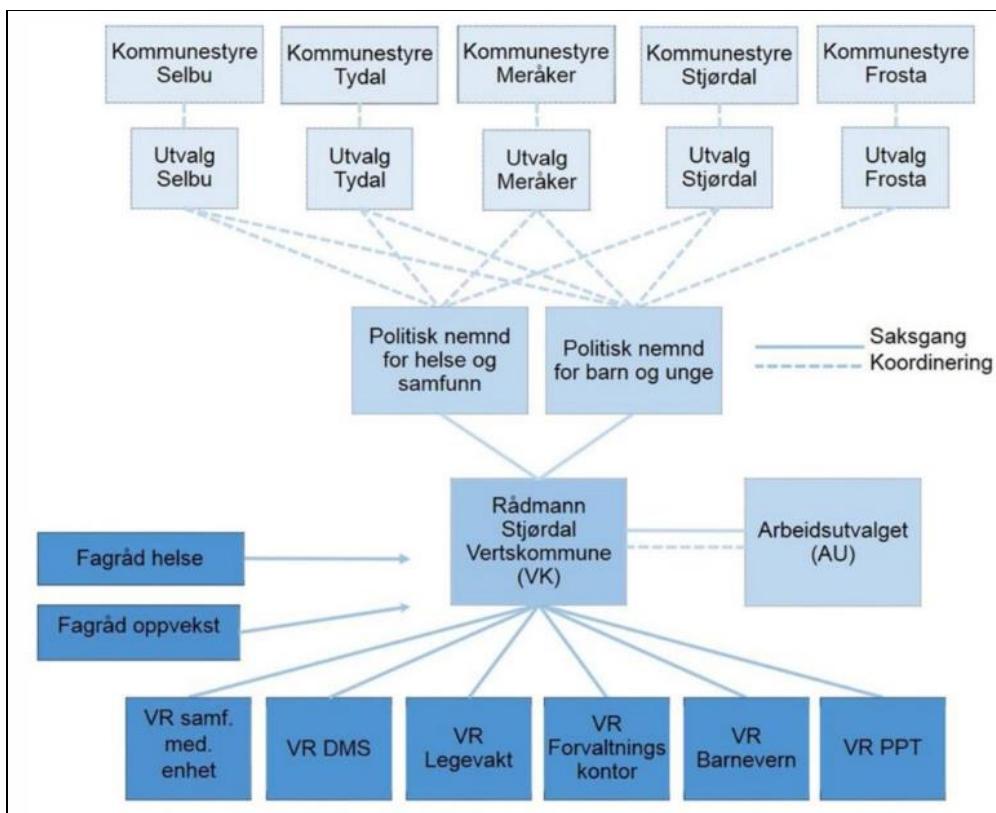
Det er grunn til å minne om at Værnesregionen i Trøndelag har prøvd ut et omfattende vertskommunesystem med bruk av politiske nemnder for snart ti år siden. I kombinasjon med regionrådets arbeidsutvalg (rådmennene) medførte dette et svært komplisert styringssystem som ikke ble videreført, jf. organisasjonsskisse nedenfor.

De siste årene har det generelt vært lite oppmerksomhet om alternative styringssystemer for interkommunalt samarbeid. Samkommuneregelverket som ble tatt ut av kommuneloven i forbindelse med kommunereformen, var en utprøvd styringsmodell¹⁸ med gjennomgående bedre evalueringer¹⁹ sammenliknet med det sektorelle vertskommunesystemet som ble videreført i ny kommunelov. Den nye organisasjonsformen kommunalt oppgavefellesskap gir ikke mulighet for delegasjon av forvaltningsmyndighet og er av lovgiver ment å være et alternativ for samarbeid om såkalte enkle oppgaver.

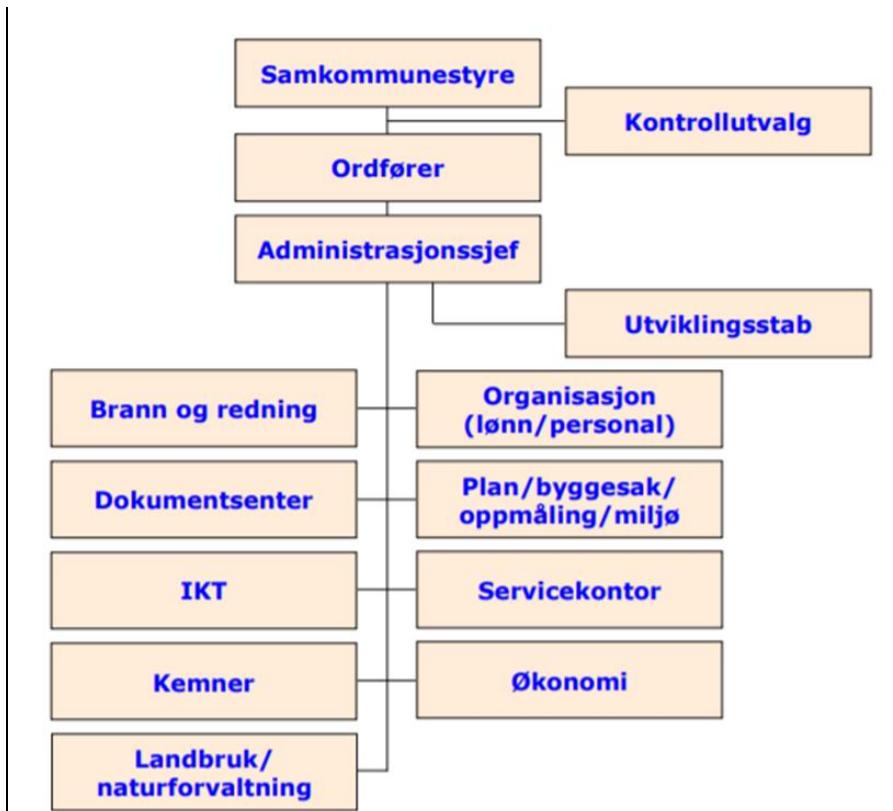
Kommunelovens bestemmelser har antakelig bidratt til en fragmentering og avpolitisering av mye av det interkommunale samarbeidet om lovpålagte tjenester. Hvis dagens kommunestruktur skal videreføres i møte med et mer krevende utfordringsbilde, er det grunn til å forvente økt oppmerksomhet om samordnet organisering og styring av interkommunalt samarbeid.

¹⁸ Innherred samkommune mellom Levanger og Verdal eksisterte mellom 2004 og 2018. Midtre Namdal samkommune mellom Namsos, Fosnes, Overhalla og Namdalseid ble etablert i 2009 og nedlagt i 2020.

¹⁹ Evaluering av Innherred samkommune. Sintef-rapport 2007. Følgjeevaluering av Midtre Namdal samkommune. Revidert sluttrapport. TFU-rapport 2013:4

Figur 6.3 Vertskommunesystem med bruk av politiske nemnder i Værnesregionen.
Kilde: Evaluering av styring og ledelse i Værnesregionen. Ruralis R-2/17.

Figur 6.4 Organisasjonskart for Innherred samkommune.
Kilde: Innherred samkommune. Årsberetning 2011.

6.8 Samarbeid mellom forvaltningsnivåene

I denne rapporten er det tatt til orde for et bredere og mer oversiktlig organisert interkommunalt samarbeid for å møte tunge samfunnsutfordringer. Utredet anbefaler et skift i samarbeidets omfang og organisering som vil innebære at interkommunalt samarbeid utvikles som en hovedløsning for kompetansekrevende velferdstjenester og utviklingsoppgaver. I anbefalingen ligger en langsigkt tyngdepunktforsterkning av den kommunale virksomhet, konkretisert til fire faste kommuneregioner som grunnlag for samarbeid om tjeneste- og samfunnsutvikling.

Rapportens hovedkonklusjoner medfører først og fremst utfordringer for kommunene. Kommunene bør gå gjennom egen sårbarhet og bærekraft og vurdere hvilke oppgaver som med fordel kan løses i et forsterket interkommunalt samarbeid.

Regionrådene er naturlige arenaer for strategiske diskusjoner og det kan tenkes prosesser mellom en mindre gruppe kommuner. Som et felles startpunkt for utvikling av et sterkere samarbeid kan det vedtas en grunnavtale med mål og prinsipper for interkommunalt samarbeid. Spørsmål om samordning og styring av et bredere samarbeid kan stille krav til utprøving av nye løsninger, inkludert forvaltningsforsøk etter forsøksloven (frikommuneforsøk).

En slik tilnærming til utvikling av interkommunalt samarbeid vil også utfordre statsforvalteren, fylkeskommunen og de andre tjenesteyterne og utviklingsaktørene i fylket. En mulig tilnærming i det videre arbeid kan være at de regionale aktørene etablerer felles mål og føringer for interkommunalt samarbeid, som kan innebære en samordning av skjønnsmidler og annen virkemiddelbruk.

På prioriterte tjenesteområder kan det etableres fylkesinitiativ med sikte på tyngdepunktutvikling i særlig sårbare kommuneregioner. Setesdal framstår som Agders mest sårbare kommuneregion hvor det kan ligge godt til rette for nye samlende initiativ. Det kan f.eks. innebære samarbeid om etablering av felles helsekommune for hele Setesdal knyttet opp mot et lokalmedisinsk senter med desentralisert spesialisthelsetjeneste. Tilsvarende offensive satsinger kan også tenkes på andre områder, inkludert at Setesdal koples tettere til kommuner i Region Kristiansand.

Gjennom fylkesinitiativ kan det også tas initiativ til en mer bærekraftig tjenestestruktur på prioriterte områder. Det kan gjelde IKT, barnevern, NAV, PPT, plan og byggesak, beredskap og samfunnssikkerhet eller andre oppgaver.